విషయసూచిక

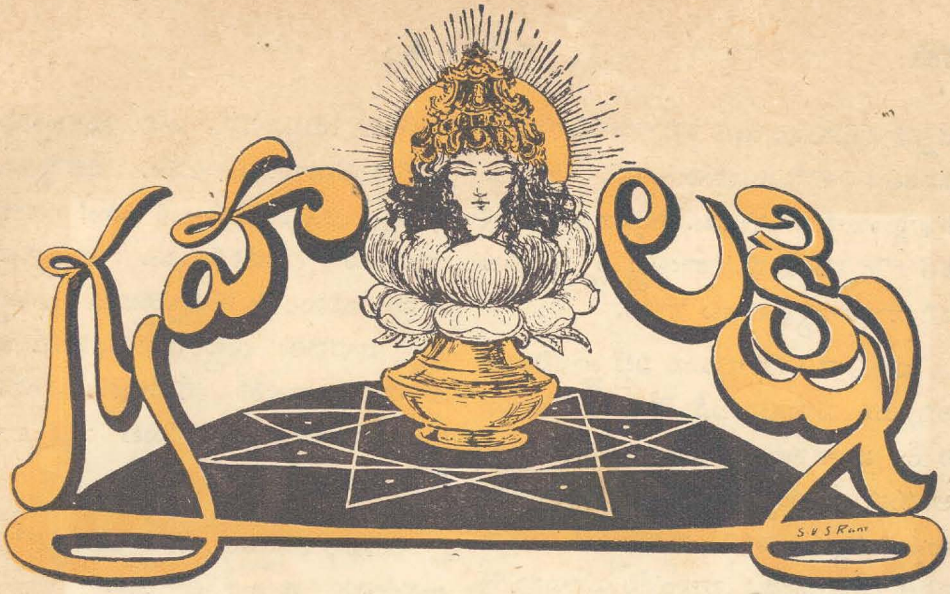

" ప్రకృతి "

నాకంబున్ భువి జోకతోఁగలుపు నౌన్నత్యంబు, సర్వార్థ సు।
శ్రీకస్థైర్య మమర్త్యమర్త్యగణ సంసేవ్యస్వరూపంబు న
స్తోక స్వచ్ఛరస ప్రవాహగతి మాధుర్యంబు నానాద్రుమ
వ్యాకీర్ణంబగు పర్వతప్రకృతిశోభంజూచి యిచ్చోట భూ।
లోకాకల్పుఁడహో మహాత్ముఁడని యాలోలాక్షి కన్మోడ్చెడిన్ ॥

ష॥ కృష్ణమూర్తి.

ఆత్మరక్షణ

ఉద్ధరే దాత్మ నాత్మానం నాత్మాన మవసాదయేత్ ।
ఆత్మైవ హ్యాత్మనోబంధు రాత్మైవ రిపు రాత్మనః ॥
బంధురాత్మా త్మన స్తస్య యేనాత్మై వాత్మనాజితః।
వినాత్మనస్తు శత్రుత్వే వర్తతాత్మైవ శత్రువత్ ॥

తన్ను తానే యుద్ధరించుకోవలయును. తన్ను నశింపఁజేసికోరాదు. తనకుఁ దానే బంధువును దనకుఁదానే శత్రువునుగాఁ దెలియవలయును.

ఏ మనస్సుచేత దేహేంద్రియాదుల జయించునో ఆ మనస్సే వాని యాత్మకు బంధువు. ఇంద్రియ నిగ్రహము లేనివానికో ఆత్మయే శత్రువువలె నపకారియగును.

'గీత'

ఆర్యుల కైహికాముష్మిక సుఖసంపత్తుల నిచ్చి వారి యశము నాచంద్రతారా ర్కమైయుండునట్లు చేసిన దీ యాత్మ జ్ఞానమే! ఇయ్యది కేవల పారలౌకిక విషయ మునకే యుద్దేశింపఁబడి యున్నదియని కొందరనుకోవచ్చుఁ గాని యది యంత మాత్రముతోఁ జెల్లదు. మొదటిది యిహ ముచు దరువాతిదే పరముఁ గదా! అందు వలన ననుభవజ్ఞానసిద్ధులగు పెద్దలు "స్వహితము" నుభయార్థకమనిరి. అయిన దీని కేదయినఁ ద్రోవయున్నదా యనిన నొదుకుండదు!! తృప్తి యనునదియే దారి. జీవించుటకొరకే తినవలెను గాని తినుట కొరకే జీవింపరాదను దివ్యజ్ఞాన మీ తృప్తి

వల్లనే కలుగును. ఇది కలిగిననాడే తనకును దనవలన లోకమునకునుగూడఁ జనుఁడు గళ్యాణకారి కాఁగలఁడు. అట్టివానినే సాత్వికత కోరి వరించును. కాఁబట్టి తృప్తి యను నది సామాన్యపుమాట కాదు.

ఐతే—కాలప్రభావమున నిట్టి జ్ఞానబీజము లన్నియు నడుగునఁబడి కేవల భోగలాలస తయే మానవుల జీవితమూలలక్ష్యమైనది. అందువలన సర్వవిధముల నర్థముమాత్రమే సుసంపాద్యము కాని మరియొకటి వలదను పద్ధతి యేర్పడినది. దానంజేసి మానవధర్మ మంతయు మంటఁ గలిసిపోయినది. "యేన కేనా ప్యుపాయేన ప్రసిద్ధః పురుషోభవ" యన్నది మహామంత్రమై చివరకు భరత భూమిని బానిసపీమనుగా మార్చినది. చూడుఁడు:—

మొన్న మొన్నటివరకు భారతభూమిలోఁ దత్రాపి మన యాంధ్రదేశమున "ఇంగ్లీషు చదువుకొని యుద్యోగముచేయుట"యే అనేకులకుఁ బరమలక్ష్యమైయుండిన విషయము. దూరాలోచనలేని వీరినిఁజూచి వీరివంటివారే మరియును బెక్కుమంది, వీరి దారి త్రొక్కిరి. "కానని వాని నూతగొని కాననివాఁడు విశిష్టవస్తువుల్ గానఁడు" గదా!! ఇది యెంతవరకుఁ దెచ్చినదో చూడుఁడు. "ఎంతో గష్టము నొంది యొంది మరి బియ్యేలై కలెక్టేరీటులో సంతోషంబుగ నాత్మ లమ్ముకొని యే స్టాట్టింగుతోనో మహాసంతోషంబును బొంది యుండ"వలె. అంతేకాని మరియొక పని యా మగవారికిఁ జేతకాదు.

అది యట్లుండనీ. అది మగవారిస్థితి. ఇఁక నాడుదానిఁ జూతము. ఉద్యోగస్తుని భార్య; కష్టపడలేదు పాపము! కాబట్టి దాసదాసీ లుండకతప్పదు. నాలుగణాల గుడ్డకు నెనిమిదణా లిచ్చియైనను జాకెట్టు, దర్జీ వానిచేతఁ గుట్టించుకోవలసినదే కాని యామెకు రాదు! వేయేల?! కందులు వేయించి పప్పు చేసుకొనుట స్వప్నవార్త యైనది కాదా!

దుఃఖభాజనమైన యిట్టి యవస్థలోపడి, మగవాడు సంపాదించితెచ్చునది చాలక పెళ్లినాడు యత్తవారుపెట్టిన యా పది తులాల తొక్కుగూడ సరిపెట్టుకుని చివరకు 'సీ తా రా మా భ్యా న్న మః' యనలేక 'శ్రీహరీ' యని కన్నులు మూయలేక త్రిశంకుస్వర్గమునఁ బడి కొట్టుకొనుచున్న కుటుంబములను లక్షోపలక్షలను జూప వచ్చును.

సేవకవృత్తి యెంతమాత్రమును జేయరాదని శాస్త్రములచేఁ దీవ్రముగ శాసింపఁ బడియు బ్రాహ్మణుఁడు—క్షమింత్రుగాక—భోగలాలసుఁడై త్రొక్కిన యీ నిషిద్ధ పద్ధతినే క్షత్రియులు, వైశ్యులు, వీరు వారననేల, యందరును గొర్రెలవలె నొక్కతూరి త్రొక్కుటచే దేశమునకుఁ బ్రాణాదారభూతములైన వృత్తులన్నియు నొక్కమొగి మంటఁ గలసిపోయినవి. ఈమాటకు మరి వివరము లక్కరయేలేదు. తలచుకొన్నయెడల గడుపు తెకతెకమని చున్న ముడికిన ట్లుడుకును.

అదృష్టవశమున నీతరము నాటికి మహా మహులు కొందరు బయలుదేరి యీ దరిద్రపు నిద్రనుండి ప్రజల మేలుకొలుప నారంభించిరి. ఇప్పుడిప్పుడే దేశము కన్నులు తెరచి చూడమొదలిడినది. ఇట్టి మహా తరుణమున మగవారికున్న బాధ్యతకంటె నాడువారికున్న బాధ్యతయే పదిరెట్లెక్కువగఁ దోచుచున్నది. అట్లని మరలఁ జెరసాలల నింపమనుట యెంతమాత్రమును గాదు. ఆ యుపాయము పరమాపాయకరమని కాలానుభవమే తేల్చివేసినది. మరి శాసనసభాదిక రాజకీయప్రమేయములా?–అదియును గాదు: ఏ నలువురేవురు స్త్రీలకో గాని యందరికిని అది రాజాలదు! ఐతే మరేమియనగా బ్రతి యిల్లాలును, దాను దన సంసారము, తన బిడ్డలు పాపలు, నెమ్మదిగా నుండగలుగు మార్గ మేదియని తీవ్రాలోచన చేయవలెను. మనస్సాక్షిగ నిట్టి తీవ్రాలోచనయే చేయునెడఁ జివరకు "ఆయముచూచి వ్యయముసేయు" మని యంతరాత్మ తప్పక చెప్పును! ఈ బీజము నిష్కల్మష హృదయభూమిలో బడునెడల స్వారాజ్యఫలమును మన కందింపకమానదు. ఇప్పుడు పెక్కండ్రు తా మున్నస్థితి కను రూపముగాఁ గాక అంతకంటె నెక్కువ స్థితిలోనున్నట్లు గనుపించవలెనని ప్రయత్నము చేయుచున్నారు. ఇది యాత్మవంచన. నాగరకతకై ప్రాకులాడుట ఒక యలవాటైనది. ఈ యలవాటుమూలముననే పెద్దపెద్ద సంసారములుగూడ నెత్తువడుచుండ నిఁక సామాన్యులమాట లేలఁ జెప్పవలయును! పసుపుముద్దవంటి "బంగారము నమ్మి పట్టంచుచీరలు కొనుక్కున్నవా రెందరోయున్నారు! ఈ చీరలకొరకే కాదు: సబ్బులు, రిబ్బనులు, పౌడరులు, మెరుగులు మొదలగు నితర వస్తుసంచయములకై తాపత్రయపడి అప్పులపాలై యంగడివాండ్లచే నవమానముపడుచుండువారి నెందరినో సులభముగాఁ జూడవచ్చును. ఇట్టిదంతయు గూడ'నాయముజూచి వ్యయముచేయు'మను సూత్రమునుబట్టి జీవయాత్ర సాగించువారలకుఁ గ్రోసెడుదూరమున నుండకతప్పదు. ఈవిషయ మరవతెరవలయందు లెస్సగాఁ గనఁబడుచున్నది. వారలఁజూడ నెంతో యానందము గలుగును. కూడరికమునకు వారు మనకు గురుస్థానమున నున్నారనుట యథార్థము. యజమానుడు నలువదిరూకలు జీతముతెచ్చి చేతఁబెట్టఁగ ముందుగా నలువది యణాలో లేక నలువది బేడలో తీసి వేరుగనుంచి తరువాత మిగిలినదానితోనే సంసారము నడపుట నేర్పరితనమో లేక నలువది రూకలును జాలక మరి పది పదు నేను రూక లిరుగమ్మ పొరుగమ్మలకడ నప్పుదెచ్చి సంసారము నడపుట నేర్పరితనమో యోచింపుడు. "చాలకుంటే చావమన్నారా?" యని కొందరు కోపపడుదురు. సరే; కోపపడవచ్చును; కాని "ముప్పది రూపాయల జీతగాని భార్య, ముగ్గురు నలుగురు బిడ్డల తల్లి, మన పొరుగుననున్న పొన్నమ్మాళ్ మూడు నాలుగు వందలు వడ్డీ వ్యాపారమునఁ ద్రిప్పుచున్నది కదా యేమందువమ్మా?" యని యడిగినయెడల

నా కోపముపోయి పొన్నమ్మాళ్లకువలె బుద్ధియే కలుగునో లేక "పొన్నమ్మాళు పొట్ట మాడ్చుకుంటుం"దను రట్టే పుట్టునో గట్టిగాఁ జెప్పలేము. ఏమన నీ రెండువిధములుఁగూడఁ గావచ్చును. అది సహజమే. కాని పొట్టమాడ్చుకొనుచున్నను పొన్నమ్మ "కున్నది" యను తుష్టియైననున్నది; కాని అప్పుచేసుకొని యెంతతిన్నను మీ కేమాత్ర మైన నెప్పటికైనఁ దుష్టియున్నదా యని వీరి న డు గు దు మే ని వీరేమియుఁ జెప్పలేరు! అయ్యో పాపము!! వీరికిఁ దుష్టి యేమీ లేదు: పుష్టి యసలేయుండదు.

కాబట్టి 'ఆయముచూచి వ్యయముచేసుకొన్నచో మన బంగారమెగుమతి కాకుండెడిది మనము హాయిగానుండెడి వారము మన యాత్మానంద సౌభాగ్యములే దేశానంద సౌభాగ్యములగును గాని దేశమునకనుచుఁ బ్రత్యేకముగా నానందసౌభాగ్యము లెక్కడనుండియైన వచ్చునా? కాబట్టి దేశాభ్యుదయమును గోరు ప్రతియిల్లాలును గూడ నాత్మాభ్యుదయమునకై పాటునడుట ప్రప్రథమ కర్తవ్యము. ఆయముచూచి వ్యయముసేయుటయే యాత్మాభ్యుదయావాప్తికి మొదటిదారి.

విదేశవేషభాషావ్యామోహము మనలో నేనాడు మొదలంటనశించునో ఆనాడు మనకీ యుత్తమపద్ధతి సుగమ్యమగుననుట నిస్సందేహము.

మునుముందీ యుత్తమమార్గమునుబట్టి యావెనుక స్త్రీ తన యింటనుండియే యెన్నో పనులు సేయఁగలదు. అట్టి పనులవల్ల నాదాయముగూడ రాఁగలదు. అట్టి యాదాయ మాయావ్యక్తులకే గాక దేశమునకుఁగూడ నభ్యుదయసూచకము.

గ్రామయోగక్షేమావాప్తికై వలయు కార్యసూత్రములను నిర్మించుకొని బయలు వెడలుచున్నాఁడు కదా మహాత్ముఁడిపుడు. అతనికిఁ దోడ్పడి దేశాభ్యుదయమును సంపాదింపఁగలవా రెవ్వరు? ఇదిగో వీరే–ఆయముచూచి వ్యయము చేసికొనుచున్నవారు. అనఁగా నున్నదానితోఁ దృప్తినొందిన యార్యలు. వీ రేపనియైనఁ జేయఁగలరు. పది డబ్బులుకూడఁ బెట్టుకోఁగలరు. అట్టివారి యోపికవలన అట్టివారి యోగ్యత వలనఁ బ్రస్తుత విశీర్ణమైన భారతి, మరలఁ దొంటివలె నార్యావర్తమై సార్థకతఁ జెందగలదు!!

గాంధీ మహాత్ముడు

శ్రీమతి గార్లపాటి లక్ష్మీగంగమ్మగారు

సీ॥ భారతావనికెల్ల బానిసవ్రతముదీర్ప బూనినయట్టిన త్పురుషుడితడు
తాకష్టములకోర్చి తనధనంబంతయుధారబోసినయట్టు త్యాగియితడు
పాండవాగ్రజుబోలు పావనచరితుండుసత్యంబుదప్పని చతురుడితడు
హరిజనసేవయే హరిసేవయనిచేసి,పడరానిపాట్లను బడియెనితడు

తే॥ గీ॥ సరసగంభీరహృదయుండు శాంతమూర్తి కర్మఫలవర్జితుండు నిష్కపటియితడు
దేశసేవాభిలాషిగాం ధీమహాత్ముడాయురారోగ్యవంతుడై యలరుగాక॥

"గృహలక్ష్మి"

దేవాదుల అప్పలరాజుగారు

శా॥ శ్రీయున్ వాణియు గౌరియున్ సతతమున్ చెంతన్వసింపన్, మదిన్
హాయిన్బొందుచు నాశ్రితాళిని కృపన్ ఆలోకనన్జేయుచున్,
శ్రీయున్నాయువు సర్వకామ్యవితతిన్ జేకూర్చు ముమ్మూర్తులే
స్వీయాంతర్గత కోర్కెదీర్చి గృహలక్ష్మి పత్రికన్! బ్రోచుతన్.

మ॥ ప్రభవంబొందితి వాంధ్రదేశ మహిళా ప్రజ్ఞల్ విజృంభింపగా,
శుభముల్ గూర్చగ బాలబాలికలకున్ శుద్ధాంతకాంతాళికిన్
విభవంబొప్ప ననూనవైఖరులతో విజ్ఞానమున్ జల్లుచున్,
రభసంబేర్పడ గేహలక్ష్మి యనుపేరన్ ధాత్రి నొప్పొందుచున్॥

సీ॥ ఒకవంక కవులు వేరొకవంక కవయిత్రు లేర్చిపేర్చిన సుద్దు తెలమి వెలయ
ఒకచక్కి కథలు వేరొకఫక్కి వ్యాసముల్ గరిమ సంస్కరణాప్తి గరపుచుండ
ఒకప్రక్క రుచులు వేరొకదిక్కు శుచియును నారోగ్యసూత్రముల్ గోర్కినేర్ప
ఒకటచిత్రములు వేరొకటవిచిత్రముల్ హృదయంగమంబులై యొప్పుచుండ.

గీ॥ సురుచిరాలంకృతంబులై సొబగుమీరు నవనవోన్మేషమృదులావ యవములొప్ప
సరససంగీతసాహిత్య సత్కళలను రాజిలుచునుంటి విల'గృహ। లక్ష్మి' వగుచు.

చం॥ కమలనివాసి యా రమను గన్గొనజాలము యొండ్లు నూర్లుగా
విమలతపంబొనర్చినను వెన్నునివేడిన యాంధ్రభూమిపై;
సుమశతమంజులంబునగు సుందరపాద యుగంబుతోడ స
త్కమలనివాసివైన నిను గాంచుచునుంటిమి గేహలక్ష్మిరో!

ఉ॥ చక్కనిరూపసంపదయు చల్లని సత్యసుభాషితంబులున్,
దిక్కులమ్రోవగా దగిన దివ్యపదాంచితవర్తనంబు పెం
పెక్కనకూర్మితో బుధులు పేర్చనలంకృతితోడ గుల్కుచున్,
నిక్కపులక్ష్మినా దనరు నిన్ 'గృహలక్ష్మిరొ' యెన్నశక్యమే!

కం॥ మంగళమో 'గృహలక్ష్మి'
మంగళములు నిన్నుగనిన మహితాత్మునకున్
మంగళము నీదు సఖులకు,
మంగళములు నిన్నుగాంచు మహితాత్ములకున్॥

గొబ్బి పండుగ

శ్రీమతి చిలకపాటి సీతాంబగారు

భారతీయబాలికల కొక యాదేశము.

అన్ని వ్రతములకంటె ధనుర్మాసవ్రత ముత్తమమైనది. యీ వ్రతమునకు శ్రీ కాత్యాయనీదేవిని పూజించుట ముఖ్యము. దీనికి ధనుర్మాసము పండుగనెల యందురు. యీ నోము భారతీయులకందరి కనుష్ఠేయము అయినను పెళ్ళిగానికన్నియలచే ఈదేవిని పూజింపించుట సర్వోత్తమము. మున్ను వ్రేపల్లెలో నందాదు లనావృష్టి దోషమునకు వెరచి తన్నివారణోపాయము మహామునుల నడుగ వారు మీ బాలికలచే కాత్యాయనీ వ్రతము చేయించిన వానలు గురియునని చెప్పిరి. అంత నా గోపకులు తమ కన్నియలచే వ్రతము చేయించిరి. ఆ బాలకలకు మనస్సులందు వాన లేదన్న బెంగలేదు. బ్రహ్మాదులకైన నగోచరుండగు శ్రీనివాసుడు (శ్రీకృష్ణుడు) తమకు విభుడు కావలయునని దలంచిరి. అది మనసులందుంచి పైకి వర్షమును కోరినట్లు—పిడుగుకు బియ్యమునకు నొకటే మంత్ర మనునట్లు—వర్షమునకు వవరునకు నొకటియే మంత్ర మనుష్ఠించిరి. అంత భక్తవత్సలయగు శ్రీ కాత్యాయనీ దేవివారియెడ ప్రీతయయ్యెను. చల్లగా వర్షించి యనావృష్టిదోషము తొలగినది, నందనందనుడు వారి కభీష్టములొసంగి గోపికావల్లభుం డనుసార్థక నామమున నా కన్నియల కానందముగూర్చెను. తర్వాత శ్రీ రుక్మిణిదేవి కాత్యాయనీ వ్రతము (గౌరీపూజ) చాల భక్తితోజేసి హే జగజ్జననీ! హే లోకపావనీ! హే భక్తవత్సలా! నాకు శ్రీకాంతుని కాంతునిజేసి రక్షింపుమని ప్రార్థించి శ్రీకృష్ణుని పట్టమహిషియయినది. ఆదినుండి నీతికోవిదులగు భర్తల గోరిన సతీమణులు, శ్రీ కాత్యాయనీవ్రత మనుష్ఠించియే యభీష్టసిద్ధులందిరి. ఆ హేతువుననే మనవారు పెండ్లిలో పాణిగ్రహణమునకు ముందు పెండ్లికూతురుచే గౌరీపూజ చేయించుచున్నారు. యీ పూజయందలి యభిప్రాయము తన కనురూపుడగు భర్తను గూర్పుమనియే. ఈపూజ బాలికలు పుట్టినది మొదలు చేయవలయును. శ్రీ కాత్యాయనీదేవి యోగీశ్వరేశ్వరుండగు పరమేశ్వరునికన్న నెక్కుడు జ్ఞానము భక్తి తపోబలములు గలది. ఇట్టి మహిమలచే నామె తన విభుండగు రుద్రునకు అర్థాంగియైనది. భగవంతునకు మూలప్రకృతియైనది. ఇట్టి దేవిని మీరు భక్తిచే పూజించితిరేని యామె మీయందు దయగలదై తనవంటి జ్ఞానము భక్తిబలము భర్తృప్రణయముల నొసంగి రక్షించును.

మరియు ధనుర్మాసమున (పండుగ నెల యందు) ప్రాతఃసాయంకాలముల వివిధజాతి కుసుమముల దెచ్చి పసుపు గౌరీదేవిని పీటపైనునిచి కుంకుమచందనఫలతాంబూలంబుల నొసంగి కొల్లలు కొల్లలగు

పువ్వులలో నాదేవిని కప్పవలయును. ఈమెకు గొబ్బి యను ముద్దుపేరు గలదు. గొబ్బెమ్మ అను పేరునకు నమస్కారముల తల్లి యని యర్థము. అడుగడుగుదండములవాడు, పిడికిళ్ళరూకలివాడు, బిడ్డపేరులవాడు అను బిరుదునామములు శ్రీ వేంకటాచలపతి కెటులో అటులే ఈయమ్మకును గొబ్బెమ్మ, నమస్కారముల దేవత, లోకజనని యను బిరుదునామములు గలవు. ఆవల తమ యీడుబాలికలు గూడి యా దేవిచుట్టువార నిలచి కరచరణాద్యవయవములచే యభినయవిశేషముల గనుపరచుచూ గొబ్బితట్టుచూ గొబ్బిపాటలు పాడుదురు. గొబ్బిళ్లు అను పదము అచ్చతెనుగు నమస్కారమని యర్థము.

బాలికలతోటి సుమంగలుకూడ నీదేవికి నమస్కారపూర్వకముగా గొబ్బితట్టి యీయమ యనుగ్రహమునకు పాత్రలు కావలయును. ఈశర్వాణిని పలురకములగు పువ్వులతో పూజించుటకు కారణము దెలియునా? పెద్దలగువారు పూజ కొలది పురుషుడు దానముకొలది బిడ్డలని యందురు. ఆ పూజాఫలమున ననుకూలవరుడు లభించుట. వ్రతకాలమునజేయు ఫలదానములకు మంచి సంతానము బడయుదురు. ఈనోము వుద్యాపనము కనుపపండుగ నాడుచేయవలయును. ఆరోజు గౌరీదేవిని (గొబ్బిని) జలములయందు నోలలాడింతురు: అది యా దేవితో గూడి యందరు అవభృతస్నానము చేసినట్లు అర్థము. తర్వాత యిష్టబంధువులతో గూడి దేవిసన్నిధిని చిత్రాన్నము భుజించి పండ్లు తాంబూలములు ముత్తైదువులకొసంగి దేవితోడను సుమంగలులతోడను మందిరములకరుదెంచి మునిమాపున(సాయంకాలమున నాదేవికి మరల శోడశోపచారములతో నర్చింపవలయును. పూజానంతరము చిగురుటాకులుం బురుడించు మీా చిన్నిచేతుల మోడ్చి యా సర్వమంగళ నీవిధముగా స్తోత్రము చేయవలయును.

జయ కాత్యాయని సర్వలోకజననీ శర్వాణిదాక్షాయణీ
జయబ్రహ్మేశరమేశ సర్వదిగదీశ స్తుత్య హేపార్వతీ
జయభక్తార్తిలతాలవిత్రి శుభవాక్సంధాత్రి మా [మ్రొక్కులన్
గయికోవమ్మ శుభంబులిమ్మ జగముల్గన్నమ్మ నే
డిమ్మొగన్.

ఈవిధముగ వేఁడిన మీా కాయుమ్మ ప్రసన్నయై సకలైశ్వర్యములొసంగి అనురూపవరులను దేశము నుద్ధరించు సంతానమును కరుణించి రక్షించుగాక.

తెలియనితప్పు

రాధాకృష్ణగారు

ఇదిపయోముఖవిషకుంభ, మిదియెనాగు డణగియుండెడి కేతకీగణమటంచు
నెరుకలేకయె, దరిజేరి కోరికినాను, వెన్నెలనియెంచి కాలాగ్ని దున్నినాను.

రజస్వలానంతరవివాహములు

కవులూరు హనుమంతరాయశర్మగారు

రజస్వలానంతరవివాహవిషయమున ప్రస్తుతము ప్రజలలో కొంతసంచలన ముదయించినది. శాస్త్రజ్ఞులగు పండితులు బాల్యవివాహనిర్ణయముకొరకై ప్రాకులాడుచు నందులకై చూపించెడి ప్రమాణములగు శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసాదులనుండియే సంఘసంస్కరణాభిలాషులగు పండితులు గూడ దృష్టాంతరముల జూపుచు, రజస్వలానంతరవివాహము లవశ్యాచరణీయములని ధృవపరచుచున్నారు. పైపెచ్చు నేటికాలమున దేశము నావరించిన, దుర్బలసంతానము, శిశుమరణము, బాలవైధవ్యములు తగ్గుటయే గాక స్త్రీవిద్య కెంతేని అవకాశము లభించునని వీరి యాశయము ఛాందసులగు శాస్త్రపారంగతుల చెవులకీ సబబులు, అవసరములు ఎక్కవు. స్త్రీస్వాతంత్ర్యము, స్త్రీవిద్య నరికట్టుటయే అనూచానముగ వీరికి సంక్రమించి నిలిచిన సనాతనధర్మచిహ్నము. చారిత్ర్యకదృష్ట్యా వాఙ్మయములను చూచు బుద్ధిపాటవము శూన్యము. ఒడుదుడుకులతో, అవివేకముతో సంచరించు నేటిసంఘమును సునిశితబుద్ధితో దేశకాలావసరములనుబట్టియు, ప్రజల చిత్తవృత్తులనుబట్టియు నవసరములగు మార్గములను పెట్టి నడిపింపనసమర్థులు. శారదాబిల్లు స్థిరమగు శాసనమగుచో స్త్రీలు తమ చెప్పుచేతలలో నుండరనియు, వర్ణసాంకర్యమగునేమో యనియు నూహించి, నిప్పుల ద్రొక్కిన కోతులవలె బెదరి భయపడుటయే కాని, సూక్ష్మదృష్టిని గాంచినచో నందువచ్చు ముప్పేమియు కనబడదు. ప్రారంభమున గాకపోయినను ముందుముందు యీబిల్లు నంగీకరించుపట్ల, వరునన్వేషణములో, స్వీకరించుటలో బాలిక అభిప్రాయమును స్వీకరింపవలసివచ్చు. సంఘమున కిందుల వచ్చు హానియేమి? పురాణయుగమును పరికించినచో నిది క్రొత్తగాదు గదా! బాల్యవివాహములైనచో నా బాధయుండదని తలంతురు కాబోలు. అట్లైనచో నెదిగి పెద్దవారై కాపురముచేయుటకు వెళ్లినపిమ్మట, మగనియొక్కయు అత్తమామలయొక్కయు అదుపాజ్ఞలకు లోబడి యుండవలసియున్నది. అత్తింటికి చేరగనే, అత్తమామలను దిగద్రొక్కి మగనితో వేరుగనుండి స్వేచ్ఛగ సంసారనిర్వహణ మొనర్చుకొందమని కొందరు, గృహమున పోట్లాడి ఉపవాసాదిక్లేశముల ననుభవించుచు, నితరుల బాధనొందించుచు కాలక్షేపముచేయువారు కొందరు, భోగభాగ్యములకు తక్కువలేకున్నను, నింద్యమగు ప్రవర్తనచే మసలువారు కొందరును, కట్టుబుస్సులాడుచు మనశ్శాంతిలేక దుర్భాషణములతో, దురాలోచనములతో కాలక్షేపముజేయువారు మరికొందరును మహిళాలోకమున కానబడుచుండిరి ఇట్లు అవినీతిగ ప్రవర్తించుడని సంఘసంస్కర్తలు శాసనములు గావించిరా? తలిదండ్రులు జెప్పిరా? లేక మనపూర్వులే ధర్మశాస్త్రగ్రంథములలోనైన లిఖించి ఆధారబలము నొసంగిరా? ఇందేదియుగాదు. పురుషులనుగాని, స్త్రీలనుగాని వారి అవివేకబలమే వారిచే నట్లు యాడించుచున్నది. ఈ యవివేకము తొలగుటయెట్లు? సద్విద్యచే. నూటికి తొంబదిమంది పురుషులకు గూడ లేని యీవిద్య దాస్యశృంఖలాబద్ధమగు మహిళాలోకమున లేకుండుట వింతగాదు. యీ విషయమున స్త్రీలలోగూడ ప్రస్తుత మభివృద్ధి కానబడుచున్నది. ఇంకను శతాధికముగ ముందుముందు అభివృద్ధి పొడచూపును. విద్యయనగా పాఠములు చెప్పుటయు, వల్లించుటయునేగాదు. ఉత్కృష్టగ్రంథరాజములను చదివికొని అందుల పరమార్థమును నిత్యజీవితమునకు సమన్వయించి ఆచరణలోపెట్టుట. శాశ్వతమగు విజ్ఞానసంపదకొరవడినంతవరకు ఆచారదాస్యముతోపాటు, భావదాస్యమును జేయకతప్పదు. సంస్కరణవివాహ మీ స్త్రీవిద్యాసముపార్జన కెంతయేని యవకాశమిచ్చుచున్నది.

ధర్మశాస్త్రములలోని సూత్రములను దిద్దుట కెవరి కధికారమున్నదని స్వార్థపరులగు పూర్వకాలపు పండితాగ్రేసరులు పృచ్ఛింతురు. సృష్ట్యాదినుండియు నాయా కాలపు ప్రజలయొక్క ఆచారముల ననుసరించియు, ప్రవర్తనాధికములబట్టియు, అభిరుచుల బట్టియు నీధర్మశాస్త్రములు యేర్పడినవని అందరంగీకరించిన విషయమే. కానిచో ననేకములైన నీతి గ్రంథములు, ధర్మశాస్త్రకారులు బయలుదేరుట కవకాశము లేదు కదా! దేశకాలావసరములనుబట్టి అట్లే శారదాబిల్లునుగూడ నంగీకరించరాదా. సనాతన వాదులు రజస్వలానంతర వివాహము లశాస్త్రీయములని చెప్పినను, ముందుముందిదియే పూర్వోక్త ధర్మములవలె పరమపవిత్రమైన ఆచారధర్మమగును. రజస్వలానంతర వివాహము శాస్త్రీయమగుటయే గాక అత్యవసరముగూడ నగుటచే దురభిమానధనులగు సనాతన ధర్మపరులగు వారడ్డు తగులుచున్నను, కాల ప్రవాహము నరికట్టజాలరు. శారదాబిల్లును గవర్నమెంటువారు త్రోసివేయరు. తీసివేసినను శాసనము కానంతమాత్రమున సంస్కరణ వివాహము లొనర్చుటకు వీలులేకపోలేదు. ప్రదేశయోగ్యతలును, వరుని యర్హతానర్హతలను, పురోహితుని మంత్రతంత్రములను, ముహూర్తనిశ్చయములను, అప్రధానములుగ నెంచి, శాసనాతిక్రమణ మొనర్చి రహస్యముగ బాల్యవివాహములొనర్చిన సనాతన ధర్మావలంబకులే, శాసనము లేకపోయినను చేయువారికి మార్గదర్శకులు గాకపోరు. బాల్యమున వివాహ మొనర్పనిచో వధూవరులనోన్య ప్రేమపాశబద్ధులు కారట! ఇదేటి న్యాయమో విచారింపుడు. బ్రాహ్మణవర్ణమునదక్క తక్కిన వర్ణములలో నేటివరకు రజస్వలానంతర వివాహము లెక్కుడుగ జరుగుచున్నవి. వారికి భక్తిప్రేమ విశ్వాసబంధుత్వములు లేకుండపోయెనా? వర్ణసాంకర్యమొందిరా? అట్టివర్ణములలోనే ఆరోగ్యవంతులగు దృఢకాయులును, ఆయుర్వృద్ధి కలవారును కన్బడుచున్నారు. ఆచారమను పేరిట బాల్యవివాహము బ్రాహ్మణ సంఘమునకు వేరుపురుగైనది. వరకట్నము, విద్యావిహీనత, బలహీనము, శిశుమరణము, అకాలమృత్యువు, వైధవ్యములను ననర్థములు మనకు తెలియకుండగనే ఆ బాల్యవివాహపిశాచము కల్పించుచున్నది. సంఘౌన్నత్యమునకు, భావిభారత సౌభాగ్యమునకు, ఆదర్శప్రాయమగు జీవిత విధానమలవడుటకొఱకును యీ రజస్వలానంతర వివాహము లెక్కుడు సహాయకారులు కాగలవు. రేపు శారదాబిల్లు ఉండనిండు. పోనిండు. అవసరానవసర ధర్మాధర్మ నిర్ణయ మొనర్పలేని స్వతంత్రాలోచన లేని వారికై యేర్పడు శాసనముల నాధార మొనర్చుకొనుట విజ్ఞులకు తగనిపని. (మహాసంఘ సంస్కర్త, కవిశిరోమణి, పండితాఖండలుడునగు కే. వీరేశలింగం పంతులుగారు పునర్వివాహముల విషయమై శాసనము చేయించెనా?) కావున వివేకపరులగు స్త్రీపురుషులెల్లరు స్వసంఘోద్ధరణమునకై నడుములు కట్టికొని అచంచలమగు ధైర్యసాహసములతో నీ సంస్కరణ వివాహ విషయమునను, స్త్రీ విద్యావిషయమునను ముందంజవేయుటపాడి.——

జీవన భారములు

మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు

ఈ గభీరనిశీథంబు నీదుకొనుచు
నెచటినుండియో సరిగను నెరుకబడక
శ్రవణములజేరు నొక్కవిషాదవేణు
గీతికారావ మతుల ప్రశాంతముగను.
ఆరవంబున గలయట్టియర్థమేమొ!
మానసికతంత్రు లనుకంపమానమయ్యె

యే యపూర్వస్వరాల యేర్పాటొయేమొగాని
వినగనే హృదయమేలకో ద్రవించిపోయె!
ఏయభాగ్యుండొ జీవితమెల్లదనదు
గటికచేదయిపోయిన కారణమున
గావలమునిట్లు చీకట్లగలసిపోయి
వదలుచున్నాడు జీవనభారములను!

శ్రీకృష్ణసారథ్యము

అష్టావధాని వడ్డాది సీతారామాంజనేయులుగారు.

చ॥ మురళీగాన సుధాతరంగిణుల నుప్పొంగింతువో, విశ్వము
బ్బురముఁ బొందఁగ, బాంచజన్యమె వడిఁ బూరింతువో యెద్ది యె
త్తఱి యుక్తంబగునో యెఱుంగుదువు గీతాచార్య! నీవే; దయా
పరతఁ బూనవె ధర్మరక్షణకళాప్రారంభసంరంభముల్.

ఉ. భారత రాజసోన్నతియుఁ భాగవతాంచిత సత్త్వశక్తియుఁ
భారత కర్మభూమిపయిఁ బ్రజ్వలితంబయి, విశ్వతీర్థవి
స్ఫారయశోవిభూతిమెయి భాసిల, వ్యాసవికీర్ణధర్మమో
శౌరి! తమోవిదారి! రభసక్రియవ్యాప్త మొనర్చుటొప్పదే?

శా. భావాతీతుఁడ వంచుఁ దెల్పు, జనుఁడే ప్రాల్మాలి నిన్నక్కటా!
భావాధీను నొనర్పఁగాఁగడఁగు నీ ప్రజ్ఞల్ విమర్శించి నీ
లా వెంతో కొలువంగఁ బైకొనును లీలామానుషాకార! యో
దేవా! నిన్గన, వాఁడహో! శుకుఁడొ? కౌంతేయుండొ? గాంగేయుఁడో?

ఉ. దర్శనలోలుఁడౌ నరుఁడె తథ్యమెఱుంగును; విశ్వరూపసం
దర్శనలీల చాలదె? నిదర్శనమై నిను లోకమెల్ల నా
దర్శముగాఁగఁ గైకొనఁగఁ; దప్పు విమర్శనముల్ సుదర్శన
స్పర్శమునన్ దునుంగవొకొ? సత్యమె నిశ్చల మోచతుర్భుజా!

శా. ధర్మస్థాపన తత్పరుఁడవుగదా తాటస్థ్యమేలా? జగ
చ్ఛర్మోత్పాదకుఁడన్న పెంపెసఁగ నిష్కామక్రియాయోగ మీ
కర్మక్షేత్రమునందుఁ బాదుకొలుపంగారాదె? గోగోపికాం
తర్మర్మజ్ఞ! సదా ప్రసన్నమతివై తత్త్వార్థసంధాతవై.

ఉ. "ఆయుధముల్ ధరింప రణమందున నూరక నేను సాయముం
జేయుదు"నంచు స్పష్టముగఁ జెప్పిన నొదలనూఁపఁడే? తగం
ధీయుతనాయకత్వమె గదించు స్వతంత్రత నన్నయాశ, నిన్
బాయఁగలేక యానరుఁడు; పాడిగదా యది మీ కధోక్షజా!

ఉ. సాధ్యమసాధ్యముం గ్రియల సారమెఱింగి నరుండు నీదుసా
రథ్యమెగాక, యెంతచతురత్వము నొందిననైన శల్యసా
రథ్యముగోరు నొక్కొ..? యజరామరదీప్తి స్వధర్మమిచ్చి యా
రాధ్యు నొనర్చుచుండఁగ బరాయిమతం బెవఁడూను నచ్యుతా!

చ. చతురత రాయబారమును సర్వజగన్నుతలీల నీవు న
ల్పితివి మహాత్మ! నీ ప్రతిభ విశ్వజనీనము, శాశ్వతంబు, న
ప్రతిహత, మద్వితీయము! భవన్మహితాశ్రయ మెల్లవేళ భా
రతజయశీల మర్థిమెయిఁ బ్రార్థనసేయుఁగదా! నరప్రియా!

ఉ. సాధులు మోదమంద, రిపుసంఘపు డెందముగుంద భారతా
యోధనవీధి వాయుతనయోజ్జ్వలితోగ్రపతాకతో జగ
న్నాథ! రథంబువచ్చె సుమనస్సుతులొప్పఁగఁ దత్త్వమెల్ల ను
ద్బోధమొనర్చి, చోదకతఁబూని నరుం విజయుం బొనర్పవే.

—:o:—

ఊర్వశి

దామెర రాజగోపాలరావుగారు

భాసమాన కల్యాణ లావణ్య రాశి,
ఊర్వశీ, ప్రేమవారాశి, యుష్మదీయ
మధుర గీతామృతరసంపు మాధురులకు
స్వర్గ కుసుమమె వికసించి పరిమళించె!
మఘవు మరకత మాణిక్య మంటపమున
సలుపుదువు నీవు నిత్యము లలిత గతుల
నృత్యకేళి; అంతఁదొలంగు నీ ముసుంగు
బాల సుకుమార పవమాన చాలనమున.
కానిపింతువ త్తఱి నూత్నకళలనెసఁగు. మసుం
గుఁ దొలఁగిన త్రొలిప్రొద్దు ముగుద పగిది;
అపుడు, అప్సరస్సుకమలాస్యలు త్వదీయ
లాస్య హాస వికాస విలాసములకు సొలసి,
'ఓహో' యటంచు మెచ్చుకొనియెదరు
ఎద సహజ వనితా జనితేర్ష్య వీడి.

భువన మోహనమైన నీ మూర్తి గాంచి
భావనోద్రేక పూరితస్వాంతులగుచుఁ,
దమ మనోరమ గీతా కుసుమ విసరము
కానుకలిడిరి యుగయుగాల కవులు నీకు.
ఉదిత జీవితోన్మేష పీయూష వాంఛ
నెన్నఁడో సురాసురులు మథించునాఁడు
పాలకడలి వెడలినావు; వానకారు
కారుమొయిలు పాయుమెఱుపు కన్నెవోలె.
తావకీన నవోన్మేష యౌవనంపు
తరుణ కాంతి తరగలేదు కరగిపోదు!
నేను నీవలె, ఊర్వశీ! నిత్య నూత్న
యౌవనానంద సౌఖ్యము ననుభవింప
నిమ్ము; మృత్యులేని, ముదిమియేనిలేక
చిరము ప్రవిమల ప్రణయైక జీవినగుచు.

'మణిమాల.'

"వయోవృద్ధులకంటె చిన్నబిడ్డలే బుద్ధిమంతులు"

తల్లాప్రగడ ప్రకాశరాయుడుగారు

అప్పుడే "ఈస్టరు" పండుగ ప్రారంభ మయింది. 'స్లెడ్జి' బండ్ల కాలం ముగియ వస్తున్నది. ఇంకా అక్కడక్కడ దొడ్లలో మంచు దిబ్బలుగా పడివున్నా, కొంత మంచు కరిగి గ్రామంలో వీధులవెంట కాలువలై ప్రవహిస్తున్నది. ఈ నీటికాలువ వొకటి ఒక సందుగుండా పారుతూ, పెద్దగుంటగా యేర్పడ్డ దొకచోట. గుంట పూర్తిగా నీటితో నింపబడ్డది. ఆ సమయానికి యిద్దరు బాలికలు రెండిండ్లలోనుంచి బయటికివచ్చి, వీధిలో యీ నీటిగుంటగట్టున కలుసుకున్నారు. అందులో ఒక బాలిక మరీ చిన్నది. రెండవది కొంచెం పెద్దది. పండుగ దినం కనుక పిల్ల లిద్దరికి కొత్తదుస్తులు కట్ట బెట్టినారు తల్లులు. చిన్న బాలిక నీలిరంగు చొక్కా తొడుక్కున్నది. పెద్దది పసుపు పచ్చని అద్దకపుగౌను వేసుకొన్నది. ఇద్దరూ యెర్రని చేతిరుమాళ్లు అలంకారంగా తలకు కట్టుకున్నారు. ఇంటిపెద్దలతో కలిసి ఉదయాన్నే యిద్దరూ దేవాలయానికి పోయి, అప్పుడే తిరిగి యిళ్లకు చేరుకున్నారు రాగానే ఒకరిదుస్తు లొకరికి చూపించుకుంటూ ముచ్చటపడి, తరువాత ఆట ప్రారంభించారు. వీధి కాలువలోదిగి నీళ్లు చిందిస్తూ పరుగెత్తే ఆట ఆడుకుందామని స్థిరపరుచుకున్నారు. అనుకున్న తక్షణం చిన్నబాలిక తన కాళ్లనున్న "బూట్సు" తోనే గుంటలో దిగింది. అది చూచి పెద్దబాలిక అట్లా దిగవద్దని చిన్నదాన్ని మందలిస్తూ యిట్లన్నది:

"ఏమే—'మలాషా!' వద్దు, వద్దు, చెపుతున్నాను కదా! మీ అమ్మ వచ్చి నిన్నిప్పుడు తిడుతుంది—నాకేం! నే నిదిగో— చూడు!—బూట్సూ, మేజోళ్లూ తీసివేసి దిగుతున్నాను. నీవుకూడా తీసి మరీ దిగాలి!—విప్పు, మరి!"

బూట్సూ, మేజోళ్లూ యిద్దరూ విప్పి బయటపెట్టినారు. కొత్త చొక్కాలమీద బురదనీళ్లు చిందకుండ, చొక్కాలు పైకెత్తి పట్టుకొని, యిద్దరూ చేరొకవైపునుంచి గుంటలోదిగి ఒకరికొకరు యెదురై నడుస్తూ వస్తున్నారు. మలాషాకు నీరు సీలమండల వరకూ వచ్చింది. అప్పుడు మలాషా పెద్ద పిల్లతో అన్నది:

"ఏమే, అకుల్యా! ఇదెంతలోతుంటుం దేమిటి? నాకు భయం పుడుతున్నదే! అమ్మోయ్, నే నింకరాలేను!! ఇదిగో, గట్టెక్కిపోతున్నా!"

"లేదే—అంతకంటె లోతుండదు. రా, భయంలేదు. నిజం—"

ఇట్లా అనుకుంటూనే గుంటమధ్యకు వచ్చి కలుసుకున్నా రిద్దరూ. అప్పుడు అకుల్యన్నది: "ఇప్పుడే చెపుతున్నా నమ్మాయి—నీటిలో చిందులుమాత్రం తొక్క

పోషదు! నెమ్మదిగా నడిస్తేనే నీతో నే న్నాడేది. లేకుంటే నేను పోతా నంతే!

అకుల్యమాట యింకా అకుల్య నోటిలో వుండగానే మలాషా కాలు పైకెత్తి పాదం తో నీటి నొక్కసారి తొక్కింది. నీరు చింది అకుల్యచొక్కా బురదతో నిండిపోయింది. చొక్కా ఒక్కటే కాకుండా బురదనీళ్లు అకుల్య ముక్కులోనూ, కండ్లలోనూ పడ్డవి. పరాభవం సహించలేకపోయిం దకుల్య. మలాషా చేసిన కొంటెపనికి చాలాకోపం తెచ్చుకుని, ఆమెను కొట్ట టానికి వెంట తరుముకొనిపోయింది. మలా షాకు అమితంగా భయంపుట్టింది. ఆనాడు అకుల్యద్వారా తన కేదో ప్రమాదం తప్పక తటస్థించేటట్లు కనిపించింది. వెంటనే నీటి గుంట విడిచి, యింటిముఖంబట్టి పరుగెత్త డానికి సిద్ధపడుతున్నది. అప్పుడే అకుల్య తల్లి ఆ దారినివస్తూ తనబిడ్డ చొక్కా అంతా బురదనీళ్లతో తడిసివుండటంచూచి, ఉదయాన్నే తొడుగుకున్న చొక్కా బురద చేసుకున్నదని చెప్పి "ఛీ, ఛీ, పాడుపిల్లా! ఏమిటే, యీ కోతిపనులు? ఇదేకాదూ నీ విప్పటివరకూ యిక్కడ చేస్తూన్న పని?" అంటూ తన కూతురును తిట్టడం మొదలు పెట్టింది.

"—లేదమ్మా! ఈపిల్ల—మలాషా— పని గట్టుకొని నామీద పోసింది బురద. నేనేం జేశాను?"

ఈమాట వింటూనే అకుల్య తల్లి మలాషాను గట్టిగా పట్టుకొని వీపుమీద నాలుగు దెబ్బలు వేసింది. దెబ్బ ఒంటి మీద పడగానే మలాషా, వీధిలో అందరికీ వినబడాలని, గొంతు చించుకుని యేడుస్తూ, యింటిదారి బట్టింది. తనపిల్ల యేడ్పు విని మలాషా తల్లికూడ బయటికివచ్చింది.

"ఏమమ్మా! నీ కేమీ పనిలేదా? మా పిల్ల నట్లాకొడతా వెందుకు?" అంటూ అకుల్య తల్లిని తూలనాడటం ప్రారంభించింది. మాటకుమాట, తిట్టుకుతిట్టు తీవ్రంగా పెరిగి పోయినవి. ఒకరినొకరు ఢీకొని యుద్ధంలో దిగినారు. వీధిలో అలజడి విని మగవాళ్లు కూడా యిల్లు విడిచి బయటికివచ్చారు. అప్పటికప్పుడే వీధిలో వున్నవాళ్లుకూడా పోగుపడ్డారు. క్రమంగా గుంపు పెద్దదయింది. స్త్రీ పురుష భేదంలేకుండా, అక్కడకు వచ్చిన ప్రతివ్యక్తీ యేదో ఒకపక్షం వహించి యథాశక్తి యుద్ధంలో పాల్గొన్నారు. తన మాటేమో తనదేగాని, యెదటిమనిషి చెప్పే మాటకూడవిని యోచించవలెననేవుద్దేశంతో వచ్చినవాడొక్కడూ లేడక్కడ. అంతకంతకు మాటలు ముదిరి ఒకరినొకరు తోసుకొన టంవరకూ వచ్చింది. వాగ్యుద్ధం దెబ్బ లాటగా మారింది. ఈస్థితిలో అకుల్య యొక్క ముసలినాయనమ్మ గుంపుమధ్యకు వచ్చి నిలబడ్డది. వెంటనే చేతులు రెండూ పైకెత్తి గుంపు నుద్దేశించి యిట్లన్నది:

"ఏమర్రా! ఏమనుకుంటున్నారు మీరు? మీ కేమైనా మతివున్నదా? పూర్తిగా పోయిందా? ఏమంటారు—అస లెందుకు

వచ్చిం దీగొడవ? ఇదేనా మీరు నడుచుకో వలసిన మార్గం? ఈ పండుగపూట యిదే మీకు ముఖ్యమైన పనిగా కనబడ్డదా? కలహాలకూ, కొట్లాటలకూనా యీదిన మేర్పడ్డది?—లేక పరస్పరప్రేమకూ, సుఖానికీ, ఆనందానికీనా? ఆహా, యేంవివేకమమ్మా!"

పిల్లలతల్లు లిద్దరిలో ఒక్కరూ వృద్ధురాలిమాట చెవిని బెట్టలేదు. ఒళ్లు తెలియని ఆవేశంలోబడి ఆమెనుకూడా అక్కడనుంచి తోసి పారవేయడానికి సిద్ధమైనారు. విరామంలేకుండా కోలాహలం రెచ్చిపోతూనే వున్నది.

ఇంతట్లో అకుల్యా కొంచెం దూరంగా పోయి, బురదంతా తుడిచి చొక్కా శుభ్రం చేసుకొనడం ప్రారంభించింది. మలాషా మీద తనకున్న కోపమంతా దానంతటదే మాయమయింది. తిరిగి నీటిగుంటవద్దకే పోయి నిలబడ్డది అకుల్యా. గుంటలో నీటిని కాలువగా వీధివెంట ప్రవహింపచేదామని చిల్లపెంకొకటి చేతబుచ్చుకొని బోదెతవ్వటం ప్రారంభించింది. అది చూచిన తక్షణం మలాషాకూడ రివ్వున అక్కడికే పరుగెత్తింది. తానొక వెదురుపుల్ల చేతబట్టుకొని అకుల్యాకు సహాయం చేయటానికి పూనుకున్నది. అప్పటికే పెద్దవాళ్ల కలహం హద్దుమీరిపోయింది. మగవాళ్లుకూడ ఒకరి నొకరు తిట్టుకుంటూ కలియబడ్డారు. ఈ స్థితిలో పిల్లలిద్దరూ తవ్విన చిన్నకాలువ వెంట నీరుపారుతూ ముసలమ్మ కాళ్లవద్దకే వచ్చింది. బాలికలిద్దరూ కాలువకు చెరియొకవైపునా గంతులు వేసుకుంటూ నీటిని నడిపించుకొని వస్తున్నారు.

చెక్కపేడొకటి నీటిలోవేసి "పడవ! పడవ!!" అని కేకలుపెడుతూ వస్తున్నారు.

"పట్టుకోవే, మలాషా, పడవను పట్టుకో! అందకుండా పోతున్నది—పో, పో!" అంటూ అకుల్యా మలాషాను హెచ్చరించింది.

మలాషా కడుపుబ్బేటట్లు నవ్వుతూ, మాట్లాడలేకుండా, పడవను పట్టుకుందామని పరుగెత్తుతున్నది.

ఇట్లా మేరలేని ఆనందంలో యిద్దరూ ఒకటిగా కలిసిపోయినారు. కాలువనూ, పడవనూ నడిపించుకుంటూ పోయిపోయి "తప్పుకోండి, తప్పుకోండి!! మా పడవ కడ్డు నిలవబోకండి!" అంటూ కొట్లాడుకుంటున్న పెద్దవాళ్లగుంపు మధ్యకు చేరుకున్నారు. ఈదృశ్యం చూచింది ముసలమ్మ. ఆమె ఆనందానికి మేరలేకపోయింది. అక్కడ కొట్లాడుకుంటున్న స్త్రీ పురుషులతో యిట్లన్నది:

"మీలో ఒక్కొకరికి కావలసి నన్నేళ్లు వచ్చాయి. ఇప్పటికైనా సిగ్గులేదా మీకు? ఈ యమాయకపుపిల్ల లిద్దరినిగూర్చే కదా మీ రింతమంది కలహం పెట్టుకున్నారు! ఒక్కసారి వాళ్లను చూచైనా వివేకం తెచ్చుకోరాదా? ఒక్కక్షణంలో వాళ్ల కోపమంతా యెట్లా మాయమయిందో

చూడండి! తిరిగి యెంత అన్యోన్యంగా కలిసి ఒక్కటై పోయినారో చూస్తున్నారా లేదా? కండ్లు తెరవం డిప్పటికైనా! పొండి ఆ పసి బిడ్డలనైనా చూచి బుద్ధికలిగి బ్రతకండీ— పొండి!—రండమ్మా, నా బంగారుతల్లులే! పసిబిడ్డలైనా మీారే నయం, లెక్కలేనన్ని యేళ్లొచ్చిన మా అందరికంటె కోటిరెట్లు!!"

ఆ బాలికల మైత్రిచూచి అక్కడవున్న పెద్దవాళ్లందరూ సిగ్గుపడి తలలు వంచుకున్నారు. వృద్ధురాలి మందలింపులు వింటూ పిల్లలవంక చూచినవాళ్లందరికీ లజ్జకలిగింది. ఒకరిముఖం ఒకరు చూచుకోలేకపోయినారు. ఒకరినొకరు తిట్టుకొనడాని కసలే నోరు రాలేదు. ఎవరింటికి వారు నెమ్మదిగా జారటం మొదలుపెట్టినారు.

"శిశువులోవుండే అమాయకత్వం, నిర్మలస్వభావం సంపాదించుకుంటేనే గాని స్వర్గరాజ్యంలో ప్రవేశించటాని కెవ్వరికీ పాత్రతలేదు."

(టాల్‌స్టాయికథ కనువాదము)

—o:—

ఆంధ్రమాత !

శ్రీమతి దోసపాటి సీతారామమ్మగారు

సీ॥ గోదావరీకృష్ణ పాదోదకంబుల ద్రావించిపెంచెనే రాజమాత !
సంపూర్ణ సర్వసస్యప్రశస్యములిచ్చిమమ్ముబ్రోచిమనిచెనే మహితజనని !
తరులతాగుల్మకందవనౌషధములచే ఘనబలధాత్రియే కన్నతల్లి !
పరమపతివ్రతా భవ్యచారిత్రల గనికీర్తి వెలసెనే కర్మభూమి !
కవిజనములపాలిటి కేది కల్పకంబు !
పరమసౌభాగ్యముల కేది పట్టుకొమ్మ !
అమ్మహాతల్లిరూపంబు నాత్మదలచి
ఆంధ్రమాతకువందన మాచరింతు.

శ్రీరామంభరతభూమి

నందివాడ. వెంకట చలపతిరావుగారు

సీ॥ సకలదిగంత విశ్రాంతకీర్తితఖండ పంచకప్రథమమీా భరతభూమి
పావనద్వాదశ జీవస్రవంతులుప్రవహించునట్టిదీ భరతభూమి
నిరతత్రైర్థిక సేవ్య నీయ లసక్షేత్ర బాహుళ్యమైనదీ భరతభూమి
పచ్చిబంగారంబు పండెడి రత్నగర్భయనఁబేర్వడసెనీ భరతభూమి
గీ॥ సీతసావిత్రిమొదలగు శీలవతుల
పుట్టినిల్లుప్రతాపాది భూరిశౌర్య
ధనులకాలవాలంబయి తనరినట్టి
పరమపావనమైనదీ భరతభూమి !!

అపరోక్షానుభూతి

శ్రీమతి జూలూరి తులశమ్మగారు

సర్వలోకంబులకు తానె స్థానభూమి
కారణంబును వ్యాపియుఁ గర్తయైన
గురుని యానందమయు నీశుఁ గూర్చి యేను
వందనశతంబు లిడుదు నానందమలర. (1)

మోక్షసిద్ధికి నపరోక్ష వీక్షణంబు
కారణంబుగఁ బల్కిరి ఘనులు; గాన
యత్నమున దాని గాంచగ ననవరతము
సజ్జనులు కాంక్షఁ జేతురు క్ష్మాతలమున. (2)

నరుడు నితరంబులైన వర్ణాశ్రమంపు
ధర్మములఁ దపముచే హరిఁ దనిపెనేని
మోక్షసాధన వైరాగ్య ముఖచతుష్ట
యంబు పురుషుల కలవడునంద్రు బుధులు. (3)

కాకవిష్టంబు నేహ్యతఁ గాంచునటుల
బ్రహ్మ మొదలుగ స్థావర వ్యాప్తియైన
వస్తుతతి నేహ్యముగఁ జూచి వరలు టెల్ల
అదియె నిర్మలవైరాగ్య మంద్రు బుధులు. (4)

(నిత్యానిత్య వస్తువిచారము).

నిత్యమై నిర్మలంబయి నెగడు నాత్మ
దృశ్యమగుచున్న జగమెల్ల నశ్యమగును
దేనసద్వస్తు తత్వంబు తేటఁబడునొ
అదియె సమ్యగ్వివేకంబటంద్రు బుధులు. (5)

సర్వవిధ వాసనావళి సమయఁ జేయు
టదియె శమమని వచియింతు రార్యు లెలమి
బాహ్యవృత్తుల నిగ్రహ పాటవంబె
దమమటంచును మదిలోనఁ దలపుమయ్య. (6)

విషయములనుండి వృత్తుల వేరుసేత
పరమమగునట్టి యుపరతి బరయు టదియె
సర్వదుఃఖంబులను దా సహించు టరయ
చెప్పఁబడును తితిక్షనా నిప్పృథివిని. (7)

సద్గురూక్తులపై శ్రద్ధసల్పు టెల్ల
శ్రద్ధయని పల్కుదురు సూవెశాస్త్రవిదులు
ఏకలక్ష్యమ్మునం జిత్త మేక తాన
మగుట యగుసూ సమాధాన మనఘచరిత (8)

భక్తవత్సల సంసారబంధముక్తి
యెపుడు గావించి నన్నేటు లేలుకొనెదొ
యనెడు దృఢతర వైరాగ్యమందు టెల్ల
తీవ్రమోక్షేచ్ఛ యదియని తెలిసికొనుము. (9)

ఉక్తసాధన యుక్తిచే నొప్పి శుభము
నిచ్ఛగించెడువానిచే నెపుడు జ్ఞాన
సిద్ధికొఱ కాత్మసచ్చింత జేయఁదగును
నిఖిలశుభములు దీననె నెగడుఁ గాదె (10)

తలపఁ జింతనచే గాకఁ దక్కు గల్గు
సాధనంబుల జ్ఞానసంజనన మగునె
గృహమునందుండు పరికరకోటి యెల్ల
దీపమిడకనె యన్యథా దోపదుగద. (11)

ఎవ్వఁడను నేను యీవిశ్వ మెట్లు కలిగె
కర్తయెవ్వఁడు దీనికి గలఁడు దలఁప
ఏదిదీని కుపాదాన మెంచిచూడ
ననుచుఁ దలఁచుట సువిచారమగును మహిని. (12)

తాను నే భూతగణములు కాను దేహ
మక్షగణముల నన్నిట విలక్షణమగు
నదియు నే నౌదు; సందియ మంద నేల
ననుచుఁ దలఁచుట సువిచారమగును జూవె. (13)

సరవి నజ్ఞానజన్య సంసారమెల్ల
జ్ఞానముదయింపఁ జెడునది కాన నదియె
కర్త దీనికిఁ దలఁప సంకల్పమొకఁడె
అంచుదలఁచుట సువిచారమగును జూవె. (14)

ఏకమవ్యయమును సూక్ష్మమేది కలదొ
అదియె దీని కుపాదానమగును మృత్తు
ఘటములకుఁ బోలె సంశయఘటన మేల
ననుచుఁ దలఁచుట సువిచారమగును జూవె. (15)

అవ్యయంబును సద్రూపమయ్యుఁ జూడ
సాక్షియై జ్ఞాతయై సూక్ష్మసరణి నొప్పు
నదియె నే నింక సందియమంద నేల
ననుచుఁ దలఁచుట సువిచారమగును జూవె. (16)

(శ్రీ శంకరాచార్య విరచితము 'అపరోక్షానుభూతి' యను సంస్కృత శ్లోకముల కాంధ్రీకరణము)

కేశవరావు, బి. ఎ.

శ్రీమతి వెలిదండ మూడికుడుతమ్మగారు

కేశవరావు తాలుకాకచ్చేరిలో గుమాస్తా. అతని రూపరేఖవిలాసములు మిగుల ఆకర్షణీయముగనుండును. కాని, అతడు తన వయసుకు తగిన శరీరవికాసమును కలిగియుండక, కాంతిహీనమైన మొగములో చిక్కియున్నట్లుగా కాన్పించుచుండెను. రాత్రి తొమ్మిదిన్నరగంటలైనను ఒక బుడ్డీదీపము ప్రక్కన వెల్గుచుండ కొన్ని కాగితములకట్టలు దగ్గిరపెట్టుకుని చింకిచాపమీదకూర్చుని వంచినతల ఎత్తకుండ వ్రాసుకొనుచుండెను. ఎదురుగుండా నాగులపంచ ఉయ్యాల్లో మూడేండ్లకుఱ్ఱవాడు పడుకొని నిద్రపోవుచూ గూభ్యముగాఉన్న ఆ చిన్న గదిలో గాలిలేనందున చెమటపోయగా లేచి కింకపెట్టి ఏడ్చుటకు మొదలుపెట్టెను. భర్తను భోజనమునకు లెమ్మనమని నాల్గయిదుసారులు పిలచి, పూర్ణగర్భవతి గాన శ్రమచేత అక్కడే కొంగుపరచుకొని అప్పుడే పడుకొన్న సుసీల, ఉలిక్కిపడి లేచి బిడ్డను చంకనేసుకుని విసనకఱ్ఱతో విసరుచూ భర్తను చూచి "ఇప్పుడప్పుడే ఈపని ఏలాగూ తెమలేది కాదు గదా. పిల్లవాడు లేస్తాడు. భోజనానికి రెండని ఎన్నిసార్లు పిలచినా లేచారుకారు. నాకేమో ఆయాసముగానున్నది. ఇకనైనా లేచివచ్చిన బాగుండును" అని భర్తతో బలికెను. కేశవరావు చెమటలు కారుచున్న మొగమును కడుపును ప్రక్కన ఉంచుకున్న తడిగావంచాతో తుడుచుకొనుచూ "సుసీ! ఏమి చేయమన్నావు. సముద్రతరంగాల్లాగ ఎన్నాళ్లు చేసినా ఈపనికి తరుగూ విరుగూ కనబడటంలేదు. మీదిమిక్కిలి గుమాస్తాలు ఎక్కువగా ఉన్నారని అధికారులు ఇంకా తగ్గించ దలచుకున్నారట. ఆ తగ్గింపులో ఏ దురదృష్టవంతులు చిక్కుకొనెదరో! కాలమేమీబాగులేదు. ఎక్కడ చూచినను, మోసములు, అన్యాయములు, స్వార్థాభిలాషలు అంతులేని తృష్ణలు బహిరంగముగానో, ముసుగువేసుకొనో, తాండవమాడుచున్నవి.

మనబోటివాండ్లకు ఇప్పుడు ఎక్కడా స్థానము లేదు. అందులో నేను మిగుల దురదృష్టవంతుడ్ని. సుసీ! నా చిన్నప్పుడు నా క్లాసులో నేను అన్నిట్లో ఫస్టుమార్కులు తెచ్చుకొనుచూ మేష్టర్లందరిచేత మంచి రిమార్కులు పొందుతూ ఉండేవాడ్ని సుమా. అప్పుడు నామనస్సులో ఎన్ని ఉత్కృష్టభావాలు ఎగిరి దూకుచుండెడివో నే నిప్పుడు తలచుకున్న నేను నేనేనా అని అనుమానము నాకే తోచుచుండును. వెనకటివి తలచుకొని వెక్కి వెక్కి ఏడ్చినట్లు, ఇప్పుడవన్నీ ఎందుకు? ఏమి వండావు? పద వడ్డించు" అని కాళ్లు చేతులు గడుక్కొని ఆ గదికే ఆనుకున్న వసారాలో తనకొరకు వేసియుంచిన పీటపై కూర్చొనెను. సుసీలయు ఆపిల్లవాడిని, అక్కడనే క్రిందపడుకుని నిద్రబోవుచున్న ముసలి దంపతులగు అత్తమామలకడ పడుకొనపెట్టి, తాను భర్తకు వడ్డింపబోయెను. కేశవరావు భార్యను చూచి "ఈరోజు మన పెద్దబ్బాయికి అమ్మాయికి విరేచనములు ఏలాగున్నాయి? ఆస్పత్రికి తీసికొని వెళ్లినారా?" అని యడిగెను.

సుసీ:—ఏమి తీసికొనివెళ్లను. నావంట్లోనా రోజురోజుకు నీరస మెక్కువగుచున్నది. ఇంతా కష్టపడి ఇక్కడ వంటచేసి మూతపెట్టుకొని, పిల్లలను తీసికొని అక్కడకు వెళ్లుదునా, అక్కడ చీటి వ్రాయుచోట, మందులిచ్చుచోట, నిలబడటానికే నాకు శక్యముకాదు. మీకా, తెల్లవారకట్ల నాలుగు గంటలు మొదలు రాత్రి పదిగంటలవరకు తెన్నూ తెరపీలేదు. తీరామందు తీసికొనిరాగానే సరా, వారేమో పిల్లలకు అన్నము పెట్టకూడదనియు ఓవల్టీను, పాలు, రొట్టె, ఇవ్వవలసినదనియు చెప్పుతారు. మనకుకూడా ఆవిధముగానే చేయవలసినదని తెలిసినప్పటికి, ఎందుకూ శక్తిలేనివారముగా ఉన్నాము. కేశవరావు మాత్రము ఏమీ బదులు చెప్పలేక,

పోయెను. ఆ వండిన పచ్చడీమెతుకులు తగినంత అభిగారములేనందున దిగుడుపడకుండా ఎక్కిళ్లు రావటం మొదలుపెట్టెను. తోడనే చెంబెడు మంచినీళ్లు ఎగబోసి, ఆ అన్నములోనే మంచినీళ్ల లాంటి మజ్జిగ భార్య పోయగా ఏలాగో అయిందనిపించుకుని భార్యను చూచి "నీవు భోజనము చేసినావా?" అని ప్రశ్నించెను.

సుసీ:—తినెదను. మీరు వెళ్లుడు. పిల్లవాడు లేచునేమో. కేశవరావు మాత్రము తన కేదో అనుమానము తట్టగా మూతపెట్టియున్న గిన్నెను తీసి చూచి, "ఇదేమి సుసీ! నీవు బొత్తిగా అన్యాయము చేసుకొనుచున్నావు సుమా. ఉత్తమనిషివికూడా కాదు. తెల్లవారి ఏలాగు లేవగలవు? ఏమైనా కాని తెద్దామన్నను చేత కానీలేదు" అనెను.

సుసీ.—నాకుమాత్రము తెలియదా. రేపు పిల్లవాడి పుట్టినరోజు కదా. ఏమైనా చేద్దామని 2 శేర్ల బియ్యామే ఉండగా శేరున్నరబియ్యము రేపటి వంటకుంచి, అద్దశేరుబియ్యము పిండి విసరినాను. ఈ పూటకు ఇది చాల్లెండి" అని ఆ ఉన్న అన్నము కాస్త విస్తట్లో వేసుకుని భుజింపసాగెను. యువకుడగు కేశవరావు హృదయమునందు ఏమి దుమారములు లేచుచుండెనో ఎవ రూహించగలరు?

౨

కేశ:—సుసీ! బండీ తెమ్మనమన్నావా ఆస్పత్రికి?

సుసీ:—బండీ తెమ్మనటం ఎందుకు. వాని కద్దె ఈయవద్దా. ఇట్లో రేపటికి పిల్లలకైనా సోలెడు గింజలు కాచిపోయటానికి లేవు. నేను వెళ్లి ఆస్పత్రిలో ఉన్న ఇంట్లో పిల్లలను ఆ వృద్ధులు ఏలాగు చూచెదరు. ఇంట్లో నాలుగూ ఉన్నట్లైతే ఎవరైనా చూచెదరు. సర్వేశ్వరుడు మనపట్ల ఇకముందు ఏవిధముగా చూడనున్నాడో. నేను కూర్చుని లేవలేకున్నాను.

కేశవరావున కామాటలు కర్ణశూలములై బాధింప చేయున దేమియులేక దీర్ఘమైన వేడినిట్టూర్పొకటి పుచ్చి, కంఠమును సవరించుకొనుచూ "నీ వింట్లో ఉండిమాత్రము, ఈస్థితిలో ఏమి చేయగలవు? దిక్కులేనివారికి దేవుడే దిక్కని నమ్మి ముందున కడుగువేయవలెను గాని నీ వీలాగు నీ చేతిలోలేని వాటినిగూర్చి విచారించిన కాగలది కాకతప్పదు గదా. ఆలస్యముచేసినకొద్దీ నీ కాయాసము ఎక్కువైన, ఆస్పత్రికి వెళ్లటం మరీ కష్టముకదా. పద, నేను చెయ్యి పట్టుకొనెదను. నడవగలవా?" అని అనలేక అనలేక అనెను. మహాసాధ్వీశిరోమణియు, ప్రసవవేదనాయాసయు, విజ్ఞానవతియునగు నా సాధ్వీలలామ భర్త చెప్పినప్రకారము నడచుటతప్ప వేరే గత్యంతరము గానక భర్తచేయూతతో ఇంటిలోని అడుగు వీధిలోనికి పెట్టెను. ఇంతలో అతని స్నేహితుడును, కొంచెము ధనవంతుడునూ అగు వెంకట్రావు ఏదో పనిమీద ఆవీధిని పోవుచూ ఈ దృశ్యమును చూచి నిర్ఘాంతపడి "కేశవా! ఈమె నీ స్థితిలో చేయిపట్టుకుని ఎక్కడికి నడిపించుకుని పోదలచుకున్నావు? ఇంత చదువు చదువుకున్న నీకు ఆమెనట్లు తీసికొనిపోగూడదని తెలియదా?"యనెను.

కేశ:—మిత్రుడా! ఈమె నాస్పత్రికి తీసికొని పోదలచుకున్నాను. నా స్థితినిగూర్చి నా నోటితో ఆప్తమిత్రుడవగు నీకు ఈ దృశ్యమునకంటె వేరేమియు తెల్పలేను.

వెంక:—కింగ్ జార్జి హాస్పటల్ కేనా. ఇక్కడికి సుమారు రెండు మైళ్లి దూరమున్నదే. దగ్గిరఉన్న ఘోషాఆస్పత్రి కూడదా.

కేశ:—కూడకేమి. అక్కడ ఎంత లేదన్నను మంచము ఛార్జీలు ఇంక ఇతర ఖర్చులైనా విధిగా చెల్లించి తీరాలట. అందుకనీ, దూరముగా ఉన్న ఆ ఆస్పత్రికి తీసికొనివెళ్ల దలచుట.

వెంకట్రావు ఆమెయొక్క స్థితిని వెంటనే గ్రహించి ఇంకఆలస్యము చేయుట ప్రమాదమని,అప్పుడా వీధిని

బోవుచున్న బండినొకదానిని పిలచి దానిలో ఆమెను గూర్చుండజేసి, ముగ్గురు బండినెక్కి, ఆస్పత్రికివెళ్లి, ఔట్ పేషెంటు వార్డులో కూర్చునిరి. జనుల ఒత్తిడి కొంచము తగ్గిన తరువాత సుశీల లేచి తన స్థితిగతులను చెప్పగా, అక్కడిడాక్టరు ఒక కాగితమును వ్రాసిఇచ్చి ఇంకొక చోటికి వెళ్లవలసినదని చెప్పెను. వెంకట్రావు కేశవరావు లిద్దరునూ ఆమెను పురుళ్ల వార్డులో దిగవిడచిరి. వెంకట్రావు ఆమెకు అనేక విధముల ధైర్యమును చెప్పి, కేశవరావుతో సహా వెనక్కితిరిగి వచ్చి, అతనిని చూచి "ఇక్కడే ఉండుము, క్షణములో వచ్చెదను" అని చెప్పి కొంచము దూరములో ఉన్న ఉపహారముల హోటలుకు వెళ్లి, కొన్ని ఇడ్లీను, వేడివేడి కాఫీని, తెచ్చి స్నేహితుని ముందరపెట్టి "నీ విప్పుడీ కాఫీని ఆమెకు ముందుగా లోపలికి అందజేయవలెను. బహు నీరసముగా నున్నది. వెళ్లు" అని తొందరజేసెను. అతడునూ దానిని చేతపట్టుకొని తాను లోపలికి వెళ్లుటకు వీలు లేనందున అక్కడనే పనులుచేయుచున్న కొందరి స్త్రీలను ఆ కాఫీని లోపలికి తీసికొని వెళ్లవలసినదని అనేకవిధముల బ్రతిమలాడెను. కొంతమంది విన్నీ వినిపించుకొనని మాదిరిగా వారివారి పనులు చూచుకొను చుండిరి గాని బదులైన పలుకకుండిరి. కొందరు కస్సుమని "మా కిదే పని అనుకున్నావా, అదిగో దొరగారు వార్డు రౌండుకు రా బోతున్నారు. పోపో" అని తమకున్న కాస్తదర్జాను చూపించుకొనిరి. ఆహా! కాలమహత్మ్యము "యథారాజా తథాప్రజా" అన్నట్లు మానవ సహజ కారుణ్యమును సహితము మటుమాయ మొనర్చును గదా అధికార స్వభావము! పాపము అంత అతడు చేయునదేమియు లేక తిరిగి రాబోవుచుండ, లోపలఉన్న తమ వారి కొరకు భోజనమును తీసికొని వెళ్లుచున్న ఒక ఆమె, ఆయన దీనమొగమును చూచి "అయ్యా దానిని నా చేతి కిండు, నే నిచ్చెదను. నేను సాయంత్రము వరకు ఇక్కడనే ఉందును. ఆమె తమరి భార్యయే కాబోలు, చాలా నీరసముగా ఉన్నది పాపము. మీరు వెళ్లుడు" అని దాని నందుకుని లోపలికి వెళ్లెను. కేశవరావును ఆమెను ఒక దేవదూతగా తలచి మనస్సున పదివేల నమస్కారములు చేసెను.

వెంక:—ఇచ్చి వచ్చినావా?.

కేశ:—ఏదో విధముగా అందజేసితిని. వెంకటం, నిన్ను భగవంతుడే స్వయముగా పంపినట్లు నీవు మాకు సమయమునకు ప్రత్యక్షమైతివి. లేకున్న మా పాటును చూచువా రెవరు?. అని మొగమును వ్రేలవైచుకు నెను.

వెంక:—మనలో మనము అటువంటి మాట లాడుకొన కూడదు. వీటిని కొంచము తినుము. అని బలవంతపెట్టెను.

కాని వాటిని చూడగానే అంతకు ముందురోజు నుండియు ఆహారము లేక అలమటించుచున్న తన ముద్దుబిడ్డల ముద్దుమొగములు ఎదురుగ ఉన్నట్లు తోచ గ్రుడ్లనిండ నీరుత్రిప్పి, గుటకలు మ్రింగుచుండెను. వెంకటరావునూ, ఆ స్థితిని చూచి స్నేహితుని అవస్తను తానుకూడ కొంత పంచుకొనెను. రత్నగర్భ యనియు అతులైశ్వర్యవంత యనియు, సస్యశ్యామల యనియు, పేర్వడిసి, జగద్విఖ్యాతులగు వీరాధివీరులను, దాతృత్వసార్వభౌములను విజ్ఞాననిధులగు ధీమంతులను గని ప్రపంచమంతయూ కేవల మూర్ఖావస్థలో మునిగియున్న కాలమున తన నాగరికతచేత సమస్తదేశీయుల దృష్టులను ఆకర్షించి యాచించిన వా రందరికి సరిసమానమైన హక్కులతో ఆశ్రయమిచ్చి పోషించిన భారతవర్షము, నేడు తన బిడ్డలు కడుపునిండ పిడికెడు కూటినైన తినుటకు ఆశ్రయమీయలేకున్నది. అని అనుకొనుచూ వెంకట్రావు యోచనాధీనుడై పరధ్యానముగా ఉన్న సమయమున కాఫీ పట్టుకుని లోని కందిచ్చిన స్త్రీ తిరిగి వీరివద్దకు వచ్చి "అయ్యా ఆడబిడ్డ కలిగినది. దొరగారు వచ్చి ఆమెను చూడగానే ప్రసవము సహజముగా కల్గుటకు దేహమున శక్తిలేదని ఆయుధ

సహాయమున పైకి తీసినారు. బాబూ నే నేమి చెప్పను ఆ పిల్ల సౌందర్యము!! కొంచము నీరసించి యున్నది కాని, ఆ కండ్లు, ముక్కు, నోరు, తుమ్మెదలవంటి తలకట్టు మిమ్మల్ని పుణికిపుచ్చుకున్నది. మీ రిక ఇంటికివెళ్లి 4 గంటలు కొట్టగానే రండి, నేను వెళ్ళెదను." అని వెళ్ళబోయెను. కేశవరావు హృదయమున ఆనందమను ఒక మెరుపు మెరిసినది, కాని వెంటనే దట్టమైన కారుమేఘములు వచ్చి ఆవరించుకొనెను.

3

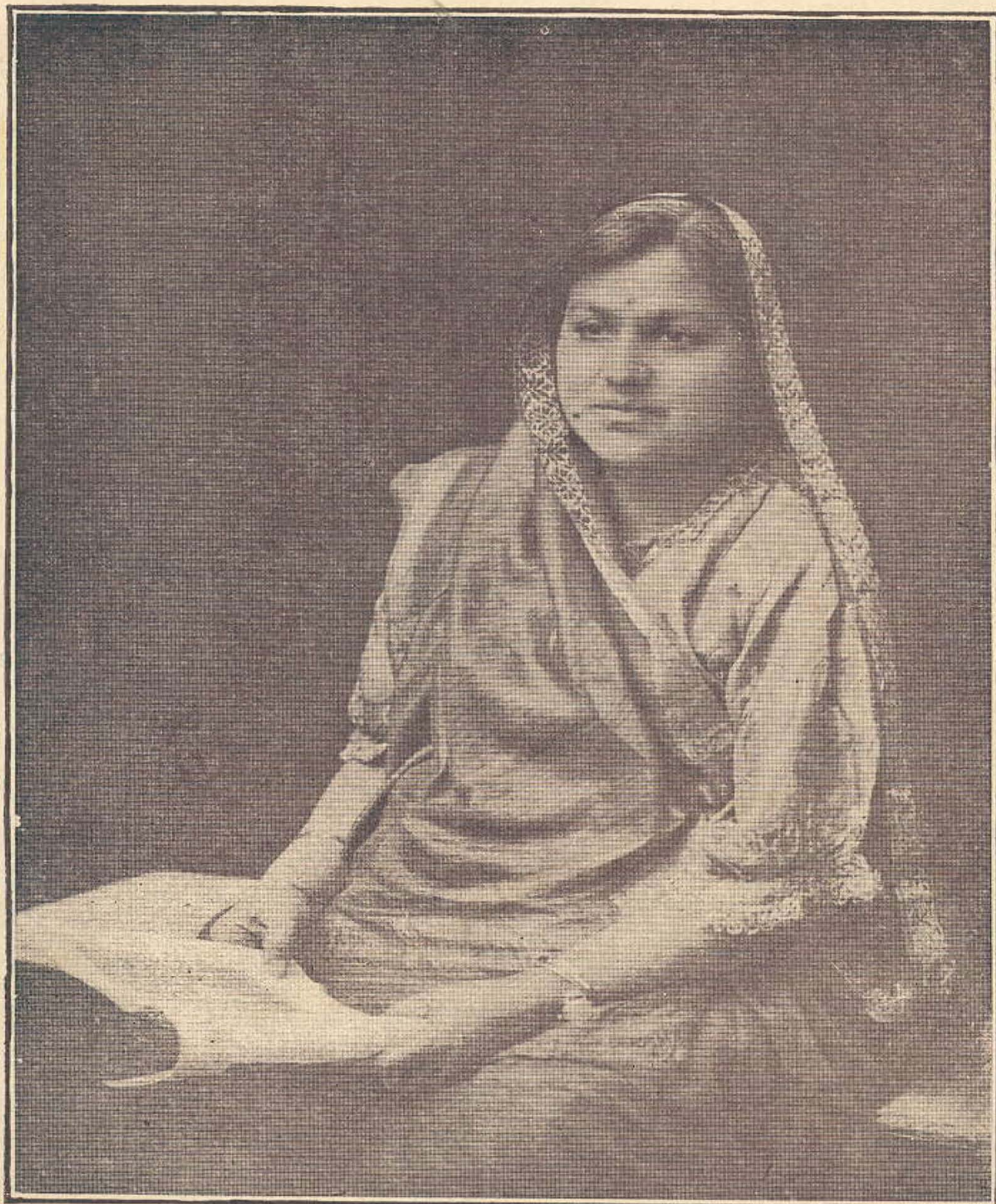
సుశీలకు నేటికి 5 రోజుల పురుడు. ఆ రోజు పథ్యము పెట్టవలసినదిగా డాక్టరు చెప్పి వెళ్లినాడు. వెంకట్రావే తన భార్యచేత పథ్యము వండించి ఆస్పత్రికి పంపెను. సుశీలయు ఆమె వైపు కృతజ్ఞతా సూచకమైన దృక్కులతో చూచి "చెల్లెలా! మీ యుభయులకు మే మాజన్మాంతము ఋణపడి యున్నాము. ఇంటనున్న మా బిడ్డలను మా ముదుసళ్ళను, ఇక్కడ నన్ను, కంటికి రెప్పలాగ కాపాడుచున్నారు. దయామయుడగు పరమేశ్వరుడు తన దయను మీయందు మూర్తివంత మొనర్చినాడు. మిమ్ములను భగవంతు డాశీర్వదించుగాక!!

"అక్కా, నీ వట్లనరాదు. సృష్టిలోకెల్ల ఉత్కృష్టమైన మానవజన్మ తనయొక్క విధాయకమును, తనయొక్క ఆదర్శమును, మరువరాదు. గాని అంతకంతకు మనుజులు అత్యధిక తృష్ణాపరివృతులై, ఒకరిమీద ఇంకొకరు, ఒకజాతిమీద ఇంకొకజాతి ఒక దేశజులమీద ఇంకొక దేశజులు అధికారబలమును జూపుచు, వంచకత్వమార్గమున తమ స్వార్థాభిలాషను పెంపొందించుకొనుచున్నారు. ప్రస్తుతము వెంటనే తద్విషపరిణామమును వారు అనుభవించక పోయినను, క్రమేణవారికి అనుభవములోనికి రాకతప్పదు. అమ్మా నీ వనవసరముగా విచారించకుము, ఇప్పుడు నీవు విచారించ తగ్గ అదనుకాదు లెమ్మ. పథ్యము పుచ్చుకొమ్మ. ఒకవేళ లేచి కూర్చున్న నర్సులు కోపపడుదురు కాబోలును, నేను కలిపి ముద్దలు వేసెదను. తినుము," అని కలిపిపెట్టగా ఆమె మెల్లగ తినెను. జానకమ్మయు పథ్యముపెట్టి నిద్రపోవలదు జాగ్రత్త అని చెప్పి తిరిగి సాయంకాలము వచ్చెదనని వెడలిపోయెను. 12 గంటలు కొట్టుసరికి దొరగారు, నర్సులు, సిస్టర్సు, అసిస్టెంట్సు, మెడికలు స్టూడెంట్లు వెంట రాగా వార్డు వార్డుకు వచ్చెను. వారికి తోచిన ప్రశ్నలను నర్సులనే అడిగి తెలిసికొనుచూ సుశీలవద్దకు వచ్చెను. ఆమెయూ అప్పుడే మెల్లిగా లేచి కూర్చుని బిడ్డను ఎత్తబోయి చేతులు తడబడగా దబ్బున మంచముపై జారవిడచెను. బిడ్డ కారుమనెను. నర్సు కోపదృష్టితో ఆమె వైపు చుఱచుఱ చూచుచు, దొరగారితో "దీనికి నే నెన్నివిధాల చెప్పినా విన్పించుకోదు. ప్రతిరోజూ ఈ విధముగానే ఏదో ఒక అడ్డదిడ్డపు పని చేస్తూఉండును." అని చెప్పెను. దొరగారును సంగతి సందర్భములను తెలిసికొన ప్రయత్నించనైన ప్రయత్నించకుండా, పూర్తిగా నర్సుమాటలపైనే ఆధారపడి "ఏమమ్మా నీ విట్లాఉంటే చాలా తప్పునుమా, జాగ్రత్తగా ఉండాలె. నీ వనవసరంగా మాటిమాటికి నర్సులను పిలుస్తావట, వారు నీ తయినాతీ బంట్రోతు లనుకున్నావా?" అని నాల్గుచీవాట్లను మీద పారవేసి కష్టనిష్ఠురములనైనా కనుక్కోకుండా చటుక్కున ముందుకు నడచి వార్డును దాటెను.

నర్సు దొరగారిదన్నుకూడ కొంతసహాయ మొనరింప "ఏమమ్మా! నీ సంగతి నిండా బాగున్నది. మీ హిందూజాతే బానిసజాతి. మోటజాతి. పిరికిజాతి. జ్ఞానము, విద్య అసలేలేదు. నీ కూరికే చాకిరీచేయుటకు మేము అచ్చియున్నామా ఏమి! లేవ పద్దంటే లేస్తావు" అని ఒంటికాలిమీద ఎగరటం మొదలుపెట్టెను.

సుశీల:—తల్లీ! మీరట్లు కోపపడిన అసహాయనగు నే నేమనగలను. నాబోటి దీనులకొరకే గదా ధర్మాసుపత్రి యని అనేకలక్షలు వ్యయముచేసి

శ్రీ రవీంద్రునకు స్వాగతమిచ్చుటకు గూడిన మదరాసు మహిళామణుల బహిరంగ సమావేశము.

శ్రీమతి రాధాప్యారీ మధురాగారు

ఎట్టాలో స్త్రీల క్లబ్బునకు సెక్రెటరీ. ఈమె ఆనరరీ మేజిస్ట్రేటుగా
నుండి కోర్టులో న్యాయవాదులు హిందీభాషను ఉపయోగింప
ననుతించిన దేశభాషాభిమానధురీణ.

కట్టించుట!! వేలాంతరములవరకుగూడ జీతము లొసగి డాక్టర్లను పెట్టుట వాటి కనుగుణ్యమైన మందులను పనిముట్లను సమకూర్చుట!! నే నిందాక లేచానన్న, లేవకుండ ఎట్లుండగలను. కడుపునొప్పి వేయు చున్నది. లేవకున్న కడుపుబాధ ఆగదు. రెండు మూడుసార్లు ఎంతమందిని పిలచినా ఒక్కరూ తిరిగి చూడరు. వంగివాలరు. అప్పుడు లేవకున్న నే చేయవలసిన పనేమి. నిన్న రాత్రికూడ పిల్లకు విరే చనముకాక ఊరికే పోరు పెట్టి ఏడుస్తూఉంటే మీరు వినుక్కున్నారు గాని నా మొర ఆలకించలేదు. అమ్మా, తప్పనిసరివచ్చినప్పుడు ఉన్న సంగతి చెప్పి తిని. నిన్న రాత్రి పాలేమో కటికె మంచినీళ్లు. మీ రన వసరముగా నీచస్త్రీని నిందించినట్టు నన్ను నిందించి, నీచావాచకము లుపయోగించిన నేమి లాభము" అని మిన్నకుండెను.

నర్సు:—ఓహోనిండా ఉపన్యాసకురాలవే!! ఇంకా ఏమో అనుకుంటున్నాను. బహుబాగున్నది. అని వెళ్లిపోయెను.

४

కేశ:—సుసీ! నీవంట్లో ఏలాగున్నది. ఆస్పత్రినుంచి ఏలాగో బ్రతికి బయటపడ్డావని సంతోషించటా నికి వీల్లేకుండా నీ శరీరము చూస్తే చాలా భయ మేయుచున్నది. మా చిన్ననాటి స్నేహితుని వద్ద తిరిగి 50 రూపాయలు బదులు తెచ్చినాను. మందుసీసా కొని తీసికొనివచ్చాను. జాగ్రత్తగా పుచ్చుకో.

సుసీ:—అయ్యో, ఎంత వెఱ్ఱిపని జేస్తిరి. ఇప్పటికే మీ స్వల్పజీతములో అప్పులకు కొట్టుకోను నిండా 20 రూపాయలు రావు. ఇకముందు జరిగే దేలాగు. మొన్న నీమధ్య మీ స్నేహితుని తో మీ ఉద్యోగముగూర్చి ఏమేమో మాటాడు చుండగా విన్నాను. దానిసంగ తేమిటి?

కేశ:—నేను నీకు తెలియపరచకుండా ఇన్నాళ్లు దాచిఉంచాలనే ఉంచాను. నీ బలహీనముతో పాటు ఈ విచారములుకూడా మనస్సుకు నాటిన, మరీ కష్టమని నేనే దిగమ్రింగుకుంటిని. ఆప్తమిత్రుడగు వెంకట్రావు సహాయమున ఇంత వరకును ఈ సముద్రమును ఈదుచుంటిమి. ఇప్పటికప్పుడే 2 నెలలనుండి ఉద్యోగము పూర్తి యైనది. సుశీ! నేను తిరిగిన పాపులు చూచిన అధికారులు, ఆత్మాభిమానము చంపుకొని ఆశ్ర యించిన ఆశ్రయింపులు, ఎక్కిన గుమ్మములు లెక్కపెట్టి నీకు చెప్పలేను. పాపమనేవారును, నాల్గురోజులు పోయి కనబడండి అని అనేవా రున్నూ, మొన్న నే ఒక ఖాళీఉంటే ఫిలప్పైపోయిన దనేవారును, ఇంటిలోనుండే లేడనిపించుకుని పంపించేవారును, ఈ పలువిధ మార్గములచేత లేదు అనే ముక్కనే వినివిని విసివితిని. కాళ్లు బలపాలైనాయి. ఇకముందు గతేమిటో తోచ కున్నది. ఈ కలువుకాలములో ఎన్నిదినములు ఒకరికొకరు సహాయము చేయగలరు?" ఇంతలో వెంకట్రావు తనస్నేహితులు నల్గురితో సహావచ్చి కేశవరావును చూచి "కేశవా! ఏమి నీమొగము తిరిగి అట్లు వాడియున్నది? అత్యుత్సాహవంత మగు నీ చిన్ననాటి బలమైన విగ్రహమును దలచి, ఇప్పటి నీమొగము చూచిన నా మనస్సు విదారితమగుచున్నది. కృష్ణా, చూచితివా మన కేశవుని మాదిరి"అనెను.

కృష్ణ:—అవును మరి. అతను అట్లుండకున్న ఎట్లుండ గలడు. పిత్రార్జితములా కుటుంబవిస్తరణముల చేత, ఇప్పటి వ్యయోపార్జితమైన విద్యావిధా నముచేత పూర్తిగా నశించినవి. ఏదియైన ఒక వృత్తిని అవలంబించుదామన్న నియమితమైన వృత్తులన్నియు చిందరవందరై పరపతిలేకుండ నశించినవి. ఆ ఉన్నవాటిలోనైన మారుదమను కున్నను, ఆవృత్తిలో అలవాటుగా పని చేయు చున్నవారికే పై పోటీలవల్ల ఖర్చులైన గిట్టింపు కానప్పుడు, ఇప్పుడు నూతనముగా కొత్త పూజా రిత్వము అవలంబించినవారి సంగతి అడగటం

ఎందుకు? సర్కారు ఉద్యోగముల సంగతి ఎత్త వలసిన అవసరములేదు. తమరి కవసరమున్నంతకూ ప్రజల కందరికీ తృష్ణను కల్పించిరి. వీరునూ ఇతర పరపతులు నశింపజేసుకుని పూర్తిగ ఆ వ్యామోహములోపడి, అదేతప్ప ఇతర గతిలేదు అని వలపలాడుసరికి వారు సనేమిరా అని తోసివేయుచూ ఎవరెట్లైనను వారిని చూడవలసిన బాధ్యత తమది కానట్టుగా ఊరుకుంటున్నారు. ఇంటిలోనా, కడుపులు మాడెడు లోతుకుపోయి అంగలార్చుచున్న ముద్దుబిడ్డలు, వృద్ధులగు తల్లి తండ్రులు, భార్య, ఆకలిచేత మలమలమాడి మసి అవుచుండ, అతనికి గాక విచారము మరెవరికి. అనంతం! మీ తమ్ముడు ఏమి చేయుచున్నాడు?

అనంతం:—రెండు సంవత్సరములనుండి ఉద్యోగము కొరకు తిరిగి తిరిగి వేసారి, మొన్న నీమధ్యనే వలసదీవులకు ప్రయాణమై మే మెంతవద్దన్నను అక్కడేమో జూజుకుందామని వెళ్లినాడు. వాని ననవలసిన పనిలేదు. ప్రాణము విసికి చివరకీపని చేసినాడు.

కృష్ణ:—అక్కడ మనవాండ్లకు రోజురోజుకు పరపతి ఏలాగు దిగనారిపోవుచున్నదో ప్రతిరోజు న్యూసుపేపర్లలో చదువుచూ ఏలాగు వెళ్లినాడు. జాంజిబారులో మనవాండ్ల మానవజన్మహక్కులు ఏవిధముగ నలగగొట్టబడుచున్నవో, ఇంకనూ నలగగొట్టుటకు ఎట్టి వక్రమార్గములు అవలంబింపబడనున్నవో మొన్న మొన్ననే చూచితిమిగదా. ఇంతకూ వారి ననవలసిన పనిలేదు. చేసుకున్న భర్త రండఅన్న, తెన్నుబోతున్నవాడు రండ అని అనుటకు సాహసించినట్లు, మన దేశముననే మన జన్మహక్కులు లేక దాసత్వబుద్ధులకు అలవాటుపడుచున్న మనకు ఇతరచోట్ల పరపతి లేదని ఏడ్చుట వెట్టికాక మరేమి. తండ్రిచేత నిర్లక్ష్యత చెందిన బిడ్డను ఇతరు లెవరుచూతురు.

అనంత:—అయితే ఇక ముష్టికి బయలుదేరిన బాగున్నట్లున్నది.

కృష్ణ:—తెల్లవారి మొదలు సాయంత్రము ఆరు గంటలవరకు తెన్ను తెరపి లేకుండ వచ్చిన వికలాంగులకు నీ వెంత ముష్టివేయుచున్నావు? అదిగాక మనబోటిగాండ్లను చూచిన అసలే పొమ్మంటూరు. అందుకు సిద్ధపడినా అదీలేదు.

అనంత:—అయితే దొంగతనములు, దోసగుతనములు చేయుమనియా నీయభిప్రాయము?

కృష్ణ:—చెడుదోవలకు పోవలసినదని ఎవరైనా చెప్పెదరా. నిర్వ్యాపారత, ఒకవేళ వీరిని అట్లు తీసికొని వెళ్లినను, జయప్రదము కానేరదు. ఏమోయీ వెంకట్రావూ మాటాడవు?

వెంక:—వీటికన్నిటికీ ఏమిగాని పల్లెటూళ్లలోనికి వెళ్లి భూములు గుత్తకు పుచ్చుకుని వ్యవసాయము చేసుకున్న కొంచము బాగున్నట్లు తోచుచున్నది.

కృష్ణ:—మునుపటిసంగతటుంచి ఇప్పటి సంగతిలో మాత్రము ఆ వ్యవసాయము మూలమున కష్టము తప్ప పిడికెడు మెతుకులైన మిగులవు. ఇక్కడ భూకామందుకు, అక్కడ సర్కారుకు, ఇంట తాను పెట్టుబడిపెట్టిన ఖర్చులకుకూడ ఆ పండిన పంట జాలనప్పుడు అతను, తన సంసారము, గొడ్లు బ్రతుకుటకు తెరు వెక్కడనున్నది?

అనంత:—కృష్ణా, తీగతీసిన డొంకంతా కదలునన్నట్లు ఇక మనముందుగతేమిటో తెల్పుము? ఇంతమంది ప్రజలు పుట్టుకతోనే పెట్టిన ఆకలిని తీర్చుకొనుటకు తెన్ను లేక అన్నమో రామచంద్రాఅని ఏడ్చుచూ ఊరకొనవలసినదే?

కృష్ణ:—మీబోటివాడనే అగు నే నేమని చెప్పగలను? ఇప్పట్లో ఈ కష్టములు విరుగుడయ్యే చిహ్నాలు పొలిమేరనైన గాన్పించుటలేదు. భారత యుద్ధానంతరము ధర్మదేవత కుంటువడి దుఃఖించు

చుండ, చక్రవర్తియగు పరీక్షిత్తు తన విధ్యుక్తమును గుర్తెరింగి రక్షించినట్లు, విశ్వజనీనమైన ధర్మము రక్షింపబడవలెను. "నా విష్ణుఃపృధివీపతిః" అను వచనమువలె పృధివీపతి (ప్రభుత్వపద్ధతి) సర్వసామాన్యమైన పితృత్వదృష్టిని ధర్మపథమునందు నిలిపి తన విధ్యుక్తధర్మమును గుర్తెరింగినప్పుడే పాలితులయందు శాంతి సౌఖ్యములు నెలకొనగలవు. అదిగాక, దయనీయుడైన తండ్రి బిడ్డలందరి పోష్యభారమును వహించుటకు బాధ్యుడై అందరి సొత్తులను జాగ్రత్తపరచి న్యాయానుసారముగా వెచ్చించురీతి సమస్త ప్రజల ఆస్తిపాస్తులన్నియు ప్రభుత్వమువారు స్వాదీనమునందుంచుకుని, లాభమంతయూ ఏ కొద్దిమందికో చేరు ఫాక్టరీపద్ధతిని గాక, ఏ పరిశ్రమలనైనను, ఏ కళాశాలలనైననూ ఏ ప్రత్యేకసంస్థలనైననూ సరే, తామే స్వయముగా నడుపుచూ తమ బిడ్డలందరూ ఆ లాభనష్టములను అనుభవించునట్లు చేయుట ఉత్తమోత్తమము. అవసరమున్న యడల ప్రాముఖ్యతను బిరుదుల చేతను, ప్రత్యేక బహుమానములచేతను గౌరవింపతగును కాని, కాకులను కొట్టి గ్రద్దలకు వేయు పద్ధతి మాత్రము న్యాయము, ధర్మము, క్షేమమును గాదు. లేనియడల ఈ ఒడుదుడుకులు, ఈ క్షోభలు, ఈ దారుణపద్ధతులు ఈలా గుండవలసినవే. నే జెప్పిన దృష్టి, ప్రభుత్వపద్ధతియందు నెలకొన్నప్పుడు ప్రభుత్వశాఖవారు ఎవ్వరైననూ మన కేమియూ భేదము లేదు. ఏ రాజు ఏ రాజ్యమేలినా మన కవసరము లేదు. చెట్టుయొక్క వేరును, పురుగు దొల్చివేయుచుండ వృక్షమునకు ఎంత దోహదము చేసిననూ లాభ మేమున్నది. అదేవిధమున మన మెన్నివిధముల సంఘమునకు దోహదముచేసినను అది సరియైన పూర్ణ వికాసము గాంచనేరదు. ఏవో వెఱ్ఱివాఢ్ని చేసి నన్ను వాగించారు. 12 గంటలు కూడా వినబడుచున్నవి. ఇంటికెళ్ళిన, మా ఆవిడ ఏం కన్నుమనునో!! వెళదామా?

వెంక:—కేశవా, మేము వెళ్ళుచున్నాము. నీవు మరేమియు చిన్నబుచ్చుకొనక నే నిచ్చినవి కుర్చిపెట్టుకుని పిల్లలను చూచుచుండుము. మా అమ్మకు సుస్తీయాలాన వెళ్లవలసివచ్చింది. త్వరలోనే వచ్చెదను. జాగ్రత్త. అమ్మా సుశీలా, వెళ్లుచున్నానమ్మా" అని వెళ్లెను.

అసురసంధ్యవేళ యైనది. ఇంట్లో దీపంలేదు. చంటిపిల్ల ఒకమూల చింకిచాపమీద పడుకుని ఏడుస్తున్నాది. 9 ఏండ్ల కఱ్ఱవాడు, 6 ఏండ్ల పిల్ల 3 ఏండ్ల పిల్లడు తల్లిని పెనేసుకుని కదలనీకుండా "అమ్మా బువ్వ, అమ్మా బువ్వ," అని దీనంగా ఏడుస్తున్నారు. ఆ ఏడుపును వినినవారిహృదయము ఎంత కఠినమైనా కరుగక మానదు. అటువంటప్పుడు, కన్నబిడ్డలు మలమల ఆకటిమంటచే మాడిపోవుచూ అన్నమో రామచంద్రా అని గిలగిల లాడుచూ కాళ్లను చుట్టుకుని ఏడ్చుచున్నప్పుడు, కన్నతల్లి సహించు టెంత దుష్కరము!! సుశీల మాత్రము, ఎక్కువ ధీరోదాత్తయు దైవభక్తిపరాయణయు గాన, అంత కష్టమునూ దిగమ్రింగుచూ చంటిబిడ్డను ఒడి నిడుకొని ఎడబిడ్డను జోకొట్టుచూ ఏవో మాటల చేత తక్కిన ఇద్దరి పిల్లలనూ మరిపించుచుండెను. కాని కన్నీటిని మాత్రము, ఆమె ధైర్యము, కారకుండా ఆపలేకపోయెను. పాపము ఆ ఇల్లాలు ఏమి చేయగలదు? ఆమె శరీర మంతయూ చిక్కి శల్యావశిష్టమైనది. ఎన్ని దినములైనదో ఆమె కడుపునిండా తిండి తిని!! ఇంతలో 6 ఏండ్లపిల్ల "అమ్మా నాన్న, ఎప్పుడు వస్తారే? బియ్యం తెస్తారని చెప్పావుకాదూ, నాకు చాలా ఆకలౌతోంది." అని ఏడవటం మొదలుపెట్టెను. అంత తల్లి కంఠము సవరించుకునుచూ "వస్తారమ్మా వస్తారు, ఏడవకు, తమ్ముడు చూడు ఏలాగు ఏడ్చిఏడ్చి నిద్రపోవుచున్నాడో" అని బుజ్జగించింది. కాని ఒక వేడి నిట్టూర్పువిడచి "హా జగదీశ్వరా, నారాయణా, నీవే శరణు" అని రెండు వేడి కన్నీటి బిందువులను రాల్చెను. పాపము ఆ పిల్లకు ఏమి తెలియును తల్లి ఆరాటము? పెద్దపిల్లవాడు తల్లిని చూచి "అమ్మా, ఇవ్వాళేం, మా బళ్లో కుఱ్ఱవాళ్ళందరూ ఇన్స్పెక్టరు

గారు వస్తారని, కొత్తచొక్కాలు, లాగులు, తొడుక్కొని వచ్చారే; నే తొడుక్కొని రాలేదని అందరూ నవ్వారే, నాకు కూడా అల్లాంటివి ఎప్పుడు కొంటావమ్మా, అదిగోటమ్మా, వీధిలోనికి మిఠాయి వచ్చిందే, అందరూ కొనుక్కుంటున్నారు ఒక అరకానియ్యే, నే కూడా కొనుక్కుంటాను.'' అని అల్లరిపెట్టడం మొదలుపెట్టాడు. ఈ మాటలు వినగానే సహజ మాతృప్రేమ, ఆమెయందు ఘనీభవించియున్న దుఃఖమంతయు ఒక్కమారుగా పైకుబికించి వెక్కివెక్కి ఏడ్చునట్లు చేసెను. ఇదంతా పిల్లవాడు చూచి బిక్కమొగంవేసి, "అమ్మా, ఏడవకే. నాకేమీ అక్కర్లేదే, నేనేమీ అడగను లేవే." అని అంటూ తానుకూడా ఏడవటం మొదలుపెట్టాడు.

"ఏమి నాయనా ఏడుస్తున్నావు?" అని అంటూ ధూళితోఉన్న కాళ్ళైనా కడుక్కోలేనంత నీరసముగావచ్చి ఒక నులకకుక్కిమీద కూలబడ్డాడు కేశవరావు. సుశీల, భర్తకు తెలియకుండు లాగున చెంగుతో కళ్లు వత్తుకొనుచూలేచి,ఒక కుండముంతతో నీళ్లుతెచ్చి 'కాళ్లు కడుక్కొనుడు' అని లోనికెళ్లి, రెండు నిమిషాలకల్లా ఒక ఆకులో నాలుగు కాల్చిన తెల్లదుంపలను తీసికునివచ్చి ఎదురుగ బెట్టింది. అవి చూడగానే, కేశవరావునకు ఎక్కడలేని దుఃఖము పొంగి కంఠస్థము కాగా, గొంతు సవరించుకొనుచూ సుసీ, ఇవి ఎక్కడివి?' అని ప్రశ్నించెను.

"మన అబ్బాయి, అమ్మాయి వీధిలో మీ కోసం నిల్చుని ఉండగా ఎదురింటి పిల్లకాయ ఏవో కొనుక్కుంటూ వీ రిద్దరిచేతిలో చెరియొక కానీ పెట్టబోయినాడట, మన పిల్లలు వద్దని లోపలికి వస్తూఉంటే బలవంతంగా చేతిలో పెట్టిపోయినాడు. ఆ అర్ధణాపెట్టి ఒకవీసెడు దుంపలుకొని, ఏవో తుక్కుపెట్టి మెల్లిగా కాల్చాను. అత్తగారికి, మామగారికి నాల్గిచ్చాను. పిల్లలు మళ్ళీ మీతో అడుగుతారని వాళ్లకు ఒకదుంప ఉంచాను. మీ రివి తినండి" అని రుద్ధకంఠముతో పలికెను.

కేశవరావు మనస్సులో ఏ మాలోచనములు పరుగిడుచున్నవో మనకు తెలియదు. మొగమునందు మాత్రము ఒకవిధమైన మార్పు కనబడెను. దానిం గాంచి సుశీల కొంచము చకితయై "ఈ రోజున విశేషములేమి? మీ మొగము చూచిన ఎందుచేతనో గాని ఇప్పటి కిప్పుడు భయము వేయుచున్నది" అనెను.

"సుశీలా, ఎవరో పుణ్యాత్ములు బిడ్డలకొర కిచ్చిన అర్ధణా మనకందరకూ, ఈపూట క్షుత్తున ఉపయోగించితివా? నేటినుండి మన మిక దేనికిని విచారించ నవసరములేదు. ఇంటివారు కూడా మనలను ఇల్లు ఖాళీ చేయవలసినదిగా తొందర పెట్టుచున్నారు. వాళ్ళింకా మంచివాళ్ళు కాబట్టి ఇన్నాళ్ళవరకూ ఓపిక పట్టారు."

"అయితే ఎక్కడా ఏమీ కలసిరా లేదా?"

"ఇంక ఆసంగతి తలవటం అవసరం లేదు. ఎక్కడకు వెళ్ళినా పర్యవసానము 'లేదు' అన్నది తప్ప రెండవది లేదు. మర్యాదగా చెప్పనీ, అమర్యాదగా చెప్పనీ, సుశీ, ఆసంగతులన్నీ చెప్పి, నీ కోమలహృదయమునుకూడా నొప్పించాలని లేదు. నే పడినది చాలును ఇంక మన భవిష్యత్తును గూర్చి యోచించవలెనుగదా. మన నాల్గువైపులా ఎక్కడ చూచినా ఒక దినమైన మర్యాదగా పిడికె డన్నము ఇక ముందుపెట్టు ఆప్తులు లేరని నీకు తెలుసును గదా."

"మనలను పోషించు ప్రభుత్వమువారికి మన స్థితిగతులను దెల్పుచూ ఒక అర్జీ పెట్టుకుంటే ఏమైనా పిల్లలను పోషించుటకు మార్గ మేర్పడు నేమో,"

"సుశీలా! ఏమి, తెలియని మూర్ఖురాలు లాగు ఈలా గడిగిన నేనేమి చెప్పగలను. కొన్ని రాజ్యములలో ప్రభుత్వమువారు నిరుద్యోగులకు తమ దరిద్ర ప్రజలకు 'అనెంప్లాయిమెంటు డోల్సు' అని పేరుచెప్పి బ్రతుకుటకు తగిన సహాయము చేయుదురు. కాని మనదేశమున అది లేదుగదా. అదంతా మన కిప్పు డనవసరము. నీవు తరుచూ భాగవతము చదువుతూ ఉంటావుగదా, ఖట్వాంగమహారాజు చరిత్ర ఏమిటో కొంచము చెప్పు"

"మీకు తెలియదా ఏమి? ఆయన తన మృత్యు సంగతి తెలుసుకున్న తక్షణమే, విరక్తినిబూని, భగవంతుని దలచుచూ శీఘ్రముగ మోక్షమును బొందెను.

"అనగా మోక్షమును పొందుటకు, వైరాగ్య యుక్తమైన భగవద్భక్తి ఒక్కనిముసమైననూ చాలునన్నమాట." అని ఇలా అంటూఉండగా "అమ్మా, నాకు బువ్వే, నాన్నే రే, అని అంటూ ఎడపిల్లడు నిద్రనుండి ఏడుస్తూ లేచాడు. కేశవరావు బిడ్డను చంకను వేసుకుని, దీపమునకైనా శక్తిలేని తన దుర్భర దారిద్ర్యమునకు లోలోన కుములుచూ, వీధిలోనికి తీసికొనివెళ్ళి 'తండ్రీ, చూడు, దుంపవచ్చి' అని తనకొరకిచ్చిన దుంపను బిడ్డకు తినిపించుచూ ఏదియో యోచించుచుండెను.

౬

రాత్రి ఎనిమిదిగంటలకు కేశవరావు వీధిలో నుండియే, ఒకవిధమైన కంపితస్వరముతో "సుశీలా" అని ఒక కేకవేసెను. సుశీలయు పాలు లేమిచే ఏడ్చుచున్న చంటిబిడ్డను ఎత్తుకొని చందమామను చూపుచూ "ఎందుకు పిల్చారు" అని బైటికి వచ్చెను. అప్పుడు దుంపముక్కను తింటూ తండ్రివద్ద ఆనందిస్తున్న బిడ్డస్థితికి జాలిబొంది "నాయనా, అన్నము లేనందున దుంప తిని సంతోషిస్తున్నారా" అని కన్నీరు విడచెను. కేశవరావు భార్యను చూచి అదే కంపితస్వరముతో "ఇంక మనము మన తరణోపాయమును చూచుకొందమా. చంటిబిడ్డతో సహా మా అమ్మను, నాన్నను, గూడా తీసికొనివెళ్లి ఇప్పుడే భగవద్దర్శనము చేసుకుందము పద, అక్కడ మన కష్టములు తీరగలవు" అని పల్కిన వెంటనే మహా పతివ్రతాశిరోమణియు, పరమసాధ్వియు యగు సుశీల, ఎందుకని ప్రశ్నసైన వేయక వృద్ధులగు అత్తమామలను నడిపించుకొని భర్తను అనుకరించెను. వారందరూ చేరువనున్న దేవాలయములోనికి బోయిరి. కేశవరావు ఎవ్వరితోనూ ఏమియూ మాట్లాడుటలేదు. బిడ్డలవైపు మాత్రము అప్పుడప్పుడూ చూడకుండ ఉండలేకపోయెను. తొమ్మిది గంటలైనందున జనసంచారము అంతగా లేక నిశ్శబ్దముగా నుండెను. కేశవరావు తల్లిని తండ్రిని, భార్యను చూచి మన మందిరము మన పాపము పోవునట్లు ఒక్కసారి భగవధ్యానము చేసికొందము. అనెను. దైవభక్తురాలగు సుశీల పద్మాసనము వైచుకుని రెండుచేతులను జోడించుకుని చంటిబిడ్డను ఒడియందే పండబెట్టుకుని "లావొక్కింతయు లేదు" అను పద్యమును మాత్రము పైకి జదివెను. శరీరము వణకుచుండెను. కన్నీరు ప్రవాహముగా కారుచుంచెను. కంఠమునుండి ఇతరులు పోల్చుకొనజాలనంత అస్ఫుటముగా ఒకవిధమైన ధ్వని వచ్చుచుండెను. ఇట్టి అనిర్వాచ్యావస్థలోనున్న భార్యను చూచి, సుశీ, ఇదిగో భగవంతుని శ్రీపాదతీర్థము, మనకష్టనిర్మూలనతీర్థము. అని రెండుచెంచాలను ఆమె నోటియందు బోసెను. పోయుటయే తడవుగ ఆ మహా ఇల్లాలి జీవాత్మ పరమాత్మయందు పూర్తిగా విలీనమొందెను. తల్లితండ్రులకు గూడ నమస్కరిస్తూ అదే విధముగ బోసెను. ముగ్గురు బిడ్డలను మాత్రము ఒడియందు గూర్చుండబెట్టుకుని భగవంతుని ధ్యానించుచూ "తండ్రీ, దీనశరణ్యా, ఈ పాషండుడు, ఈ హంతకుడు నిన్ను స్మరించుటకు కూడ అర్హుడని ఎంచను. ఇది అంతయు నీ సంకల్పమే. నీవు దయార్ద్రహృదయుడవని అందురుగాని నేను మాత్రము నీ దయను అనుభవించలేకపోతిని. నా జీవితము పూర్తిగా ఇహపరములకు దూరమైనది. పతితపావనా, ఈ మాతృ, పితృ, పత్నీ, శిశుహంతకుని ఎట్లు క్షమించెదవో. జగత్పరిపాలకులగు ధర్మదేవతలారా, మీ రిది యంతయు గాంచుచుండుడు. మీధర్మపాలన ఈవిధముగా రాణించుచున్నది. ఓ దారిద్ర్యదేవతా, నీధాకను, ఎన్ని పవిత్రకుటుంబములమీద వెదజల్లుచున్నావో, సుగుణవతీ, సుశీలా,

భౌతికబంధములనుండి విడివడియు, నీకేమియు నన్ను నిందించకుము. నన్ను కనిపెంచి పెద్దనుచేసి దివి కేగిన తలిదండ్రులారా, నమస్కారము. హైందవ భవిష్యత్ జాత్యంకురములారా, నా ముద్దుబిడ్డలారా, మీ చక్కదనములు మీ తెలివితేటలు నేలపాలు గావలసినదిగా ఈశ్వరుడు నిర్ణయించెగాబోలు. నాయనలారా, మీ నిష్కలుషమానసంబులు ఈ దుర్మార్గుని అంతఃకరణమును గ్రహించలేక తండ్రివని ఒడిలో నిర్భయముగా కూరుచుంటిరి గదా నాయనలారా, అమ్మా, ఇదిగో బొబ్బ అని యొక్కొక చెంచా ముగ్గురి బిడ్డల నోటియందుబోసి చంటిబిడ్డ నోటిలో ఒకచుక్క పోసెను. ఈశ్వరునికి తిరుగ ఒక నమస్కారముచేసి భార్య ప్రక్కకరిగి సుశీ, ప్రేయసీ, ఇదిగో వస్తున్నాను. నన్ను కూడా నీలోనికి జేర్చుకో అని మిగిలిన నీటిని తననోటి యందు బోసికొనెను.

కావలెను

చం॥ అలయక శాన్తిసత్యములకై తనువెత్తిన గాంధివంటి తం ।
డ్రులు—రణమీఁగివచ్చినజడుం గొడుకున్ గనుఁగప్టివిష్ణురో ।
త్తులఁబచరించి పోరునకుఁదోలిన మానధనాభిమానవి ।
హ్వాల యగునట్టి యా విదులవంటి మహోనిశితాత్మలైన త ।
ల్లులు—ధృతిమూర్తి శ్రీమతి సరోజినిఁబోలెడు సోదరీమణుల్ ।
కలనికి దూఁకి నాథునకుఁగా నసువుల్ బలివెట్టి వైరికిన్ ।
జలమున బొట్టువెట్టు జయచంద్రుసిపట్టినిఁ బోలినట్టి యా ।
లులుఁ—దలలోన నాల్కవలె లోకములోన మెలంగినట్టి ధీ ।
బలు-డగు చిత్తరంజనునిఁవంటి యుదారులు సోదరుల్ సుహ్ర ।
త్తులును— నిరంతరంబు గురుతోషకుఁడౌ నలదేవదాసుఁబో ।
లు లలితచిత్తులైన సుతులున్—దిలకుం దలపించు మామ—లి ।
మ్ములు గురుతుల్యుఁడౌ మదనమోహన పండితుఁబోలునట్టి తా ।
తలు-మరి సూదితోడిదియె దారమురాయని యొత్తిచెప్పఁగాఁ ।
గలుగు సమర్థురాలు శుభకామిని కస్తురిఁబోలునట్టి య ।
వ్వలు మొదలైనచుట్టములు భవ్యచరిత్రులు మాకుఁగావలెన్ ॥

గృ॥ ల॥

లీలావతి

శ్రీమతి సమయమంత్రి వందేమాతరంగారు

సదాసివరావుగారు కాకినాడలో పేరెన్నికగన్న న్యాయవాది. కమలాంబ ఆయన ధర్మపత్ని. వారికి హేమ ఒక్కతే సంతానం. హేమ కిప్పుడు పన్నెండవయేడు; ధర్డుఫారం చదువుతోంది. వివాహ మైనప్పటినుండి హేమను చదువు మానిపించమని హేమ అత్తగారు వియ్యంకున కనేక వర్తమానా లంపింది. ఆ వర్తమానాల్ని హేమకు విశద పరచారు సదాసివరావుగారు. 'పవిధమైన జ్ఞానం సంపాదించండే మానివేయడం నాకిష్టం లేదు. యేదో ప్రవేశపెట్టారు కనుక మెట్రిక్యులేషనువరకైనా చదవాలనుంది' అంది హేమలత. యేకపుత్రిక సద్గుణఖని. యెదురు చెప్పలేకపోయారు రావుగారు. తమ మాట విననందున హేమ అత్తగారు కోపోద్దీపితయై మా పిల్లవానికి మారుమనువుచేయ తలచామని వర్తమానంచేసింది. అల్లుడు విద్యాసంపన్నుడగుటచే నట్టి పనికి సాహసింపడని వారి యూహ. రావుగారుకాని హేమకాని జంకలేదు. కమలాంబమాట పాటిచేయరు కదా !! సదాశివరావుగా రొకరోజున కోర్టునుంచి రాగానే కోటైనా విప్పకయే వాలుకుర్చీలో కూలబడ్డారు. నీళ్లచెంబూ తువ్వాలూ చేతగొని కమలాంబగారు వచ్చి వివర్ణమైయున్న భర్తముఖం చూచి 'అదేమీ నేడిట్లున్నారు? బెజవాడలో నంతా క్షేమమా?' అంది ఆత్రంగా. 'ఆ కలియుగరాక్షసికి క్షేమము కాకేమి !! దివ్యంగా పెళ్లికి తర్లివెడుతూడుంటే !! విద్యాసంపన్నుడైన ప్రసాదింతదుర్నయానికి పాల్పడుతా డనుకోలేదు' అన్నారు కోపంగా.

'నే చెపితే విన్నారుగా తండ్రీ కూతురూను! చదువో చదువో అని ఉవ్విళ్ళూరారు కాని !! ఉద్యోగం చేయనా వూళ్ళేలనా ఆడదానికి చదువు ?'

'ఛీ! నోరుమూసుకొని అవతలకు పో. ఆ ద్విపాదపశువుపాటకు తాళం వేస్తావా ?'

'మంచి చెప్పినా కోపమాయె. యెల్లా చచ్చేది !! మాలమాదిగ పద్ధతులన్నీవచ్చి పడుతూంటే యెంతకని ఓర్చివుండను ?' అని గొణుగుకుంటూ లోనికి వెళ్లిందా విడ.

౨

'పమిటమ్మా సణుక్కుంటున్నావు?' అంది హేమ స్కూలునుంచి రాగానే.

'నీ చదువే నిన్ను అధోగతికి త్రోసింది. నీవూ మేమూకూడా యేడువవలసిందే యింక జన్మపర్యంతరం'

'అదేమిటమ్మా కొత్తగా మాట్లాడుతున్నావు ? యెవరికర్మ వాళ్ళనే పీడించును కాని చదువేం చేస్తుందే ?'

'ఆ_నీమొహం చేస్తుంది !! మీ నాన్నగార్నే అడుగు వెళ్లి.'

ఆఫీసు రూములో కూర్చుని పేపరు చూచుకుంటున్న వాళ్ళ నాన్నగారి వద్దకు పరుగెత్తింది హేమ. హేమను చూడగానే చాలా విచారమైంది రావుగారికి.'

'నాన్నగారూ, అమ్మ యెందుకు చాలా కోపంగావుంది యీరోజున?' అంది.

'మీ అత్తగారు అన్నంతపనీ చేసింది. నీవంటి రూపవతిని మాత్రం ప్రసాదికబడయ లేదు హేమా!! ముందు నీ గతియేమిటో నే నూహింపలేకున్నాను తల్లీ' అన్నారు రావుగారు.

నిజానికి హేమ చాలా సౌందర్యవతియే. మరి జవాబియ్యలేదు హేమ; గబగబా మేడమీదకు వెళ్లింది. 'నాన్నగారూ. యీ వుత్తరం చూడండి. మిస్. మేరీకి వ్రాశా' నంది హేమ ఓ రోజున.

'ఇప్పటికైనా అక్కడకు వెళ్ళు నుద్దేశము లేదా హేమా?'

'నాన్నగారూ, మీ మాట కడ్డుచెప్ప సాహసించినందులకు క్షమించాలి నన్ను. యేదో కాలక్షేపం నిమిత్తం చదువుటే కాని మరేమికాదు. వాళ్ళ సౌఖ్యాని కంతరాయం కలుగజేయడం నాకిష్టంలేదు.'

'సరేనమ్మా నీయిష్టం.'

మరికొన్నాళ్ళకు హేమను వెంటనే బయలుదేరి రమ్మని మేరీ జవాబు వ్రాసింది. మెడికల్ చదువుటకు హేమ విశాఖపట్నం వెళ్ళింది. ప్రసాదునింట్లో చాలా గడబిడగా వుంది. మోటారు దిగుడాక్టరూ బండీనెక్కు డాక్టరు ఒక్కరు వెలితికాకుండా యేలూరున వున్న వైద్యు లందరూవచ్చి ప్రసాదుని భార్యయగు లీలావతిని చూచి పోవుచున్నారు. మారాము చేయుచున్నరాముని చంకనిడుకొని వీధియరుగుమీద పచారు చేయుచున్నాడు ప్రసాదు.

లేడీడాక్టరును కూడా పిలిపించి చూపించుట మంచిదని నా యుద్దేశ' మంటూ మోహనం బైటికొచ్చాడు. 'మీ యెరిగున్న వా రెవరైనావుంటే చెప్పండి పిలుచుకొస్తా' నన్నాడు ప్రసాదు. 'ఇదిగో యీ చీటిని ఆమెకు చూపండి తప్పక వస్తుంది' అన్నాడు మోహనం సైకి లెక్కుతూ.

3

'మరేం భయంలేదు. మీ జీవితంకోసం నా శక్తిని ధారపోస్తాను' అంది యింజెక్షనిస్తూ లేడీడాక్టరు 'మీరంతా వెల్తురు కీ, ఘాలికీ అడ్డులేవండి. ఇంజెక్షనిచ్చిన తర్వాత మీ కేమేనా స్వస్తతగా యున్నదా?'

'యేమి స్వస్తత? ఆయాస మెక్కువగా యున్నది.'

'యెన్ని రోజులనుంచి జ్వరం మీకు?'

'నేటికి వారం' అంది లీల.

"మీరు తెలుసుకోలేకపోయారు. పది హేనురోజులనుండి మీకు జ్వరము వస్తూనే యుండి యుండాలి!! యేమంటారు?" అంది డాక్టరు 'ఈలా తిరగండి యీమందు నోటిలో పోస్తాను త్రాగివేయండి.'

లీల ఆమెవైపు తిరిగింది. ముఖము వివర్ణమయింది. చూపు మందగించుచున్నది.

'మీరు ఎవరూ? మీ...రు...ఆమె... యే కావచ్చు ..ను.'

డాక్టరు ముఖమిటు త్రిప్పింది లీలకు కనుపించకుండా.

'ఆమెయే నీవైతే నన్ను క్షమించు. అపరాధిని' అంది లీల చేతులు జోడిస్తూ.

మిస్: విషిని యెగేషియా: కరాచి. రానున్న హైందవ ఫిల్మ్‌స్టార్.

చక్కని యాకృతి, మిక్కుటమగు తెలివితేటలు, గొప్పపాట, మాట, అభినయముగల యీ పన్నెండేండ్ల బాలాకుమారి సింధుదేశమందొక ప్రసిద్ధ రాజకుటుంబములోనిది. సాటివారు పెట్టు గోలల సరకుసేయక తలిదండ్రు లీ బాలికను ఆ నాట్యకళయందే తరిఫీదు చేయించుచున్నారు. శ్రీ రవీంద్రుని 75 వ జన్మదినమహోత్సవ సందర్భమున జరిగిన సంగీతపు పోటీయం దీ బాలికామణి యార్జించిన ప్రప్రథమ బహుమానమే యా చేత నున్నది. ప్రేమపరీక్షయను రూపకమున నీబాలిక ముఖ్యపాత్రధారియైయున్నది. ఆ ఫిల్మ్ 1935 లో వెలువడ నున్నది

[illegible]

మదరాసు మహిళాసంఘ సభ్యురాండ్రు. [illegible]

'నే నిక్కడుంటే మీ మనోవేదన...... యేలాగుంది. వెళ్తా' నంది డాక్టరు.

'నన్ను క్షమించానంటే నిశ్చింతగా యీ లోకము విడుస్తా.'

'లీలా, నీ వేమో గడసరి వనుకున్నా. వట్టి పిచ్చిదానవు సుమా. నావలె నీవునూ వివాహమాడిన భార్యవే కాని వేరుకాదు. నే క్షమించటాన్కి నీ తప్పులేదు' అంది హేమ లీలముంగురులు సవరిస్తూ.

'హాయిగావుంది నా ప్రాణం పవిత్రమైన నీ హస్తస్పర్శవలన. రాము నేలా చూస్తావో నీదే భారం' అంటూ కళ్లుమూసింది లీలావతి.

౪

ఇప్పుడు లేడీడాక్టరుగా రేమిచేయ తలచుచున్నా రేమి' టన్నాడు చదువుచున్న పత్రిక టేబిలుమీద పడవేస్తూ చిరునవ్వుతో ప్రసాదు.

'ఇదిగో యీలాటి సేవలు చేయతలచుకున్నా' రంటూ తాంబూల మందించింది హేమ నవ్వుతూ.

'హేమా నేచాలా దుర్మార్గుణ్ణిసుమా!! నిన్ను మీ వాళ్ళనూ చాలా హింసపెట్టాను కాదూ ?'

'అయితే విద్యవలన వినయము నశించుననే మీ యుద్దేశమా ?'

'అట్లెన్నటికీ యూహింపలేదు. అమ్మ పట్టుదలయే కాని యితరము కాదు హేమా నన్ను క్షమించు.'

'నే నెంతటిదాన్ని మిమ్ము క్షమించటాన్కి. మీరు నాకు వందనీయులే కాని క్షమార్హులు కాదు. ఈశ్వరుని లీల లగమ్యగోచరములు సుమండీ. లీలను తన సన్నిధికి తోడ్కొని కాని నాకు మీ సేవాభాగ్యము కలుగజేసి నాడు కాడు. మాతృవిహీనుడగు రాముని చుచిన నా గుండె నీరగుచున్నది.'

హేమా వాని సంరక్షణ భారమువహిం చువా రేరీ ?

'నేనుకూడా లీలను కలుసుకోవెళ్లా ననుకున్నారా ? రామును పెంచుట నాకొక కష్ట మనియా ? లేక చేత కాదనియా మీయూహ'

'అంతమాటనకు హేమా, లీలను కలుసుకొనుటకు నీవు వెళితే నేనూ మిమ్ము అనుసరించేవాడినే. చదువులో మెలగినదానవు యివన్నీ యెప్పుడు నేర్చుంటావని...'

'చాల్లెండి. విన్నవారు నవ్విపోతారు. సంసారనిరహ్వణ స్త్రీలు కష్టపడి నేర్వనక్కర లేదు. ఆడదై పుట్టగానే అన్నీ తోపజేస్తాడా సర్వరక్షకుడే'

'అమ్మ జీవించియుంటే నిన్ను చాలా మెచ్చుకొని యుండును. ఆ అదృష్టం నాకు లేదు.'

ఎక్కడో ఆడుకుంటూయున్న రాము వాళ్ల నాన్నదగ్గర కొచ్చాడు. హేమను చూచి యేడ్పు మొదలెట్టాడు.

'నాన్నా ? యిదెవ్వరూ ? అమ్మేదీ ?' అన్నాడు నాన్నవొళ్ళో కూర్చుని.

'మీ అమ్మ యిదే నాన్నా.' అన్నాడు ప్రసాదు విచారంతో.

'మీరు కూడా విచారిస్తే వాడు మరీ బెంగపడతాడు. రండి కాసేపు తోటలోకి వెళ్లి కూర్చుందాం మనస్సు నిర్మలంగా వుంటుంది. నే నెత్తుకుంటా రా బాబూ యివిగో బిస్కొత్తులు దా.' అని రాము నెత్తుకొని దారితీసింది హేమ.

మల్లెపందిరవద్ద శిలావేదికపై కూర్చున్నారు హేమాప్రసాదులు ప్రకృతి మాత నీక్షిస్తూ. జానీతో గంతులేస్తూ ఆడుకొం టున్నాడు రాము సమీపాన్నే. 'లీల లేని వెల్తి చూచారా?' అంది ప్రసాదువైపు చూపుతూ హేమ.

'విద్యావతులకు వినయము ఉండదను వారు వట్టి వెఱ్ఱివారు అందుకు నిదర్శనం నీవే హేమా' అంటూ హృదయాని కదుము కున్నాడు ప్రసాదు హేమను...... ......

భర్తృసేవాభాగ్యము లభింపజేసిన మోహనం వందనీయము. ఇప్పుడు హేమ కొక పుత్రిక కలిగినది. ఆ శిశువునకు లీలావతి పేరే పెట్టుకుంది హేమ.

కాశీక్షేత్రమహిమ

రామసుబ్బారాయఁడు, బి.ఏ. & వెంకటనారాయణగార్లు

ఉ. గౌరినిగూడి యీశ్వరుఁడు కాపురముండిన వారణాసిభా
గీరథియొద్దనుఁ గలదు కేవల మోక్షమునిచ్చు ఘోరసం
సారభయంబులన్ దొలఁచి స్వస్థతకూర్చు మనంబులోననె
వ్వారికినైన నానగరవైభవముల్ గొనియాడ శక్యమే?

ఉ. రంగగు కాశికాపురవరంబున నుండిన విశ్వనాథునిన్
బొంగిన భక్తిభావమునఁ బొంగఁగఁజేసి భజించినంతలో
లొంగును భక్తకోటులకులోఁగడ చేసిన పాపమంతయున్
గంగను గల్పిమోక్షమును గల్పనసేయును శాశ్వతంబుగన్.

గీ. విశ్వనాథునికన్నను బెద్దవేల్పు। కాశికాక్షేత్రమహిమంబుకంటె ఘనము
జాహ్నవీనదికంటె శ్రేష్ఠముగునదియుఁ। గానఁగారాదు జగతినెందైనఁగాని.

క. కాశీపురసంస్మరణము కాశీపురదర్శనమును కాశీపతియున్
కాశీపురవాసంబును కాశీమరణంబుముక్తిఁ గలుగఁగఁజేయున్.

కవివాక్సిద్ధి

భు. పట్టాభిరామయ్యగారు, ఎమ్.ఏ., ఎల్.టి.

ద్వితీయాంకము—ప్రథమరంగము

[దాక్షారామమున సప్తగోదావరి యను తటాక తీరము.—నీటిం గొనిపోవుటకు బిందియలను చేఁబూని వసంతవల్లియు సుమతియు నితర స్త్రీలును బ్రవేశింతురు.]

మొదటిస్త్రీ:—ఆఱుసంవత్సరముల క్రిందట నిష్ఫలముగా బ్రాహ్మణులు బహిష్కరింపఁజూచిన పార్వతి యనునొక విధవ యైదేండ్ల కుమారునితో మఱలి యీ యూరికి వచ్చినదఁట.

రెండవస్త్రీ:—ఆయమ నేల విప్రులు బహిష్కరింపలేక పోయిరి ?

మొదటిస్త్రీ:—ఆస్త్రీ యూరలేమింజేసి నేరమునకు ఋజువులేదని కొందరనిరఁట. మున్ను పార్వతికిఁ బురోహితుఁడుగా నుండి యా యమతో వాదులాడి మాన్పఁబడిన నరసింహమే యీ నిందకంతయుఁ గారకుఁడని మఱికొందరనిరఁట.

వసంతవల్లి:—ఔనమ్మా. ఆతని పేరాస, క్రోధము, పాముపగయు నితరులలోఁ జూడము. లోకమంతయుఁ దననే పురోహితునిగ నెన్నుకొనవలయునని యాతని కోరిక. ఆతని నెవ్వఁడైన నొల్లని యెడల నానికొంపఁ ద్రవ్వినాఁడన్నమాటే.

మొదటిస్త్రీ:—అట్లైనఁ దప్పక తానే తెంచి తన నిందఁ దొలఁగించి, పార్వతిని బహిష్కరింపఁజేయించ జాలక పోయెనా ?

వసంతవల్లి:—తప్పక వచ్చెను. ఊరిలోఁ దనకున్న పలుకుబడి చేతను, తన వాగ్ధారాళము చేతను, సభలోఁ బెక్కువారికిఁ బార్వతిపై దురభిప్రాయముఁ బుట్టించె. వారేకగ్రీవముగ నాయమను బహిష్కరింపఁగోరిరి. ఈ తీర్మానము నగ్రాసనాధిపతి వ్రాయ నిశ్చయించి, తాళపత్రమును, గంటమును చేఁబూనుతఱి, గొప్పవింత యొకటి సంభవించె. సూరయ్యాకును, నరసింహమునకును, వారి పక్షమువారికెల్లరకు నకస్మాత్తుగా దృష్టిపోయె సూరయ్యా చేతియాకును గంటమునుఁ బారవైచె. వారెల్లరుఁ గలవరపడి యిటునటుఁ బరుగిడ, వారి బోడితల లొండొంటితో డీకొనుచుండఁ జూచి పెరవారు నవ్వసాగిరి. అంతటఁ బార్వతిపక్షము వహించిన వీరశర్మ యది వారన్యాయముం జేసినందులకు భీమేశుఁడు సేసిన శిక్షయని చెప్పి, వారినెల్ల "స్వామియెదుట సాగిలఁబడి పశ్చాత్తాపము నొందుఁడీ" యని యెలుఁగెత్తి చెప్పె. ఈ శిక్షచే బుద్ధిఁదెచ్చుకొని వారట్లేచేసి భీమేశుని క్షమియింపవేడిరి. అంతట వారికి దృష్టి మగుడవచ్చె. నాటినుండి నేటివరకుఁ బార్వతి పేరైన నుచ్చరింప వెఱచుచున్నారు.

సుమతి:—అవును కాని యా దుష్టుఁడగు నరసింహము రహస్యముగ నిప్పటికిని బార్వతిని దూషించుచున్నాఁడనియే నానమ్మకము. ఈ యాఱు సంవత్సరముల బాలుఁడుండుటచే నాతని మాటలు బలపడును. [ఇతరస్త్రీలు నిష్క్రమింతురు.]

వసంతవల్లి:—అయ్యో ! పార్వతి కెట్టిగతి వాటిల్లె ! ఇల్లాలు నాఁడుది పిల్లలంబడసి లోకులచేఁ బెంపొందుచున్నది. విధవయగు కామిని యట్టి నైజవ్యాపారము చేతనే, 'వివాహిత' యని లోకు లిడిన చీటిలేమింజేసి, యపఖ్యాతి పాలగుచున్నది.

తే. భర్తనెన్నఁడు నెఱుఁగని-పడతియైన ।
విధవయైనను, లేకున్న-సధవయైన ।
కాంక్షలుండవె యొకరీతిఁ-గామినులకు? ।
మానినుల దుఃఖమంతము-మానుషికమె ॥

భూమి బ్రద్దలయి నరసింహాదులగు మాయగాండ్ర నెల్ల నొక్కుమ్మాఱు దిగమ్రింగినయెడ బాగుండును !

సుమతి:—అయితే "బహుజన ప్రాక్తము భగవత్ప్రోక్తమే"యను లోకోక్తి నెఱుఁగవా ? "పలుగురాడుమాట పాడియై ధరఁజెల్లుఁ" గదా ?

వసంతవల్లి:—జరిగిన వింతను నేఁ చెప్పగాఁ వినియు నీవింక నిట్లనియెదవా? వారంధులగుట యజ్ఞానాంధకారసూచకము కదా?

[భారతి ప్రవేశించును.]

సుమతి:—వసంతా! నీవు సైతము కండ్లు పోఁగలవు. జాగ్రత సుమీ! ఈ విషయముంగూర్చి- అనఁగా, భారతి, పార్వతి కారోపించిన నిందను గూర్చి-మనము చర్చ మానివేయుటయే భద్రము.

భారతి:—నిందమాట యటుండనిమ్ము. ఆ కుఱ్ఱవానిం గాంచితిరా? నేఁ జూచితిని. ముద్దులమూట. భూమిపైఁ దప్పిపుట్టిన గంధర్వబాలుఁడు. తల్లినిఁ బోలలేదు. కావున వాని తండ్రి యెవరైన నేమి!! మంచి సుందరాంగుఁడై యుండవలయు అయ్యో! నలువురి యెదుటఁ దన భార్యాపుత్రులు వీరేయని వారి నాతఁడు స్వీకరించుటకు వీలులేదు గదా! మువ్వురు సుఖపడుదురే!

వసంతవల్లి:—నరసింహ మనినట్లు, శివరాత్రి నాడు పార్వతి యింటనుండి తఱుమఁగొట్టిన యాత్రికుఁడా బాలుని తండ్రియై యుండునా?

సుమతి:—నేనామాట నమ్మను. మనము కోనెలకుఁ జనుచుండఁగా మనకుఁ గట్టెదుట నాతఁడు పరుగిడుచు వచ్చెను, జ్ఞప్తియున్నదా? వానికీ కుఱ్ఱవాని యొఱ్ఱదనము సౌందర్యమును లేవు. మఱియు నాతఁడు తఱుమఁగొట్టబడియె. అది యొక్కటియె చాలు నిది కల్ల యనుటకు.

వసంతవల్లి:—అతఁడు పరుగిడిన యరక్షణములో నిన్ని యంశములను నీ వెట్లు గమనింపఁ గల్గితివి?

సుమతి:—కోనెల ప్రాకారముపై నెన్నియో వరుసలుగ నమర్చఁబడిన దీపములుండె. వానివెలుఁగు చక్కఁగా నాతని మోమున భీతిని, గరుడి ముక్కునుం జూపె. మఱియు శృంగారచేష్టలకు మీఱిన వయస్సుగలవాఁడుగాఁ గన్పడె నతఁడు.

వసంతవల్లి:—దీనిలో నేదియో మాయయున్నది.

భారతి:—రండి యిండ్లకేఁగుదము. నేను శీఘ్రముగ నిల్లు సేరకున్నచో నా గయ్యాళి యత్తగారు నన్ను బ్రదుక నీయదు. [నిష్క్రమింతురు.]

ద్వితీయాంకము—ద్వితీయరంగము

[సప్తగోదావరీతీరమున మఱియొక భాగమున బడి పిల్లవాండ్రిసుకపై నాడుకొనుచుందురు.]

మొదటికుఱ్ఱవాఁడు:—నేను క్రొత్తఁగా మన బడిలోఁ చేరిన కుఱ్ఱవానిం గూర్చి నీ యభిప్రాయమేమి?

రెండవకుఱ్ఱవాడు:-(అందరిలోఁ బెద్దవాఁడు) చాల మంచివాఁడు గాని, కొంత సిగ్గుచే నలుగురితోఁ జేర వెఱచుచున్నాఁడు. మనతోడి పిల్లవాండ్రు "నీతండ్రి యెవరురా?" అనియు, "తండ్రిలేనివాడా" అనియు వెక్కిరింతగాఁ గేకలువేసి వాని వెంటఁబడిరి. అంతట వాఁ డేడ్చుచు నింటికిఁబోయెను.

మూడవ కుఱ్ఱవాఁడు:—ఆ మాట యేమి? తిట్టా వెక్కిరింతయా?

రెండవ కుఱ్ఱవాఁడు:—ఏమో నే నెఱుఁగను, ఎవరో యా మాటనుఁ దిట్టుగా వాడఁగా విని మన వారందరు నట్లే యనసాగిరి. మాకు మాత్ర మా కుఱ్ఱవానిపై జాలివేసినది సుమీ! కొంత మంచిమాటలాడి, యిక్కడకువచ్చి మనతో నాడుమని యతనిని పిలచితిని. ఇదుగో చూడండి. మీలో యెవరైన వానిని వెక్కిరించినా, మఱి యేవిధమునైనను మనసు నొప్పించినా తింటారు దెబ్బలు నా చేత వీపుమీద. అదుగో వచ్చుచున్నాఁడు. భీమా! రా, రావోయి! ఇఁక నీవు మా తోడివాఁడవే. రా, చెడుగుడు ఆడుదాం.

[వా రెల్లరుఁగలసి యాడుదురు. భీముఁడు ఎదుటి వాని నొకని క్రిందఁబడఁద్రోయ నెల్లరు మెచ్చుకొందురు]

మొదటికుఱ్ఱవాఁడు:—బలే! నీవు గట్టివాఁడవోయి! యింక నిద్దరిని పడఁద్రోచితివా, నిన్నే మేము మా నాయకునిగాఁ జేయుదుము.

మూడవకుఱ్ఱవాఁడు:—నీవు మంచి బలశాలి వోయి! ఉక్కుతీగలా గున్నావు. ఇదివరకీ యాట చాలా మారు లాడావా ?

భీముఁడు:—అయిదారుసార్లాడినాను.

రెండవకుఱ్ఱవాఁడు:—నేను చెప్పలేదా ? వీఁడు మంచి దిట్టమయినవాఁడు. ఈలాంటివాణ్ణి మనం పోగొట్టుకోనఁ గూడదు. సరేకాని నీ వెందుకు ప్రొద్దున నేడుస్తూ యింటికి వెళ్ళినావు ?

భీముఁడు:—ఎందుకా ? కొందరు కుఱ్ఱాళ్ళు నన్ను దుర్భాషలాడి వెంటఁబడి యెగతాళి చేశారు.

రెండవకుఱ్ఱవాఁడు:—సరే, దానికేమి ? అది మామూలే. క్రొత్తగావచ్చిన వాళ్ళ నందరిని యీలాగే బాధపెట్టుతారు. నే నొకటి చెప్తా, విను. ఈమా రెవరైన నీ జోలికొస్తే, ఎడాపెడా నాలుగు వాయించి పంపించు. మఱి నీ కేబాధయుండదు.

భీముఁడు:—ఆలాగా ? సరే. రేపెవరైనా నా జోలికొస్తే ఆలాగే చేస్తా.

[నరసింహము ప్రవేశించును]

నరసింహము:—ఏమఱ్ఱోయి ! కుఱ్ఱాళ్ళూ ! ఈ గుంటణ్ణి మీతో యెందుకు చేరనిచ్చారు ? తోసేయండి మీ జట్టులోనుండి. వాణ్ణి ముట్టుకొనైన ముట్టుకోకండి. చండాలుని కంటె వీఁడు చెడిపోయినవాఁడు సుమీ.

మొదటికుఱ్ఱవాఁడు:—ఎందుకండీ ?

నరసింహము:—అతఁడు గోళకుఁడు.

మూడవకుఱ్ఱవాఁడు:—'గోళకు'ఁ డంటే ?

నరసింహము:—వానికి తండ్రిలేఁడు.

రెండవకుఱ్ఱవాఁడు:—లోకంలో అందరికి తల్లి దండ్రులుండఁగా వీనికి తండ్రిలేకపోవడ మేమిటండీ?

నరసింహము:—అంటే, అతని తల్లి విధవ. తండ్రి యెవర్తో యెఱుఁగఁడు.

మొదటికుఱ్ఱవాఁడు:—ఆలాగైతే మా అమ్మ విధవావిడే. మా నాన్నగారిని నే నెఱుఁగను. అయితే నేను గోళకుణ్ణేనా ?

మూడవకుఱ్ఱవాఁడు:—మా నాన్నగారు చాలా రోజులక్రింద పోయినారఁట, నేనూ గోళకుణ్ణే ?

నరసింహము:—[స్వగతము.] అన్నా ! యీ గుంట వెధవలు నన్ను పట్టుకుని యేలా అడ్డుదిడ్డుగా ప్రశ్నలు కురిపిస్తున్నారో ! పెద్దలమాటలను మఱి మాటాడక కుఱ్ఱాళ్లునమ్మేరోజులు పోయాయి ! [ప్రకాశముగా,] యీ కాలపు కుఱ్ఱాళ్ళకు పెద్దల యెడ మర్యాద పిసరైన లేదుగదా ! అతఁడు గోళకుఁడు, అతణ్ణిచేర్చడం మంచిది కాదన్నాను, యిఁక నమ్మడమే మీ వంతు. ఊరికే అధికప్రసంగంచేసి, అడ్డువాదములుచేస్తే మీతల్లిదండ్రులతో చెప్పి మిమ్ము నందరిని చావఁదన్నిస్తా, చూస్కోండి.

అందరు:—ఓహోహో ! మాట నిలుపలేక పోయాఁడట్టోయి !

నరసింహ:—[మూడవకుఱ్ఱవానిం బట్టుకొనును.] గుంటవెధవ ! నాతోనట్రా మీ హాస్యాలు ? [అని కొట్టఁబోవుచుండఁగా రెండవకుఱ్ఱవాఁడు నరసింహము నవతలికి త్రోసివేయును.]

రెండవకుఱ్ఱవాఁడు:—ఏమయ్యోవ్ ! అతనిమీద వేలేశావా, చూడు!! పిలువని పేరంటమునకు రావడ మేమి ? మమ్మల్నందరిని యిలా బాధపెట్టడ మేమి?

నరసింహం:—పోకిరి వెధవల్లాలా ! ఏమిటో చూస్తారుగా. [నిష్క్రమించును.]

భీముఁడు:—క్షమించండి. యిహ నే నింటికి వెళ్తాను. వావల్ల నేగదా మీ యాటకు భంగము. మీ కింత చికాకు కల్గినది. ఇంకా మీ తలిదండ్రులు మిమ్మను శిక్షించిరా, నాకు మఱింత దుఃఖముగల్గును.

రెండవకుఱ్ఱవాఁడు:—అబ్బే, యీ పుల్లయ్యను చూస్తే మాకు గవ్వెత్తు లక్ష్యములేదు. అతనిని మేమాడించడ మిది మొదటిసారి కాదు. ఇదివర కెన్ని మారులో అతని ముక్కుపొడుము పీల్చడమూ, అతని దొడ్డికాళ్ళ నడకనూ, వెక్కిరించినాము. అతణ్ణి చికాకు పెట్టడమంటే మాకు సరదా.

భీముఁడు:—ఏమైనా కానిండు, నేటిమట్టుకు నన్ను క్షమించాలి. నాకు ఆటమీద బుద్ధిపోలేదు. [నిష్క్రమించును.]

రెండవపక్షువాఁడు:—మామంచి ఆటకాఁడు. ఈ ఈబుజ్జముక్కువాఁడు మధ్యరాకపోతే, మాంచి సరదాగా ఆట జరిగియుండును. ఎప్పుడు ఊరికే ఒకరి పనులలో వేళ్ళు పెట్టడమే వాని స్వభావము. ఎప్పుడో ఒకప్పుడు వీడికి బుద్ధిచెప్పాలక్షా. మీరందరు సాయపడితే, ఎత్తుసేవేస్తా.

అందరు:—భేష్! కానీ, మేమందరము నీతో పనిచేస్తాం.

రెండవపక్షువాఁడు:—భీముఁడు యెంత మంచి మనస్సుగలవాఁడో చూడండి. అయితే అతనికి రోషం మెక్కువ. అయ్యో! నిష్కారణముగా అతని మనసును నొప్పిగల్గినది గదా! అలా అతని కాయాసము కల్గకుండుటకే మొట్టమొదట మీ రెవ్వరు అతనిని పల్లెత్తుమాట అంటే నే నొప్పనన్నాను.

మూడవపక్షువాఁడు:—సరే! ఆట యెలాగూ తగులడిపోయింది. కాబట్టి అందరం ఇండ్లకు వెళ్ళుదాము రండి. [నిష్క్రమింతురు.]

ద్వితీయాంకము—తృతీయరంగము

[పార్వతియొక్క పూటకూళ్ళయిల్లు. పార్వతి ప్రవేశించును.]

పార్వతి:—నన్ను కులమునుండి బహిష్కరించుటకొఱకు రాక్షసుఁడు నరసింహముపన్నిన పన్నుగడలనన్నింటిని శ్రీ భీమేశుఁడు నిజప్రభావముచే భంగపఱచె. నేను పెక్కుసంవత్సరము లీ యూరనుండి వెడలిపోయియుంటిని. అయినను నరసింహమునకు మా యిరువురిమీదను క్రోధము తగ్గలేదు. అతని ప్రోత్సాహముచే బ్రాహ్మణు లెవరు నాయింట భుజింపనొల్లక రావడము మానివేసిరి. నేను నిరపరాధినని శ్రీభీమేశుఁడే యెఱుంగును గాని, ఎవ్విధమున లోకమున కీ వార్త తెలుపఁగలఁడు? కలియుగమున లోకము పాప భూయిష్టమై యుండుటం దేస్కియమరులు మర్త్యులతోఁ మాట్లాడుట మానివేసిరి. అయిన నేమి? తప్పుల శిక్షించుటకు వేల్పులకు పెక్కుమార్గములు గలవు.

వారి చిత్తానుసారము జరుగుఁగాత

గీ. సర్వసామర్థ్యముం గల-శర్వముఖులు।
వేయిభంగుల నిల నెర-వేర్పఁగలరు।
వారి సంకల్పముల, గాన-వచ్చినట్టి।
పొల్లు నిందను బాపుతఁ-బురహరుండు ॥

[వెక్కివెక్కి యేడ్చుచు భీముఁడు ప్రవేశించును]

ఏమిరా? తండ్రీ! ఏల యేడ్చెదవు?

భీముఁడు:—అమ్మా! నేను గోళకుండనా? నిజముచెప్పుము. చెప్పితీరవలయును. లేదా, మన యెడఁబాటు తప్పదు. పెద్దపిన్న లెల్ల నన్నుఁ బరిహసించుచుండఁగా నే నిటఁ బ్రతుకలేను. ఆ పురోహితుని జోలికి నేఁ బోకున్నను, సదా నా స్నేహితులతో నన్ను విధవాపుత్రుఁడనియు, గోళకుఁడనియు, గాన మచ్చగల జననముచేఁ దగువారిమధ్యఁ జరించుటకుఁ దగననియు, నిందించుచున్నాఁడు. ఆ మచ్చ యెద్ది? నే నెన్నిమాఱులో నిన్నడిగినను యేల చెప్పక దాఁచెదవు? ఇప్పుడు చెప్పెదవా సరే! లేకున్న నీ పుత్రునిఁ గోల్పొమ్మ.

పార్వతి [తనలో] చిరకాలము నే భయపడినట్లే నే డీపిడుగుపడినది. వీనినిఁ బాయలేను. కావున నిజముఁజెప్పెద.

భీముఁడు:—ఏమమ్మా? ఇంకను చెప్పవుగా?

పార్వతి:—నిన్నుఁబాసి యుండఁగలనా? తండ్రీ, కావునఁ జెప్పకతప్పదు. నే నెఱుఁగకముందే నా భర్త చనిపోయె. విధవయైన నేను వేములవాడనుండి యిటకువచ్చి పూటకూళ్ళుంటిచే జీవించుచుంటిని. ఒకదిన మొకసాముద్రికుఁడు భోజనమునకై వచ్చి, నా చేతింజూచి, నే నొకపుత్రునిం బడయుదునని చెప్పెను. అంతట నేను కోపముతో నాతని వెడలఁ గొట్టితిని. ఆ దినము శివరాత్రి గాన నేను స్నేహితురాండ్రతో శ్రీభీమేశుని దర్శనార్థము కోవెలకుం జనితిని. నేను స్వామిని బూజించునపుడు పుత్రవాంఛయే నా మనము నాకర్షించి విడదాయె. సాముద్రికుని మాట నాటియుండుటచేతనో, మఱి

యే కారణముచేతనో, నే నెఱుఁగ. ఘుగుడ నే నింటికివచ్చినవారలకు భోజనమిడి నడిరేయిని పరుండ నెంచుతఱి నొకవింత జరిగె. గదిలో వెలుగుపుట్టె, శివుఁడు నాకు దర్శనమొసంగె; నెట్లన.

సీ. శిరమునందెల్ల ధూ-సరజటావళితోడ
జాహ్నవితో బాల-చంద్రుతోడ |
స్ఫటికదేహముపైని-భస్మలేపనముతో
వ్యాఘ్రేభచర్మముల్-వస్త్రములుగ |
నీలకంఠంబుతో-ఫాలనేత్రమ్ముతో
శూలంబు రుద్రాక్ష-మాలతోడ |
హారావళిగ మెడ-నహిరాజ పంక్తితో
పాగోళ్లు తొడిగిన-పదముతోడ |
గీ. దేహముననుండి వెలువడ-దివ్యరుచులు |
కరుణ చిప్పిలుచుండెడి-కనులతోడ |
నభయహస్తముఁ జూపుచు-నా దరమున |
కామితంబిడ వచ్చె నా-స్వామి యంత ||

ఆతఁడు భీమేశుఁడే యని గుర్తింపఁగల్గితిని. ఇతరులకు భీతిగల్గియుండు నేమో గాని నేను నిర్భీతిగా దగ్గరఁజేరితిన. ఆతఁ డభయహస్తముతో నా శిరమునంటె. నా దేహము గగుర్పాటొందెను. నిన్ను !నే గర్భమున ధరించితిని. ఉత్తరక్షణమున నా దివ్యమూర్తి తిరోహితుఁడయ్యె. గది మునుపటి వలె చీకఁటిగనుండె. కావున నీ తండ్రి శ్రీభీమేశుఁడే. లోకు లీ వృత్తాంతమునమ్మరని యింతవర కెవ్వరితోడను నే నిది చెప్పనైతిని గాని శ్రీభీమేశుని పాదములాన. ఇది సత్యము. నీవు దేవపుత్రుఁడవు!! నా గర్భము బయలువడఁగా, భగవన్మహిమ యందుఁ సైతము నమ్మకములేని లోకులు నన్ను జారిణి యని దుర్భాషలాడఁ దొడంగిరి. అంతకు ముందే నాయెడ ద్వేషముంబూనిన యా తుచ్ఛపురోతుని ప్రేరణచే నిప్పురమునందలి విప్రులెల్ల నన్ను బహిష్కరించుటకై దేవాలయమున సమావేశమైరి. అంత నతివింతగ నా పగవారికెల్లను దృష్టిపోయె. భీతిచే వారెల్లరు నిటునటుఁ బరుగిడి క్రిందబడుచుండిరి. కొందరు పశ్చాత్తాపమొంది మరల దృష్టిఁ దెచ్చుకొనిరి. కాని, నరసింహము మాత్రము పట్టినపట్టిప్పటికిని వదలకున్నాఁడు. పెక్కుసంవత్సరము లీయూరువదలి యుండి యిన్నాళ్లకు మరలి వచ్చినను. నాపై నాతని క్రోధము తగ్గదాయె.

భీముఁడు:—అమ్మా! ఈతనికి నీయెడ నింత ద్వేషముండుటకుఁ గారణమేమి ?

పార్వతి.—మున్ను నా కీతఁడే పురోహితుఁడుగా నుండె. ఒకదిన మొకవ్రతము చేయించుచుండ, యింకను పెక్కుయిండ్లకేగవలసియుండెను కాఁబోలు, మంత్రము లనేకములను వదలివేసెను. నేను వైదికకర్మల నెఱిఁగినదాననగుటంజేసి యాలోపముం గనుపట్టి, యాక్షేపించితిని. అంత నాతఁడు నాతో సరససల్లాపము లాడం జూచె. నే నతని నేవగించి, మఱి నా యింటికి రావద్దని చెప్పి, వేరొక పురోహితుని నియమించితిని. నాటినుండి నన్నాతఁడు బాధవెట్టుచున్నాఁడు.

భీముఁడు:—అమ్మా! నే నిప్పుడే కోవెలకుం జని, నన్ను నిజసుతునిగఁ బ్రకటింపుమని శ్రీభీమేశుని వేడెద. నా ప్రార్థన నద్దేవుఁ డియ్యకొనినచో లెస్సయే, లేనిచో నే నాత్మహత్యఁ గావింతును నమ్ముము. ఈ యవమానము నే సైపఁజాల. సెలవిమ్ము [తల్లికి నమస్కరించి బిరబిర నిష్క్రమించును.]

పార్వతి:—[కేలుమోడ్చి శ్రీభీమేశు నెంచి ప్రార్థించును.]

కం. కావవె పట్టిని దయతో |
కావవె యపనిందనుండి-కాళ్లగళ ! యిలన్
నీవె దీనుల దైవము |
నీవె నాపతియు గతియు-నిక్కము భీమా ||

[తెరపడును.]

ద్వితీయాంకము—చతుర్థరంగము

[శ్రీభీమేశుని యాలయమున గర్భగృహము, తాళము గడియలువేసిన ద్వారము తనంతట తెఱచికొనును. సుత్తితో భీముఁడు ప్రవేశించును. వెంటనే

తలుపులు మూసికొనును. దీప మారిపోవును. గది యంతయుఁ జీకటిగనుండును. భీముఁడు వెదకుచు లింగముయొక్క పాదము నాలింగనము చేయును.]

భీముఁడు:—శ్రీభీమేశా! నీవే నాతండ్రి వని యమ్మ ప్రమాణముఁజేసి చెప్పుచున్నది. అట్లయినచో, నీవే సర్వలోకనాధుఁడ వయినచో, నాపుట్టుకతో సంబంధించిన యపనిందనుఁబాపు. నిశ్చింతఁగా బ్రతికి నిన్నుం గీర్తించునట్లు నాకనుగ్రహించుము. నా జననియే యనృతమాడినచో వెంటనే యాయమం జంపివేయుము. నీవే నాజనకుఁడైనచో నాతో మాట లాడి, నేను నీ పుత్రుఁడనని లోకులు నమ్మునట్లు నిదర్శనముల నొసంగుము. మఱి యొకదినమైనను నే నీయవమానము తాళఁజాల. ప్రొద్దుపొడుచుటకు మున్ను నా ప్రార్థన నీ వంగీకరించితివా, సరే. లేకున్న నీ సన్నిధిలో లింగమును బ్రద్దలుగొట్టి, నీ పానవట్టముపైనా తలను మోదుకొని చచ్చెద నమ్మా.

[ఉన్నట్టుండి యాగదిలో వెలుఁగుపుట్టును. లింగమునుండి శివుఁడు మున్ను పార్వతికిఁ గన్పడినట్లు కన్పడి భీముని శిరముపై దక్షిణహస్తము నుంచును.]

భీమేశుఁడు:—సంశయములేదు. నీవు నాసుతుఁడవే. నీవు గొప్పకవివియు వాక్సిద్ధుడవు నగుదువు. నీవు నుడువునదెల్ల సంభవించుటచే నిన్ను దూషించెడివారు సైత మిఁక నిన్ను భూషింతురు.

[భీమేశుఁ డదృశ్యుఁడగును. వెలుఁగుపోవును. భీముఁడు మూర్ఛిల్లిపడిపోవును. కోడికూయును. ప్రభాతపూజకై శంకరము ప్రవేశించును.]

శంకరము:—పెక్కుసంవత్సరము లనుదినము నే నిటఁ బూజఁజేసితిని కాని, నేడు నా మనముననున్న కలత యెన్నడును నాకుఁ గలుగలేదు. ఒడలు కంపించెడిని. దేహమున గగుర్పాటు వొడముచున్న యది. భీతియా? కేవలము భీతియుంగాదు. స్థూలరూపము లేక, మర్త్యులకగోచరుఁడైన పరమాత్ముని సన్నిధి యందున్నట్లు మనమున నాటి, యీవింత శక్తిం జూచి యచ్చెరువొంది, "నీ ప్రేమాల మర్త్యాధముల బ్రదుకెంత? ప్రభావమెంత? పరాత్పరా" యని ప్రణమిల్లుట తప్ప వేరుగతి గాన్పించదు.

[భీముని దేహమునకుఁ గాలుతగిలి శంకరము పడును. భీముఁడు మేల్కాంచును.]

ఓహో! దొంగ! దొంగ! యిచ్చటనున్న హేమ పాత్రాభరణంబులు దస్కరింప వచ్చినాఁడు అయితే యీ పెద్ద తలుపులకు జాగ్రత్తగా మూడు తాళములువేసి నిన్న యింటికేగి, యిప్పుడే గదా వచ్చి తెరచితిని! విలువగల వస్తువుల నపహరించుటకై వీఁడు నిన్నసాయంకాలముననే లోపల దూరి యుండవలయును. [భీముని తన్నును] ఓరీ! లెమ్ము, ఎటుల లోనికి దూరితివి? ఏల వచ్చితివి? చెప్పుము.

భీముఁడు:—[ఆవులించుచు లేచి]

ఆ.వె. శర్వసుతుండ, నన్–సత్కరించనియెడ।
శాపంబు నిడఁగల–జాగ్రత సుమీ॥

శంకరము:—ఛీ! ఛీ! దొంగా! లెమ్ము! పొమ్మవలికి. [భీమునిఁ గొట్టుటకై శంకరము చేయి నెత్తును కాని మరల క్రిందికి దింపలేకుండును. మాటాడ నశక్తుఁడగును.]

భీముఁడు:—

ఆ.వె. చేసిన తప్పుకు–జింతనొందితివేని।
చెచ్చెర విడును నీ–జిహ్వ మాటాడ॥

శంకరము:—[మరల నోరువచ్చి] బాలమహాత్మా! అపరాధము క్షమియింపుము. నిశ్చయముగ నీజననము లోకాతీతమైనదియే.

భీముఁడు:—నీ వేగి యా మూఢులకు బుద్ధిఁ జెప్పుము.

శంకరము:—దేవపుత్రా! మహానీయా! నన్ను మాత్రము గరుణతోఁ జూడుము. నే తప్పక వారికి బుద్ధిఁజెప్పి నీప్రభావమును లోకమంతయుఁ జాటెద.

[భీముఁడు శిరమూపును. తత్తరపాటుతో శంకరము పారిపోవును.]

భీముఁడు:—

తే.గీ. ఇంత శీఘ్రము సిద్ధించె–నీశువరము।
ఫలితమొందెడి నేఁబల్కు–పలుకులెల్ల।
తెలుపఁగల మత్ప్రభావంబు–దెల్లముగను।
వైరులను నిమిషంబున–వంచఁగలను॥

[నిష్క్రమించును.

ద్వితీయాంకము—పంచమరంగము

[సూరయ్య యింటిచావిడి—పెక్కు బ్రాహ్మణులకు విందు—నరసింహము, రామయ్య, సత్యనారాయణ, వీరశర్మయు 'వడ్డన యయినదా?' యని పంక్తి విచారణ సేయుచుందురు. సూరయ్య యెల్లరకాతిథ్య మొసంగి జారీచెంబునుండి నేయి వడ్డించుచుండును.]

నరసింహము:—మహనీయులారా! వడ్డన అయినది. ఇంక మీ రందరును పరిషేచనము సేయుఁడు. [చేయుదురు,] బ్రహ్మార్పణమస్తు [నీరువడ్డించును.]

సూరయ్య:—భుజింపఁ బ్రారంభింపుఁడు.

నరసింహము:—బిడియము మాని తృప్తిగా భుజింపుఁడు. కావలసినదియెల్ల మీ రడిగి వడ్డింపించుకొనుఁడు. మన సూరయ్యపంతులుగారి మితిలేని యన్నదానము మీ రెఱుంగుదురు గదా? [సూరయ్య చిరునగవు నవ్వును.]

మొదటిబ్రాహ్మణుడు:—కొంత సూపమండోయి.

రెండవబ్రాహ్మణుఁడు:—అయ్యా కొంత నెయ్యిలా తెప్పించండి.

మూడవబ్రాహ్మణుఁడు:—పులుసు కూరలండోయి!

నాల్గవబ్రాహ్మణుఁడు:—నాకు ....

[ఎవరో తలుపుతట్టఁగా, నరసింహము కొద్దిగా తెఱచిచూచి చప్పునమూసి ఘడియవేయును.]

నరసింహము:—అదుగో! ఆ గోశకుఁడు లోపలికి వచ్చుటకుఁ బ్రయత్నించుచున్నాఁడు.

నాల్గవబ్రాహ్మణుఁడు:—అభ్యాగతి గా పునచండాలుఁడయిన నాతని లోనికి రమ్మనవలయును.

నరసింహము:—అయ్యా! తమరు శాస్త్రము లెచ్చట నేర్చితిరి?

నాల్గవబ్రాహ్మణుఁడు:—కాశిలో.

నరసింహము:—శాస్త్రము లటుండఁగా బ్రాహ్మణ్యము పరువు నిలుపుకొనవద్దా? ఆ విధవాపుత్రునితో సహపంక్తి భోజనమా? బాగు! బాగు!

[కొద్దిమంది భీముని లోనికి రమ్మనుమనియు, నితరు లతను రాకూడదనియు గేకలువేయుదురు.]

సూరయ్య:—ఆతని రానీయకుండుట మంచిపని.
(నేపథ్యమున భీముఁడు పాడుచున్నాఁడు.)

ఆ.వె. అప్పములన్నియుఁ—గప్పలగుఁగాక |
అన్నమంతయు నిఁక—నున్నమగుఁగాక ||

[బ్రాహ్మణుల విస్తళ్లయందలి యన్నము సున్నమై యప్పములు గప్పలై గంతులేయును. అందరు భీతిల్లి లేవఁగా నల్లరిగ నుండును.]

నరసింహము:—దయచేసి యెల్లరుఁ గూర్చుండుఁడు. అంతయు బాగుపడును.

నాల్గవబ్రాహ్మణుఁడు:—అయ్యా! మీ తెలివితక్కువకై మే మందఱము భోజనములేక పోవలయునా? పరువుగల బ్రాహ్మణులు సున్నమునుఁ గప్పలనుఁ దినవలయును కాఁబోలు!

అయిదవబ్రాహ్మణుఁడు:—ఆ కఱ్ఱవానియందు నీకున్న ద్వేషమునకు మితిలేదా? ఆనాడు దేవాలయమున మా కంటికి చూపుఁ బోగొట్టుచుంటివి. ఆ బాలకుని కెద్దియో భగవద్బలమున్నది. మొన్న కోనెల పూజారి శంకరమునకు నిట్టి వింతయే సంభవించెను. ఈతనికి వాక్కు ఫలించెడి ప్రభావము గలదు. అన్నదియెల్ల వెంటనే యయితీరును.

నరసింహము:—అయితే మీ రందరుండి భోజనము సేయుఁడు. నే నుండఁజాల.

సూరయ్య:—[నరసింహమును పట్టి యాపి] మహనీయులారా! దయచేసి కూర్చుండుఁడు. మీలోఁ గొంద రభిప్రాయపడిన ట్లతనికి దివ్యప్రభావముండి, యీ మార్పు లా బాలుఁడు నుడివినదాని ఫలమే యయినచో, మన మిప్పుడే పరీక్షచేయవచ్చును. భోజ్యములకు మఱల నిజరూపము లిచ్చినచో నాతని లోనికి రమ్మందము. ఎవరయిన నా పేర నాతని వేడుఁడీ.

[వీరశర్మ వేవేగము తలుపుకడకేగి, భీమునిం దోడ్కొనివచ్చును.]

భీముఁడు:—

గీ. చెందె నానందము నాదు—డెందమిపుడు |
ముందువలె మార్పుభోజ్యము—లొందుఁగాత ||

[మఱల నాకులయం దన్నము నప్పములుఁ గన్పించును. నరసింహమున్నూ సూరయ్యయున్నూ నమస్కరింతురు.]

సూరయ్య:—క్షమింపుము, మహనీయా! నా యుపాధ్యాయుని మాటవిని నే నిట్లు వర్తించినాఁడ. తమరు పలుమారు నా యింటికి దయచేయుటయే నా ప్రార్థన.

భీముఁడు:—నిన్ను క్షమియించితిని.

నరసింహము:—నన్నుంగూడ దయతోఁజూడుఁడీ.

భీముఁడు:—

గీ. నాదు జననియు, నేను నీ-నాల్క-చేతఁ।
బడితి మపనిందలను;ఁ గాన-పలుకులేక।
మూగిఁవై యుండు, మిఁక నీకు-బుద్ధివచ్చు,।
నితరులకుఁ గల్గరాదిట్టి-వెతలు సుమ్మి॥

[నరసింహము మాటాడ నేరఁడు. ఇతరులు భీతిల్లి యొండొరులను మించి భీమునకుఁ బరిచర్యలంజేయఁ దొడంగుదురు.]

భీముఁడు:—

ఉ. డాంబిక విప్రులార వినుఁడయ్యె-
మదీయచరిత్ర, నాదు జ।
న్మంబున మచ్చలేదు గురు-
మానిని కన్యయు నాదుమాత నే।
సాంబకటాక్ష లబ్ధుఁడను-
సంశయమేల? కవీశ్వరుండ, నా।
యంబుజ గర్భువాక్కువలె-
నన్నదియెల్ల ఫలించుఁజూడుఁడీ॥

ఎల్లరు:—ఈశపుత్రా! జయజయ! [భీముఁడు భోజనము చేయును.]

నాల్గవ బ్రాహ్మణుడు:—ఈతని తల్లినిఁగూడ పిలిపింతము. నరసింహశాస్త్రి వెల్లి పిలచిన బాగుండును.

సూరయ్య:—నరసింహం! నీవుచని యాతని తల్లినిం దోడ్కొనిరమ్ము. అట్లు చేసినచో నాతఁడు నీపై దయగల్గి మరల మాటాడుశక్తి నొసఁగునేమో.

[ఏడ్చుచు నరసింహము నిష్క్రమించును]

నాల్గవ బ్రాహ్మణుఁడు:—మనము కోవెలలో మఱియొక సభఁజేర్చి, జరిగిన యపచారమునకు క్షమాపణఁ బొందవలయు.

మొదటి బ్రాహ్మణుఁడు:—కోవెలపూజారి శంకరునను తోఁజూచినవింత నెల్లరకుం జెప్పుమందము.

మూడవ బ్రాహ్మణుఁడు:—ఇప్పు డిచట లేనివారికిఁ దెలియుటకై యీ వింతఁగూడఁ బ్రకటింతము.

రెండవ బ్రాహ్మణుఁడు:—కోవెలలో శాశ్వతమ్ముగఁ బ్రకటితమగునట్లు శిలపైఁజెక్కించిన బాగుండును.

సూరయ్య:—భేష్! మంచి యాలోచన. బ్రాహ్మణోత్తములారా! మీరు వెడలిపోవుటకు మున్ను యీవిషయము వినుఁడు. రేపు సాయంకాలము శ్రీభీమేశుని యాలయమున నీ యూరి బ్రాహ్మణ్యము సమావేశమగును. వెట్టివానిద్వారా మరల ప్రకటించెద. రాతిపైఁజెక్కించడము నా ఖర్చునఁ జేయించెద.

[నరసింహముఁ బార్వతియుఁ బ్రవేశింతురు.]

సూరయ్యయు, నరసింహమున్ను ఆ యమకు సాష్టాంగదండప్రణామ మాచరింతురు తరువాత పార్వతికి తృప్తిగ భోజనమిడుదురు]

పార్వతి:—నాపై నిందతొలఁగినది. శ్రీభీమేశుని ప్రాభవము వెల్లడియైనది. క్రోధము వహించుట భగవంతుఁడు మెచ్చఁడు గావున నరసింహమును క్షమించి, యాతనికి మాటాడు శక్తినిమ్ము. మాట చేత నతఁడు ప్రాయశ్చిత్త మొనర్చుకొనఁగలడు.

భీముఁడు:—అమ్మా! నీ యభీష్టము నెరవేర్చెద. నరసింహ, మాటాడుము.

నరసింహము:—[కేలుమోడ్చి నమస్కరించును.] అబ్బాయీ! నీకు హృదయపూర్వకవందనములు. మున్ను నిన్నుఁదిట్టిన యీ నాలుక యిటుపై నీకీర్తిం బ్రకటించఁగలదు. నాయహంభావము నీవలననశించె. మున్ను క్రోధమే నా కన్నోదకతుల్యముగ నుండెను. ఇప్పుడు నీ మూలముగ నా యజ్ఞానాంధకారము తొలఁగెను. మనుష్యుని భగవత్సన్నిధికిం జేర్చునది ప్రేమయేయనియు, కావున నది క్రోధముకంటె నుత్కృష్టమనియుఁ దెలిసె. ఇటీవల జరిగిన యద్భుతములు నాకండ్లు దెఱచినవి.

కం. భీమేశుని తిరునామము
కామాద్యరిహరము, మఱియుఁగలుషహరంబున్।
భీమేశునిఁ గీర్తించినఁ
గామితఫల సిద్ధిమనకుఁ-గల్గును సుండీ॥
జయజయ శ్రీభీమేశా! [తెరవ్రాలును.]

"చెలిమియా—బలిమియా"

చనువుల రామచంద్రయ్యగారు, బి. ఎ.

[స్త్రీ స్వాతంత్ర్యమున కునికిపట్టనదగిన పాశ్చాత్యదేశములందుగూడ స్త్రీలకు కించిత్తయిన స్వాతంత్ర్య మివ్వకూడదను సంకుచితస్వభావము లుండెడివి. భర్త పలుబాధలు పెట్టినను పల్లెత్తు మాటాడని భారతీయసతీమతల్లులవంటి మానినీమణులుగూడ నుండెడివారు. దాని కొక నిదర్శనము]

తుపాను వచ్చుటకు మున్ను ప్రశాంతముగనున్న పారావారమువలె మరునాటి సంగ్రామమునకై పరాసుసైన్యము శాంతముగ విడిసియుండెను. దుర్భర దారిద్ర్య దవానలపీడితమైన కుటుంబమున జన్మించి స్వయంప్రతిభా ప్రభావముచే సైనికోద్యోగమున ప్రవేశించి సైన్యాధీశుండై యూరోపాఖండమున నిరంకుశ రాజ్యపాలనములనెల్ల గడగడ లాడించి పరాసు సామ్రాజ్యప్రియ సార్వభౌముడైన నెపోలియన్ ఆ సైన్యాధినాథుడు. అరేబియాదేశపు టుత్తమాశ్వము పై సామాన్య సైనికనాయకుని దుస్తులతో, నిరుగెలంకుల సైన్యాధీశులురా, రానున్న సంగ్రామవిషయమై ముచ్చటించుకొనుచు, నా సార్వభౌము డొకచో పోవుచుండెను. అత్యంత సుందరీవతంసమగు నొక వనిత సుందరుడగు ముద్దుగుఱ్ఱం దోడ్కొని, వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచు దుఃఖముతో వాడిన మోముతో నెఱ్ఱవారిన నయనములతో నెదురయ్యెను.

ఆమెదుఃఖ మాతని హృదయమును గలచివైవ దయాంతఃకరణుడై వెంటనే తన గుఱ్ఱమునాపి, యామెతో, భాషించెను.

"అమ్మా! ఎందుకిట్లు దుఃఖించుచున్నావు?"

... .

"నిన్నెవరు బాధించిరో చెప్పవేమి?"

"నాన్న కొట్టినాడు, అమ్మ ఏమన్నోంది" అని యామెవెంటనున్న బాలుడు తేనె లొలికించెను. ఆ బాలకుని మాతృభక్తి కత్యంతాశ్చర్యానందమగ్నుడై మరల నాతనితో, "మీనాన్న ఎక్కడ?" అని ప్రశ్నించెను.

"అగో! చూరు. అక్కడ మానాన్న సామాను కాపలా కాత్తాడున్నాడు!" అని వచ్చియు రాని మాటలతో ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

చక్రవర్తి యంత నామెవంక దిరిగి, "అమ్మా ఆతని పేరేమి?" యని ప్రశ్నించెను.

ఆమె మాటాడదయ్యెను.

"విచిత్రము! భర్త బాధింప దుఃఖించుచున్నావు, పేరడిగిన తెలుపవు! తప్పు నీదై యుండవచ్చునా!"

ఆపల్కు లామె కధిక దుఃఖము గల్గింప "స్వామీ! నాయెడ కించిత్తయినను నేరము లేదు. నాభర్త సర్వసద్గుణుడు. ఐతే అతం డీర్ష్యాళువు. ఆపిశాచ మావేశించినపు డూరక నన్ను బాధింపుచుండును. ఐననేమి? నాకతడు ప్రణయనాథుడు. ఈ ముద్దుకుఱ్ఱ

కనుంగుతండ్రి' 'యని యూ దుఃఖముతోడనే యూ బాలుని ముద్దాడెను.

"సాధ్వీ! నీ ఓర్పు వందనీయము. నీ చరిత్ర సంస్మరణీయము. నీ కిదే మా నమస్సులు."

ప్రశ్నించిన యూతఁ డొక్క గొప్ప సైనికోద్యోగియనియు తన విభునామము తెలిపిన భర్త దురంతమునకు శిక్షించుననియు దలంచి యూ మానవతి పతినామము తెలుపకనే యూచోటు వీడెను.

ఆ సద్గుణరాసిచేష్ట కద్భుతానంద మనస్కుఁడై తన చెంతనున్నవారితో "చూచితిరి గదా! ఇట్టి మానినీమణులు టులరీస్ * రాజభవనమున నెందరోలేరు. ఇట్టి సతీమణిని బడసినవాఁ డెంత ధన్యుఁడో'' అనుచు తక్షణ మావిషయమును విచారించి, యూమె భర్త నామమును దెలిసికొని, యూతఁ డెపుడు చక్రవర్తిని జూచియుండలేదని విని యతనిని తనయొద్దకు పిలిపించెను.

అపారసామ్రాజ్య ధురంధరుఁడై మరుదినము జరుగబోవు మహాసంగ్రామమున జేయవలసిన యేర్పాటు లెన్నియోయుండ నీ కించిద్విషయ మాతఁడు విచారింప దొరకొనియెను. మహనీయు లితరుల కార్యములం దెపుడు శ్రద్ధవహించుటం దగ్రగణ్యులు గదా!

*　　　*　　　*

ఆసైనికుఁ డా చక్రవర్తి నెఱుంగఁడు. అతని ప్రవర్తన బాగుగనుండియుండెను. చక్రవర్తి యతని గని, యిట్లాడెను.

"నీ వెందులకు నీభార్యను బాధించెదవు?''

"ఆవిషయ మిపు డనవసరమని విన్నవించుచున్నాఁడ."

"అట్లు చేయగూడదని యెఱుంగవా?''

"చేయుటకు చేయకుండుటకు నాకు స్వాతంత్ర్యము గలదు. నా యిష్టము వచ్చినట్లు చేయుదును. ఆవిషయమై మీరు ప్రశ్నింపనేల?''

"ఒకవేళ చక్రవర్తియే నీవిషయమై ప్రశ్నించినదో."

"నా భార్యవిషయము నాకువీడి మీ రాచకార్యము జూచుకొమ్మందును."

"నీ విపుడు చక్రవర్తితోడనే మాటలాడుచున్నావు."

ఆమాట లతనిని ప్రతిమనుగా జేసివైచెను. భార్యను బాధించిన నేరమునకేగాక చక్రవర్తిని ధిక్కరించిన నేరముగూడ గలసి తన జీవితమునే తుదముట్టించునని యతఁడు తలంచి, చక్రవర్తి ముందల మోకరించి,

"దేవా! మహాపరాధము గావించితి. శిక్ష కర్హుఁడ'' నని దీనాలాపములాడెను.

"నీ భార్యను బాధించుటకు కారణ మిపుడైన దెలుపుదువా?''

"దేవా! చిత్తగింపుడు. నాభార్య సకల సద్గుణరాసి. ఆమెను నే నితరులతో మాటలాడకుమనియు, చెలిమి చేయకుమనియు నిర్బంధించినను ఒక్కొకమారు వినదు. అందుచే నీవేళ నామెను కోపముచే మోది

* ఫ్రెంచిరాజులు ప్యారిసు నగరమున నివసించు రాజభవనమునకు "టులరీస్" అని పేరు.

తిని. అదియే ఆమె దుఃఖమునకు కారణము.”

“మిగుల విచిత్రము. బలవంతపు గాపులుపెట్టి కామినీజనముల నేలుచుట్టి నెఱజాణవా నీవు! స్త్రీ స్వాతంత్ర్యమే నిన్నును నామెనుగూడ బాగుపడజేయునని యెఱుంగవా? వారి నిర్బంధము మానవాభివృద్ధి కాటంకము గల్గించునని తెలియదా! నీ సతి సద్గుణమే నిన్నిపుడు గాపాడినది. నీవామె కికమీదట స్వాతంత్ర్యమిమ్ము; బాగుపడగలవు. అట్లుగాక నీ దుర్మార్గమును సాగింతువేని కఠినశిక్షకు పాత్రుడవగుదువని యెఱుంగుము. ప్రకృతము నిన్ను యుద్యోగిగ నియమించుచున్నాను.” చక్రవర్తి యుదారగుణమునకు పొగడుకొనుచు తన సంకుచిత స్వభావమునకు సిగ్గిలుచు సాతడా చోటువీడెను:

* * *

కొన్ని వర్షములు గడచిపోయెను. మరొక్కమారు నెపోలియన్ ఆ సాధ్వీమణిని ఆమె పతివిషయమై ప్రశ్నించెను. ఆమెయు “దేవా! భవదీయకృపారసము నా సంసారమునకు ఆనందము గల్గించినది. ఈ యపారదయ కేమి ప్రత్యుపకార మొనర్పగలము?”

“సాధ్వీ! నీవు ఆదర్శప్రాయవగు సతిగా మెలంగుము. అదియే నీ ప్రత్యుపకారము” అనుచు మందహాసమొనరించెను.

మూఢచిత్తమా నమ్ము చిన్మూర్తినెపుడు

శ్రీమతి మల్లాది రాజ్యలక్ష్మిగారు

సీ॥ నిత్యుడై యఖిలంబునిండియుండెడి పరబ్రహ్మంబు తెలియంగ వాంఛలేదా
చిత్స్వరూపుడు సృష్టిస్థితిలయకారణుం డాద్యంతుడవ్యక్తు డాత్మమయుడు
సచ్చిదానందుండు సకలలోకేశుండు ప్రణవస్వరూపుండు భవహరుండు
వేదాంతవేద్యుండు విశ్వస్వరూపుండు భక్తమందారుండు పరమగురుడు

తే॥ జననమరణకర్మంబులు సమసిపోవ
సారహీనంబులౌ నిహసౌఖ్యములను
శాశ్వతంబనియెంచక సకలగతుల
మూఢచిత్తమా, నమ్ము చిన్మూర్తినెపుడు.

‘దొడ్డమ్మ’

పసుమర్తి కృష్ణమూర్తిగారు

అప్పుడే అరుణోదయం కావొచ్చింది. నా సంధ్యావందనంకూడా ఐపోవచ్చింది. అంతలో యెవరో మెట్లుదిగి చెరువులోకొస్తూవున్నట్లు అడుగుల చప్పుడైంది. అట్టే తిరిగిచూతును గదా యెప్పుడో పోయిన మా దొడ్డమ్మ జ్ఞాపకానికొచ్చింది. నిశ్చయంగా యీ వొచ్చిన వ్యక్తి ఆ గంగాభాగీరథీ సమానురాలే యనుకోవచ్చు. అట్టే వెలుతురులేదు; అందువల్ల నంతకంటే యెక్కువచెప్పలేను. అంతలో నేనున్నా ‘శ్రీకృష్ణబ్రహ్మార్పణమ’ స్తని లేచి దోవతులు బుజానవేసుకుని జారీచెంబు పట్టుకుని నాలుగు మెట్లెక్కేసరికల్లా ఆవిడే దగ్గిరగావొచ్చి “యేఁవిరా. నాయనా అవధాన్లూ, బాగున్నావ్రా నువ్వూ నీపిల్లలూనూ?” అని చాలా ప్రేమతో అడిగింది పాపం. ఆ గొంతుకా ఆ ధాటీ ఆ సూటీ చూస్తే యే మొగాడు పనికొస్తాడు? నేను మెల్లిగా వొదిగి “అమ్మా బాగున్నాను తల్లీ నీ దయవలన” అన్నాను. ఆవిడే తనచంకలో నున్న మూట గుభాలున కింద పడేసి “కూచోరా; వెళుదువుగాని—అప్పుడే తెల్లారిందో లేదో యింకా—వొచ్చి చెరువులో పడ్డావు పాపం” అంటూ కూచుంది.

“అమ్మా యిప్పటికే చాలా......”

“చాలుచా లూరుకో! అందుకే నీలాంటి నిర్భాగ్యుల్ని చూస్తే నా కసహ్యం!!” అంటూ మూట విప్పింది. అన్నిటికంటే నా కంటికి కందులోవున్న గజ్జ లెక్కువాశ్చర్యం పుట్టించాయి. “యెందుకమ్మా అవి?” అని అడిగితే యేం తప్పో! అంతంత గజ్జలు చూచి అడగకుండా వుండలేనాయె! “బుద్ధిజాడ్యజనితోన్మాదు”లని అన్నాడా అంటాడా మరి: చూదాం వనుకుని “అమ్మా ఆ యినపగజ్జ లెందుకు?” అన్నాను.

“యినపగజ్జెలా—యెందుకూ అంటావా?” అంటూ సావకాశంగా సంచీలోంచి అడ్డాకొకటి తీసి పైనుంచి అందులో యిన్ని అటుకులు పెట్టుకుని ఆ సంచీ మూటకట్టి అటుకులు తింటూ “అబ్బాయీ, చెప్తా వినూ—దానికేంగాని నువ్వూ యిన్నటుకులు తిను: రా: చెయ్యిపట్టు”మన్నాది. శ్రీరామ రామా!! నా కర్మం కాలిపోతే!! “అమ్మా, కోపం పడకమా!! పెద్దదానవు నువ్వు పళ్ళైనా తోంవుఁకున్నావో లేదో–స్నానం మాటటుండనీ–అప్పుడే తిండి గోసా?!!” అన్నాను. దానితో వొక్క వుకుం వురిఁవింది!! “నీ పిండం పిచికలకి పెట్టడం!! యెప్పటివో యిక్ష్వాకుల బారసాలనాటి పుస్తకాలు పట్టుకుని యేడుస్తూ!! స్నానాలూ ధ్యానాలూనూ!!—మీ కరణం పంతులుగార్ని చూచి బుద్ధి తెచ్చుకోరాదూ!!” అని గర్జించింది మళ్లా! దానితో భయంవేసింది నాకు “అమ్మా, నేరక గడ్డితిని యేదో అన్నాను క్షమించు” మని పాదాలమీద పడ్డా నాపాళంగా, దానితో చల్లారింది పాపం. “వెర్రిముండాకొడకా—లేలే—నీ మీద నాకెందుకు కోపం.” అంది చల్లగాను. బ్రతుకు జీవుడా అనుకున్నా నంతతో. ఆ తరవాత మెల్లిగా అన్నాను “అమ్మా యీపూట మా నట్టింట విస్తరివేసుకు పట్టెడన్నం నాతోపాటుతింటే నేను సంతోషిస్తా”నని. ‘కడి గండం కాస్తుం’ దన్నారు గదూ పెద్దలు! అందుచేత. నవ్వింది: “వొస్తాలే మరెప్పుడైనా—వోపూటకాదు: శాశ్వతంగా వుంటాను; మరికొన్నాళ్లు పోనీ”అంది. “ఐతే మరెక్కడి కెళతా వీపూట?” కన్నాను తరవాత. “కరణం పంతులున్నాడు గదూ!—వాడు నా కతి దగ్గిర చుట్టం—నీతో చెప్పకేంగాని నువ్వూ నీ పెళ్లాం బ్రతికుండగా మీయింటికి రాను! నీ పెళ్ళాం తిడుతుంది నన్ను. దాని ఆచారాలకీ నా ఆచారాలకీ యెతీఅంటే ప్రతీఅంటూ వుంటుంది.” అన్నాదామె చీదరించుకుంటూ. నాకీమాటమాత్రం చాలా కష్టంగా వినిపించింది. యేఁవంటే నా పెళ్లాంవని చెప్పుకోడం కాదు. “పెరలకు దనవారి వేరుగాఁ

జూడక సమతసారయున్నట్టి సదయహృదయ: కాని మాటలు దన్నుఁ గలుపాత్మలాడినఁ గలహింపనొల్లని గరితమిన్న" అని యేదేదో ఆ పురాణాల్లో ఆడ వాళ్లని గురించి చదుతాంవేఁ అదుగో ఆలాటి మనిషి! ఆ పసుపూ ఆ కుంకంబొట్టూ ఆ కాటుకకళ్ళూ ఆ చిరునవ్వూ—"యేంవండీ' యని యెదురుగుండా వొస్తూవుంటే ఆ సొగసునకు ఆ సోయగమునకు ఆ పవిత్రతకు నాలో నేను వుప్పొంగిపోతూవుంటా నే!! మూర్తీభవించిన సాత్వికత !! అట్టిదాని యాచార వ్యవహారలకా యీ చచ్చుముండాకూతురు వ్యాఖ్యా నాలు చేయడం అనుకున్నాను కానీ ఐనా ఆడది! తప్పు దానిదేఐనా మనం వేంవీఁ అనకూడదు గదా! అందుచేత నిదానించి "అయితే కరణం పంతులుగారి యింటికే వెళతావా అమ్మా ?" అన్నాను. "ఆహా! ముమ్మాటికీ ! ఆ యిల్లాల్ని చూస్తే నా కన్నుఁకూడా అక్కర్లేదు. హాయిగా యేదీూ యేదున్నరా అయ్యో సరికల్లా యింకా పక్కమీదనుంచి లేవకముందే కాఫీ వుప్మా దోసె..." అని యింకా ఆమె యేదో సోదె పోసేస్తూవుందిగాని నాకు పనిలేదూ ! పాతా లుచెప్పకునే కుర్రాళ్ళు గోలయెత్తుతూ వుంటారు అందుచేత "అమ్మా, సెలవిప్పించు: వెళతా"నన్నాను వినయంతో. "వెళతావట్రా నాయనా ? సరే వెళ్ళు—ఐతే నాగజ్జలమాటా అడిగి వూరుకున్నావే" అంది.

సరే. ఐందా ఆలస్యం మరౌతుందా అనుకున్నాను ఆ గుండుగమ్మ లనుమానం తీరాలి. లేకుంటే నిద్ర పట్టదు; అందుచేత చెప్పమన్నా. అక్కడినించీ ఆరంభించిం దా అపరూపవ్యక్తి.

"ఒరే పశ్చిమబుద్ధీ, యింతమాత్రం పోల్చుకోలేక పోయావుకదా !! గజ్జలు కాళ్లకు కట్టుకుని నృత్యం చేస్తాను. విన్నావా ?...యేం వలాగ చచ్చుమొగం పెట్టి చూస్తావేఁ ?...విను—ఆలీ మగడూ, అత్తా కోడలూ, అన్నాతమ్ముడూ మొదలైనవాళ్లు తగువు లాడుకుంటూవుంటే నాకూః ఆనందం ! తకదధిగిణతై య్యాని వొక్కటే ముక్తాయింపు. ఐతే నాఁకిప్పుడు ఆనందంకాదు పరమానందంకాదు కేవలం బ్రహ్మానం దావస్థ ప్రాప్తిస్తూవుంది. అందుకనే అటుకులు తిని బ్రతికివున్నాను. లేకుంటే చచ్చిపోయేవుందును."

"అమ్మా, నీవు చెప్పేది బాగా అర్థంకాలేదు.."

"అర్థంకాలేదూ ?! నీ శ్రార్థం—నీ వేదాలు కాల్చా ! నీ సెదదుపేల్చా ! లౌక్యంవంటే ఆవ గింజలో అరవీసంవైనా లేదు !!"

"అమ్మా మా తాతలనాట్నుంచీ లేనిది నా కేలా గొస్తుంది ?"

"ఏలాగొస్తుందా !! నీ కోడలు రానీరా తెలు స్తుంది ! నీ నీరు కావిదోవతుల నీటూ నీ పెళ్లాం వాశాడపుగోటూ నిప్పుల్లోవేసి కాల్పించేస్తాను దాన్తో చెప్పి !! అప్పుడు తెలుస్తుంది ! పెకుదుగాని పెం డేకట్లు—తెగబారడేసి !!"

"అమ్మా, మా దొడ్డమ్మ వనుకున్నందుకు బాగానే తిన్నాను, నీచేత! మా అమ్మైనా నన్నెప్పుడూ వొక్కమాట అని యెరగదు."

"యెందు కంటుందీ పాపం—మొగుడి గుండెల మీదెక్కి చిందులతొక్కే చిత్రాంగి—యెందు కంటుందిరా ?"

"అమ్మా, యీ ఖజ్జాకోరుమాట లెందుకూ ? ఆడదానవుకాదా యెంతైనా..."

"ఓరి తాటాకులకట్టా, నోరుకట్టు—ఆడదా నైతే నాకు మాటాడ్డానికి స్వతంత్రం లేదనుకు న్నావా ?"

"స్వతంత్రం లేదనలేదు తల్లీ స్వతంత్రం లేదన లేగ: కాని నోటికొచ్చినట్టూనా..."

"ఔను నోటికొచ్చినట్టూ మాటాడవలసిందే. యిష్టంవొచ్చినట్టూ తిరగవలసిందే ! నువ్వెవడవు మధ్య !!"

అయ్యయ్యో నేనెవణ్డీ ఔతానని చెప్పలేదు. లోకరీతి యీలాటిదీ అన్నానుగాని మరేంవీఁకాదు"

"నీ లోకరీతులు నీ మీదవేసీమని చెప్తాలే నీ కొడుకుతో!! లాహిరీకి చదూతున్నాడేమో చెన్నాపట్టంలో ?"

"యేలాగో అంతభాగ్యం నాకు పట్టాలిగదూ—నీధర్మంవాఁ అని-ఆవొక్కడి చేతిమీదా..."

"భయం లేదులే నే నాశీర్వాదం చేస్తా-చచ్చేదాకా యెందుకూ? బతికివుండఁగానే నిన్నూ నీ పుస్తకాల్నీ కూడా సంస్కరించుమఁటూ !"

"నీదయ తల్లీ నీదయ !!"

"పోనీగాని నీకేదైనా యెంకిపాటొస్తే పాడుదూ—నే నాడతానూ-నీతో మాట్లాడినకొద్దీ నా మనస్సు పాలసముద్రంలాగ..."

"అమ్మా నాకు పాటలురావు. యేవో భజగోవింద శ్లోకాలుమాత్రం..."

"నీ భజగోవిందం పాడైపోనూ !!...వుండు నేను పాడతా విను-గజ్జలు కట్టుకోనీ" అంటూ మూట విప్పి గజ్జలుతీసి కట్టుకుని (పాట)

"నీకు నాకూ దూరమాయే-నీళ్లఝారీ యడ్డమాయే| పోకురా నను బాసి యప్పడే-వొరె-బుద్ధిలేని బోడిబాపడ ||పో|| నీవుచూస్తే నువ్వులబోడీ-నేనుచూస్తే పువ్వులబోడీ| లేవరా యీబోడికాబోడి సలాం-నను-లీలలదేల్చర ||లేవరా|| దధిగిణ దధిగిణ దధిగిణ ||నీకు||

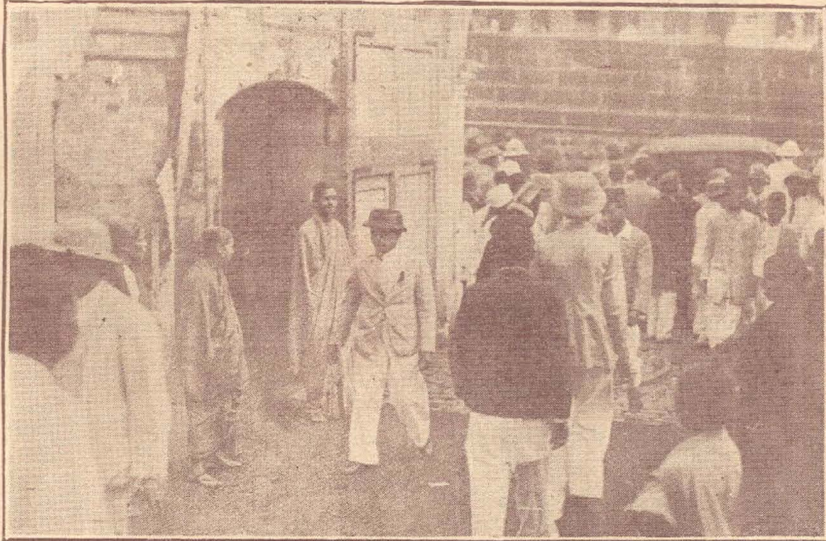
అఁటూ వొక్కగెంతువేసింది నా మీదికి. పరధ్యానంగా నిలబడ్డానేమో-పడ్డాను గుభాలున. లేచి మళ్ళీ యిట్టే చూచేసరికి యెవరూలేరూ!! యిదేదో పెద్ద దేవతామహిమలాగ తోచింది. యెవరీమే అని ఆలోచించా. ఆపాళంగానే యింటికొచ్చా. నేను వెళ్ళగానే యెప్పుడూ నవ్వుతూ యెదురుగా వొచ్చి నా భుజానున్న తడిగుడ్డలు ఛప్పునందుకుని వెటనే పొడిదోవతులు తెచ్చియిస్తూవుండే మా ఆవిడె అరోజు నన్నుచూచి దూరంగా నిలబడిపోయింది. దాని చూపుల్లో యేదో సందేహం వున్నట్టు స్పష్టంగా తెలుస్తూనేవుంది. "యేంవిటి చూస్తున్నా" వన్నాను. "యేంవీఁలే"దని గిరుకన తిరిగి లోపలికిపోయింది. నాకు కొండంతకోపం వొచ్చిందిగాని మళ్లీ అణుచుకున్నాను; ఆపాళంగా పెరటి వసారాలోకిపోయి దోవతు లారేసుకుని పొడిదోవతి కట్టుకుని దేవతార్చన చేదాంవని కూర్చున్నా. కాని మనసులోమాత్రం అదేస్వరూపం; చెవుల్లో యింకా అదేపాట; శివశివా పాపము శమించుగాక యనుకొని మళ్ళా పెరట్లో నూతిదగ్గరనే స్నానంచేసి ఆ తడిబట్టతోనే సహస్రగాయత్రీ జపం చేసుకున్నా-అప్పుడు మనస్సు కుదుటపడ్డాది. "వంట కావొచ్చింది-దేవతార్చన కానీండి"అంటూ మళ్ళా ఆవిడె నవ్వుతూ లోపల్నుంచివచ్చి చెప్పింది. భోజనా లయాక యీ కథంతా చెప్తే "ఆమె యెవరనుకున్నారు? మీ దొడ్డమ్మగారు కాదు; జ్యేష్ఠాదేవి !! నా తనువుండగా యీ గడప తొక్కనివ్వ"నని వెంటనే మహాలక్ష్మీపూజా కుంకం బొట్టెట్టుకుని సుందరకాండ వొకసారి చదివి కర్పూరనీరాజనం సమర్పించింది మహాలక్ష్మికి.

శ్రీమతి శారదా తలవర్, బి. ఎ.,
మంగుళూరులో ఆనరరీ మేజిస్ట్రేటు

శ్రీమతి గిడుగు సత్యవతిగారు
పదకవిత్వమున నీయమకభిరుచి

బొంబాయికాంగ్రెస్ విజయమునకై స్త్రీలొనర్చిన
మహాసహాయమిది !! ముజాఫరాబాదుహాలునొద్ద
పోలింగ్ స్టేషను దృశ్యము

శ్రీమతి మార్గరెట్ కజిన్స్, బి. ము.,
ఈయమ భారతమహిళాసమాజమునకు కార్యదర్శినిగాను,
అడియార్ దివ్యజ్ఞానసమాజ కళాశాలా సహకారిణి
గాను పనిచేసిన విఖ్యాతచరిత్ర.

శారదలేఖలు

సౌభాగ్యవతి కల్పలతకు,

నెచ్చెలీ! నీవును కల్యాణియు నొకే విషయమునుగూర్చి యొక్కమాఱుగా వ్రాసిన లేఖలు రెండును నొకేమాటు నాకు జేరి రెండు సుత్తెపెట్లొక్కమాఱు గుండియపై కొట్టినట్లు వేదనను గలిగించుచున్నవి. నీ కొమార్తెయగు శ్యామలయు, కల్యాణి కొమార్తెయగు ప్రసన్నయు నించుమించుగా నొక్కయీడువారే. శారదా చట్టము మిమ్మిక బాధింపనేరదని నీవలెనే నామెయు వ్రాయుటచే నిరువురకు పదునాల్గు వత్సరములు నిండిన వనుకొందును.

కల్పలతా! కల్యాణియు నీవును బహుసంతానవతులగుటచే మీవంటి భాగ్యశాలినులు లేరని నాయూహ. కాని మీ కొమార్తెల పెండ్లిండ్ల విషయమై నేడు మీ రిరువురును వ్రాసిన జాబులు చూడ మీవంటి దురదృష్టవతులు లేరనిపించుచున్నది. కొమరులు తండ్రికిని, కూతుండ్రు తల్లికిని మిక్కిలి ప్రియము గూర్తురని లోకములో వాడుక. కాని ఆడుబిడ్డలు మీ కెంత వెక్కసముగనున్నారు! ఈ విచారమున కంతయు కారణము వారికి తగిన వరులను కూర్చలేకను గదా! కల్పలతా! అవసరపడిన యిచ్చుటకు ఆడుబిడ్డకొమారు డొక డుండ బట్టి కాబోలు నీ యుత్తర మొకవిధముగ సౌమ్యముగనున్నది. కాని కల్యాణి జాబు చూచిన కడుపు చెఱువగుచున్నది. ఆమె యెంత వేదనపడుచున్నదో నేను తెలుపుట కంటె యామె యుత్తరము నిందు పొందుపఱచుచున్నాను. కనుము.

సౌభాగ్యవతి శారదకు,

సోదరీ! నీవు తఱుచు వ్రాయుచుండు జాబులు నాకు చేరుచునేయున్నవి. కాని నీకు ప్రత్యుత్తరము వ్రాయు నుల్లాసము నాకు లేకపోవుటచేతనే వెంటనే యుత్తరము వ్రాయుటలేదు.

చి॥ ప్రసన్నకు వివాహవయస్సు వచ్చినది. శారదాచట్టముగూడ మమ్మిక బాధింపదు. ఈ మార్గశిరమాసములో ప్రసన్న వివాహము చేయవలయునని యెంతయో తలంపు గలదు. కాని యే సంబంధము విచారించబోయినను రెండువేలు, మూడువేలు, కట్నమడుగుచున్నారు. మా స్థితి నీకు తెలిసినదే గదా. నెలకు రెండువందల యేబదిరూప్యములు వచ్చు నుద్యోగము చేయుచున్న మా పంతులుగారు నిరాకరణోద్యమము రాగనే ముందు వెనుక లరయకుండ నుద్యోగమునకు రాజీనామా పెట్టి యూరుకొనిరి. ఆదినములలో ధాన్య

మునకు మంచిధర యుండి భూములమీద సంవత్సరమునకు రెండువేల రూప్యము లాదాయము వచ్చుచుండుటచే యుద్యోగము మానినను మా కప్పుడు చీమకుట్టిన ట్టుండకపోయెను. ఇప్పుడు ధరలు పడిపోయి నవి. భూములమీద వచ్చు ఆదాయము భూమిశిస్తులకే సరిపోవుచున్నది. ఇకనేమి? ఉద్యోగమూడినది. ఆదాయ మల్పమైనది. కుటుంబము పెద్దదైనది. ఈ పరిస్థితులలో ప్రసన్నవివాహసమస్యగూడ యెదుర్కొని నది. ఏదియో కలిగినంతలో పెట్టి నిరాడం బరముగా చేయతగినవి కావు గదా యీ నాటి పెండ్లిండ్లు! పెండ్లికర్చులమాట యెట్లు న్నను కేవలము వరదక్షిణకే రెండు మూడు వేల రొక్కము గావలయును. ఇన్ని రూపాయ లెక్కడినుండి తేగలము?

నాబిడ్డ యని పొగడుకొనుట గాదు. నిజము చెప్పవలయునన్నచో ప్రసన్నవంటి మంచిబాలిక లేదని చెప్పవలయును. తండ్రి గారివద్ద చక్కగా విద్య నభ్యసించినది. బెనారస్ యూనివర్సిటీవారి మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షకు నిర్ణీతమైన పాఠ్యపుస్తకములు చదువుచున్నది. సంస్కృతాంధ్రములలో మంచి ప్రవేశమున్నది. కుట్టుపనులు, అల్లిక పనులు, యెన్నియో వచ్చును. ఇంటిపను లలో నాకు చేతి కందివచ్చినది. నా బిడ్డ లందఱిలో మిగుల తెలివైనదే గాక మంచి నెమ్మదైనదికూడ. మా వంశమర్యాదలు నీ వెఱిగినవేగదా! ఇట్టి యాభిజాత్యముగల నా బిడ్డను వివాహమాడుటకు మూడువేల రూపాయలు కట్నమీయ వలయునట!

దేశ మేదియో యుచ్చస్థితికి వచ్చుచున్న దనియు, ప్రజలెల్లరు వివేకజ్ఞానము గలవా రగుచున్నారనియు, నీ కేదో వెఱ్ఱిమురిపు, కాని నా కీపత్రికల ప్రబోధము లన్నను, ప్రముఖుల యుపన్యాసము లన్నను, పెద్ద పెద్ద సభలన్నను సర్వాసహ్యము!! సంఘ సంస్కరణసభ జరుగనివత్సరము లేదుగదా! వరకట్నములు నిరసింపనిసభ లేదుగదా! కులసభలు, జాతిసభలు, మహాజనసభలు, మహిళాసభలు, విద్యార్థిసభలు. యువక సభలు, ఒకటేమి? ఎన్నియో నామాంతర రూపాంతరములతో లెక్కలేనన్ని సభలు జరుగుచున్న ప్రతిసభలోను వరశుల్కనిషేధ తీర్మానము చేయుచునే యున్నారుగదా. ఈ దురాచార మేమైన తొలగినదా? సం స్కరణసభలలో గంభీరోపన్యాసములిచ్చిన ప్రముఖులే కొమరుల వివాహసందర్భమున కట్నమునకై కన్యాదాతలపీడించుచున్నారు. మహిళాసభలో వివాహదుర్వ్యయ మునుగూర్చి మాట్లాడిన మహిళామణియే వియ్యపురాలి లాంఛనములకై వియ్యాల వారిని వేపుకు తినుచున్నది. వరకట్నములు స్వీకరించుట యక్రమమని విద్యార్థిసభలో వీరుడివలె ప్రసంగించిన యువకుడే కట్నము బాపతు తరుగు పుట్టినింటినుండి తెచ్చినావు కావేమని యింటభార్యను కోసి పెట్టు చున్నాడు!!ఇక నెందుకీశుష్కాందోళనము? త్రికరణశుద్ధిలేని ప్రగల్భవచనములవలన ప్రయోజనమేమి? ఇంచుక లోకజ్ఞానము గలవారి ప్రవర్తనములే యిట్లుండ యీ మాత్రపు వివేకమును లేనివారి ప్రవర్తన

మెంత పీడాకరముగ నున్నదో చెప్పవలసిన దేమి ?

శారదా ! ప్రియ మిత్రురాలవగుట మనసు విప్పి చెప్పుచున్నాను: చి॥ప్రసన్న వివాహవిషయము తలపెట్టినది మొదలు కడుపునిండ తిండియు కంటినిండ నిద్రయు నెఱుగను! దండిగా నీయవలయుననిన చేతిలో డబ్బు లేదాయె. పుష్కలముగా ద్రవ్యమిచ్చిన గాని మంచివరుడు లభింపడాయె. ఈ ద్రవ్య లేబరముచేత ప్రసన్న నేయధమున కియవలసి వచ్చునోయని నా కెనలేని చింత!! బుద్ధి తెలిసిన పిల్లగదా. ప్రసన్న, తండ్రియు నేమను పడుచున్న వేదనగని, మనసులో నేమి యనుకొనునో యేమో ! ఎల్లప్పుడు చిన్నబుచ్చు మోముతో నుల్లాసములేక విచారగ్రస్తయై యుండును. దానిని చూచిన నాకు కడుపు కోతగా నుండును. హరిజనోద్ధరణమని యూరక యల్లాడకపోతే మహాత్ముడీ కన్యాజనోద్ధరణకు కంకణము కట్టుకొనరాదా ? యువజనుల ప్రబోధించరాదా ? ఎంతైన పుణ్యముండునే !! శారదా, ఇక వ్రాయ జాలను. మనోవ్యధ దుర్భరమగుచున్నది. తాలిమి తూలుచున్నది. ఈ యుమ్మలికము వలన నేమి వ్రాయబోయి యేమి వ్రాయుదునో! నా యెదలోని సొద గ్రహించుట కివి చాలును, సెలవు.— కల్యాణి.''

కల్యాణి హృదయ మెంత మఱుగుచున్నదో పాపము. కల్పలతా, మనదేశమున విస్తరిల్లి యున్న వరకట్నములు తల్లిదండ్రుల కెంత దుఃఖహేతువుగ నున్నదియు కల్యాణి లేఖలోని ప్రత్యక్షరము విశదము చేయుచున్నది. 'శ్రీయును కులమును రూపము ప్రాయము శుభలక్షణంబు లరసి, కన్యకలను చేపట్టవలయునని పెద్దల వచనము కాని యీ కాలములో వరునివంక వారికిగల ద్రవ్యదాహము ముందర బాలికల విద్యావివేకములు, కులగుణ సౌందర్యములు, యెందుకును కొఱగాని వగుచున్నవి. ఒకానొకరు 'సుగుణవతియగు బాలకు శుద్ధశుంఠ ఆభిజాత్యంబు గల బిడ్డ కధముకులుఁడు అధికవిద్యావతికిని అనక్షరుండు వరుడగుట పాడుకట్నాల వలన గాదె' అన్నట్టుగా నిజముగా నీ కట్నముల వలన మంచి యన్నములోనికి మంచి కూర దొరకదను సామెత సార్థకమగుచున్నది. నేడు మీ రిరువురు వ్రాసిన యుత్తరముల వలననే గాదు. వరకట్నముల వ్యాప్తి బాలికల శ్రేయమున కెట్లు భంగకరముగ నున్నదియు నేనును బహుకాలమునుండి గమనించుచునే యున్నాను. కాని చేయున దేమియు కన్పింపదు. ఈ వరకట్నములు మంచివని ప్రశంసించుచున్నవారు లేరుగాని చెడ్డవని నిష్కర్షగా నిరాకరించుచున్న వారుగూడ కానరారు. తా మీయవలసినప్పుడు తప్పని నిందించుటయు, తాము పుచ్చుకొనునప్పుడు నిర్దాక్షిణ్యముగా తీసికొనుటయు పెద్దమనుష్యులైనవారు చేయుచుండుటవలననే దీనికి నిందయు నిఱుకును గూడ నేర్పడు చిత్ర విచిత్రపరిస్థితి యేర్పడినది. ముఖ్యముగా విశేష ధనసాధ్యమైన హూణవిద్య దీని పెంపునకును విశృంఖల విహారమునకును కారణమైనది. తలిదండ్రులు తమ కొమరులకు చదువుచెప్పించుట తమధర్మ మనుకొనక

రాబోవు తమకోడలి నుద్ధరించుట కొఱకుగా భావించి యామె తండ్రివద్ద నీసొమ్మును కఠినముగా వసూలు చేయుచున్నారు. ఆడుబిడ్డపెండ్లి గొంతుమీఁది కత్తివంటిదగుటచే నేండ్లుమీరిన పెండ్లికాదను భయముచే హెచ్చు కట్నమిచ్చిన మంచియల్లుడు లభించునను దుర్భ్రమచే కన్యాజనకులు తమ కొంప గోడెలమ్మి యల్లుండ్రకు కట్నము కొమార్తెల వివాహములుచేసి కన్నెచెఱలు విడిపించుకొనుచున్నారు. దేశములో సకల వస్తువులకు ధరలు పడిపోయినవి. ద్రవ్యము లేదు. బంగారము పరసీమలపాలై పోవుచున్నది. విద్యాధికులన్న పేరేగాని యుద్యోగములులేవు. వృత్తులకు కొఱగారు!! దేశమెల్లెడల దరిద్రదేవత తాండవ మాడుచున్నది. ఇట్టి దుర్భర క్షామదినములలో గూడ వరకట్నముల బిగువు సడలకుండుట దేశస్థితికి తార్కాణగా నున్నది. ఇటువంటి క్రూరదురాచారముచే పరివ్యాప్తమైన యీ భారతభూమి కేనాటికైన మంచి దినములున్నవా ? ఎంత దుఃఖకరమైపోయినది భారతీయుల స్థితి ! పూర్వకాలమున వరులు తమ ధైర్యసాహసములను, తమ విద్యావివేకములను కన్నె కుంకువుగా నొసంగి యుత్సాహముతో కన్నెల పరిగ్రహించువారు. ఉంకువ యనునది యెప్పటికిని వరుడే వధువునకొసగునదిగా నున్నది గాని వధువునుండి పరిగ్రహించునదిగా లేదు. అట్టి శౌర్యగాంభీర్య సాహసౌదార్య సౌశీల్య సౌందర్య విద్యా విజ్ఞాన శోభితులగు వీరులను గన్న భారత భూమిని నేఁడు కన్నెమెడలో పుస్తె ముడివేసినందులకు కన్యాదాతలవలన సుంకముదీయు వరు లేర్పడినారు. ఎంత దుస్థితి ! విద్యాధికులయ్యును నిప్పటి వరులు కన్యాదాతల కన్నీటి ధారలచే మలినమైన రొక్కమును, పసదనములను, పాపభూయిష్ఠములని భావింపక యధికకట్నములను తీసికొనుటయే తమ యర్హతకు చిహ్నమని తలంచుచు కట్నస్వీకారమొక ఘనముగా నెంచి మురియుచున్నారు. అభ్యాసవశమున నెట్టి దురాచారమ్మునైనను లోక మెట్లు గుర్తింప జాలదో గ్రహించుటకీ వరకట్నము లెంతయు తగియున్నవి.

కల్పలతా! వరకట్నములు సాధారణముగా వరులపేరున స్వీకరింపబడుచున్నవి గాన వారొక్కరే యీ దోషమునకు బాధ్యులని భావింపరాదు. నిజమునకీవిషయమున వారికంటె వారి సంరక్షకులే విశేష నిందాపాత్రులని నాయూహ. ఏలనందువా?

మన దేశమున సాధారణముగా మగపిల్లల వివాహములు వారి విద్యార్థిదశలో జరుగుచున్నవి. అప్పుడు వారు సాధారణముగా తండ్రియొక్క అదుపాజ్ఞలకులోనై వారి సంరక్షణలోనుందురు. ఒకరి సంరక్షణలోనుండి వారి పెట్టుపోతలకు దోసిలొగ్గి యుండవలసిన వారు వారికి విధేయులై యుండుటయు, వారిని ధిక్కరించు సాహసము లేకయుండుటయు సాజమేగదా. ఈకారణమునవలననే నూటికి కోటికి యే విద్యార్థికైనను కట్నముల స్వీకారమునందసహ్య

భావమున్ననుు, స్వతంత్రముగా ప్రవర్తింప జాలకున్నారు. తమ తాత్కాలిక సంరక్షణమేగాక తమ భవిష్యజ్జీవితాధారములైన యాస్తిపాస్తులకుగూడ నధికారులైన తండ్రులను వ్యతిరేకించుట విద్యార్థిదశలోనున్న వరునకు సామాన్యకార్యము కాదు గదా. కాన వరులకంటె వరుల తల్లిదండ్రులయందే, కట్నములయందు హేయభావ మేర్పడుట, అత్యంతావశ్యకమైయున్నది. మఱి యువరులు విద్యయందారితేరి సొంత సంపాదనయందు కుశలులగువఱకు వివాహమాడకుందురేని యీ చిక్కు కొంతవఱకు తీరగలదు. కాని వరులే ద్రవ్యప్రలోభమునకు పాల్పడినవారై వరకట్నములవలని యనర్థకతను హైన్యతను గమనింపకుందురేని దీనికిక పరిహారమే లేదు.

కల్పలతా, తొల్లిటివలె అతిపవిత్రమై మానవుల జీవితోన్నతికి సాధనమై వధూవరుల నిర్మలప్రేమ కాలవాలమైన వివాహము జరుగవలయు నన్నచో దీని కొక్కటి ప్రతిక్రియగలదు. ద్రవ్యమునకు వివాహమునకుగల సంబంధము విచ్ఛిన్నమై క్లుప్తముగను నిరాడంబరముగను సాజముగను జరిగెడి పరిణయపద్ధతు లేర్పడవలయును. యువజనులెల్లరు వరశుల్కనిషేధదీక్ష పూనవలయును. అపుడుగాని బాలికల బాధలు నివారణకావు. అపుడుగాని కన్యాదాతల కష్టములు గట్టెక్కవు. అపుడుగాని వియ్యములలో కయ్యములుపోయి నెయ్యము లేర్పడవు. అపుడుగాని వివాహములు ధర్మపునీతములుకావు.

అయితే యిప్పటి యువజను లిట్టి యశోవిరాజితమగు త్యాగదీక్షను వహింపగలవారేనా ? ఈ ప్రశ్నకు జబాబిచ్చుటకు ప్రస్తుత దేశపరిస్థితులు ధైర్య మొసగుటలేదు. సర్వానర్థకమూలమగు ధనతృష్ణ యన్నిటిపై యధికారము వహించినటులనే పవిత్రమగు హైందవవైవాహికధర్మములను గూడ వశపఱచుకొని వివేకసంపన్నులగు విద్యాధికుల ధర్మదృష్టిని గూడ విచ్ఛిత్తిజేసి యభము శుభము నెఱుగని యమాయిక బాలికలపై కూడ దాడి సాగించుచున్నది. ఈ విషమావస్థలో నేమి చేయుటకు త్రోవ కానరాదు. అంతయు నంధకారముగ నున్నది. మీకు నేనేమియు సమాధానమీయజాలకున్నాను. ప్రియపుత్రికా వివాహ వ్యథా విచ్ఛేదమనక్కలై వరశుల్క దురాచారమునకు మీ రర్పించు వేడికన్నీటి బొట్టులలో నాదియు నొక కన్నీటిబొట్టు !

భావపురి
1—12—34

ఇట్లు,
శారద.

పుట్టింటికి ప్రయాణముగురించి

'అనసూయ'

(మగని చెవిలో)

ఏమిటండీ! ప్రతీదానికీ అమ్మ అనుజ్ఞేనా? మా పుట్టింటికి ఓ రెండురోజులు వెళ్లక వెళ్లక వెళ్తానంటే, మీ అమ్మ ఆజ్ఞ కావాలంటారు! ఆమెను నేను అడుగను, * * * మీరే అడగండి, ఆచీవాట్లేవో మీరేతినండి! ఇన్నేళ్ళునంటికివచ్చి యింకా అమ్మనడుగు మనడం మీదగ్గిరే వినబడ్డది. కచేరీలోకూడా యీమోస్తరుగానే వాదిస్తారా యేమిటి? జడ్జీ యేమైనాఅడిగితే 'మా అమ్మనడిగి వస్తాను' అని అనరుగద! కోమటి అబ్బాయిలాగు 'అమ్మనడుగు అమ్మనడుగు'అని భయపడడం ఎక్కడ చూడలేదు! నాకు పెళ్లి చిన్నతనంలో అయిపోయింది, జ్ఞాపకం చాలకుండాఉన్నది; నాకు పుస్తె మీరుకట్టేరా, లేక మీ అమ్మేకట్టేసిందా? మీ యింటికి కాపురానికి వచ్చినతరువాత ఏరెండేండ్లకో మూడేళ్లకో ఒకటిరెండురోజులు వుండడానికి ఒక మారు అపురూపంగా మా పుట్టింటికి వెళ్లడం తటస్థించుతూఉన్నది. మా నాన్న మొన్నను పిలవడానికి వచ్చి పెద్దదిగదా అని మీ అమ్మను అడిగితే కస్సుమని 'నాకేంతెలుస్తుంది? మీఅల్లుడిని మీకూతురినీ అడగండి? నాపెత్తనం ఏమి చెల్లిపోతూవున్నది?' అని కేకలేసిందిట! మరి మాట్లాడకుండా మానాన్న వెళ్ళిపోయేడు. అలాంటప్పుడు ఎందుకండీ ఆమెను అడగడం, తిట్లుతినడానికి తప్ప? నేను అడుగ తలుచుకోలేదు; మీరే అడిగి మీరే రైలుకువచ్చి దిగబెట్టివేయండి!

'రేపు కచేరీపని, యెల్లుండి వెళ్లకూడదూ?' 'కూడదు!! ఏలాగు కూడుతుంది? మీవాళ్ళ కోతి చేష్టలు చూస్తే కూడునో కూడదో మీకే బోధపడుతుంది! మా నాన్నవచ్చి పిల్చేటుకదూ! ఇకను ఇది వెళుతుందిరా అని మీవాళ్లు ఏం ప్లానువేసేరో తెలుసునా? తట్టెడు అప్పడాలపిండి కలిపేరు, అరతట్టెడు అటుకులధాన్యం పోసేరు; ఇవి చెయ్యడానికి ఊళ్ళోవాళ్లు ఎవరూ సాయము రారుగదా! కారణము అందరికీ తెలిసినదే! ఒకరికి మనము సాయము చేయము, మనకు ఒకళ్లు సాయము చేయరు! ఈఊరు ఆవూరు కెంతో ఆవూరు ఈవూరుకీ అంతే! అది అలాగ ఉండగా మీ అప్పగారికి అంకిలినెల! ఈ చాకిరీఅంతా రేపు నా పీకకు చుట్టేస్తే, చచ్చినట్లు ఈ అప్పడాలు తట్టడము, యీఅటుకులధాన్యం దంచడము, మూడునాలుగురోజులు పడితే, ఇంతట్లో మా పుట్టింటికి వెళ్లవలసినకార్యం మించిపోతుంది, వాళ్ల పగతీరుతుంది! నా మాట సాగకుండా అయిపోతుంది! ఇదీ వాళ్లువేసిన యెత్తు, తెలిసిందా! అందుచేత రేపు పన్నెండుగంటల రైలుకువెళ్లడం తప్పదు, హరిమీద గిరిపడ్డా మీరు దిగబెట్టక తప్పదు!

ఈ ప్లానంతా యెలాగు పోల్చుకున్నానా?— అనేక యుద్ధములలో పరాజయమూ పరాభవమూ పొందుచున్న యోధురాలినిగదా, అనుభవజ్ఞానము చేతనైనా ఆ పాటి తెలుసుకోలేక పోతానా? మీవాళ్లా!! నిజంగా వాళ్లే మగవాళ్ళైతే ఏయెస్టేటుకో దివానుపని చేయడానికి సమర్థులు! వాళ్ళువేసే యెత్తులు, వాళ్ళకిఉన్న తెలివితేటలు, నిజంగా యే మగవాడికి కూడా ఉండవు! కాని యెందుకూ? ఆ తెలివితేటలన్నీ నన్ను యెలాగు బాధపెట్టడమో, నన్ను యెలాగు యేడిపించడమో, ఈ మార్గములు ఆలోచించేటందుకు మాత్రము ఉపయోగమవుతూ ఉన్నాయి! చూడగా చూడగా వారికి ఈఒక్క కోరిక, ఒక్క ఆసక్తి, తప్ప మరొకటి ఉన్నట్లే కనపడదు! వారికి నన్ను బాధపెట్టడమంటే అంత సంతోషము! నిజంగా యిప్పుడు ఏదేవతో ప్రత్యక్షమై యేం వరం కావాలని అడిగితే మీ అమ్మ కొంచెం తటపటాయించినా 'అమ్మా! ఇంకా

చూస్తావేమిటే!' అని బలవంతపెట్టి, నన్ను కొత్త కొత్త రకాలను నిత్యమూ బాధపెట్టడానికి శక్తి కావాలని వరం గోరుకొమ్మంటుంది మీ అక్కయ్య! దానికి నామీద అంతకావేషీ! పూర్వజన్మంలో యేమిటిచేస్తే ఇటువంటి ఆడబొట్టెలను అత్తగార్లను ఇస్తాడండీ దేవుడు? ఆహా! పశ్చిమదేశాలవారి సంగతి తెలుసుకుంటే గుండె విడిపోతూఉంటుంది! తమ తూర్పుదేశపు సోదరీమణులకు కొంచెమైనా పెట్టకుండా అంత హాయీ తామే అనుభవించడం పాశ్చాత్యస్త్రీలకు చాలా అన్యాయం! అచ్చటి ఆడవాళ్లకు అత్తగారి పూచియే లేదట! అత్తగారే లేకపోతే మరి ఆడబొట్టె లెక్కడ? నిజంగా స్వర్గమంటే అత్తగారూ ఆడబొట్టే లేని చోటికి ఆడదానిని తీసికొనిపోవడమే స్వర్గమని అనుకుంటాను! తలచెడ్డ అత్తలకూ ఆడబొట్టెలకూ పాపం యేపనీ ఉండదు, ఏమీ ఊసుపోదు, ఏదీ వ్యాపృత్తి లేదు, ఏమీ తోచదు. మొగుడు ఉండేటప్పుడు ఇలాంటివాళ్లకి ఒక వొడ్డు కాచేసేవాడు! వాళ్ల యొక్క కోపము, తాపము, తిట్లు, చీవాట్లు వానికి చాలాభాగం ముట్టిపోతూవుంటే పైవాళ్లకి వీళ్లవల్ల అట్టే బాధలేకుండా కొంత శాంతిఉంటే ఉండవచ్చును. తలచెడ్డవాళ్లకి అటువంటి గత్యంతరం లేకపోవుటచేత అవన్నీ యింట్లో యెవళ్లకో తగులుతూ ఉంటాయి! ఆడబొట్టే అయితే అన్నదమ్ముడి పెళ్లాన్ని, అత్తగారైతే కోడలిని, వేపుకొని తింటూ వుంటారు! అందుచేత తలచెడ్డ అత్తగారూ ఆడబొట్టే ప్రత్యక్ష యమభటులుగాని మామూలువాళ్లు కారు! నేను చిన్నప్పుడు యమభటులంటే భయపడేదానిని! ఇప్పుడా భయంపోయింది! విచ్చుకత్తుల వాళ్లు, కోరమీసాలవాళ్లు, ఎఱ్ఱగుడ్లవాళ్లు, వీళ్లంటే భయములేదు! వీళ్లందరికన్నా, యముడు బోడిదాన్ని పంపిస్తే నాలాంటి ఆడవాళ్లు తప్పకుండా హడలెత్తిపోతారు! సావిత్రి నాటకంలో యమలోకం సీనులో ఎన్నోరకాల బాధలు చూపించినారుగాని, నిజంగా ఆడదానికి శాశ్వతంగా భయము కలిగించే శిక్ష యేదో అది చూపించేదు కాదు! ఇట్టివాళ్లని యమభటులుగా నమోదుచేయించితే ఎంత భయంకరంగానైనా ఉంటుంది గదూ యమలోకం! తలచెడ్డ అత్తగారినో ఆడబొట్టెనో వైతరణీ నదిదగ్గర చెట్టుక్రింద ముసుగేసి కూర్చోపెట్టి దానిచేత యీ అడుజీవిని యమలోకప్రవేశం చేయించి అచ్చట దానిశక్తి వినియోగం చేయింపిస్తే ఏ యమభటుల శిక్ష దానికి సాటివస్తుంది? అది ఒక్కటీ చాలును. జన్మజన్మాలలోకూడా పాపముచేయమని యమునితో మొఱ్ఱపెట్టి విన్నవించుకోవడానికి!

'అంతభయ' మేమిటా? అయ్యో! మీ మగవారికేమి తెలుస్తుందండీ ఆడువారిబాధ! పిల్లకాకికేమి తెలుస్తుందండీ ఉండవింటిదెబ్బ! మీరు మగరాజులు, పురుషవృషభులు, మీకు యిటువంటి బాధలయొక్క స్వభావము లేశమైనా బోధపడదు. మీ వొంటిమీద అతిదారుణమైన కురుపు ఉన్నదనుకోండి! మీ చేతులూ కాళ్లూ గట్టిగావిరిచి కట్టివేసినారనుకోండి! రెండు కాకులు తమ యినుపముక్కులతో అనుక్షణమూ ఆ కురుపుపైని పొడిచి పీకుకొని తింటూ ఉంటే తమకు ఎలాగుఉంటుంది? ఇది ఒక మోస్తరుగా తెలుపుతుంది వారు పెట్టే బాధ యెట్టిదో! చావు బ్రతుకు కాని బాధ! జన్మజన్మాలకైనా అట్టిది వద్దు నా శత్రువులకైనా! అంతే నా నిత్యప్రార్థన, దేవుడన్నవాడుంటే వానికి!

'వట్టిప్రార్థనలే గాని యీకాలంలో ఫలాలు కనిపించవు.'

ఎలాగు కనిపిస్తాయి వెంటనే! చెరువునిండితేగాని కలంకొట్టదు! తాళి చూస్తూఉండండి! ప్రార్థనలకు ఫలాలు రాకమానవు! దేశం తెలివి తెచ్చుకుంటున్నాది లెండి! బండిచక్రము తిరగకామానదు. క్రిందకొట్టిన బంతి యెగురకామానదు! అప్పుడు మాలాంటివాళ్లుమీదా—మీరూ మీ అప్పా మీ అమ్మా అలాంటివాళ్లు క్రిందా! అప్పుడు తమాషా చూడండి! మరచిపోకండేం, రేపు ప్రయాణం!

—పూతచుట్టలుచేయువిధము—

ప్రశస్తమయిన సన్నబియ్యం 1 సేరు తెచ్చి రాళ్లు ఒడ్లు లేకుండా బాగుచేసి నీళ్లలో నానబోయవలెను. పూతచుట్టల కుండలు కుమ్మరిఇండ్లలో అమ్మును. అది తెచ్చి బోర్లించి మంచినూనె వ్రాసి యెండలో 1 వారం ముందుగా పైప్రకారం రోజుకి 4-5 వ్రాసి యెండలో పెట్టవలెను. బాగా నూనె ఇగిరిన కుండ జాగ్రత్త పెట్టుకొనవలెను—తదుపరి నానినబియ్యం బాగా కడిగి రాతిలోవేసి మెత్తగా కాటికవలె రుబ్బవలెను: అట్లు రుబ్బినపిండి 1 పాత్రలోకి యెత్తవలెను. ఇదివరకు చమురువ్రాసి యెండ పెట్టినకుండ పొయ్యిమీదపెట్టి క్రింద బాగా మంట బెట్టవలెను. కుండ బాగా కాలినపిదప మంట తగ్గించవలెను. ఇదివరకు రుబ్బివుంచుకున్న పిండి చిక్కని మజ్జిగవలె నీళ్లుపోసి కలిపి తెల్లనిగుడ్డ పలాచనిదిజేబురుమాలంత ముక్కచింపి రెండుకొసలు పట్టుకుని ఆ పిండిలోముంచి కుండకి రాయవలెను. అట్లు రాసి వేయగానే మరోమనిషి ఆ రేకుతీసి ఒకపళ్లెములో పెట్టుతూవుండవలెను అన్ని రేకులు సాంతముగాచేసిన తదుపరి ఒకపలాచని తడిచప్పి బాగా నీళ్లుపిడిచి పీటపయి పరిచి ఆ చేసినరేకులు పరచవలెను. కమ్మగాకాచిన నెయ్యి 1 సేరు—1 వీశ పంచదార తెచ్చి వేడి నెయ్యి ఒక్కొక్క రేకు పీటపయివుంచి నెయ్యిపోసి రేకుఅంతా చేతిలోవ్రాయవలెను. దానిపైన పంచదార ఒత్తుగా చల్లవలెను. 4, 5 రేకుమీద రేకులువేసి మూడువేళ్ల వెడల్పుగా మడవవలెను అట్లు మడిచిన చుట్టలు ఒకవెండి పళ్లెములో వరుసగా వుంచవలెను—యీ పిండివంట శుభకార్యములందు అల్లుళ్లకి విందులు చేసినప్పుడు చేస్తే చాలా గొప్పగా వుండును. ఇవి గొప్ప పిండివంట. మనదేశములో తర్చు చెయ్యరు. యీపిండివంట పడమటవాళ్లు తర్చు చేయుదురు. ఇది ఒకసారి మా సోదరీమణులు చేసి రుచిచూడ కోరుతున్నాను. చాలా రుచిగాను గొప్పగాను వుండునూ.

—కాంచనపల్లి వెంకటరంగనాయకమ్మ.

—కరుబుజా మురబ్బా—

కాస్త ముదిరిన కరుబుజా కాయ తీసుకొని దానిని నిలువుగా నాలుగుపయిటలుగా కోయవలెను. వీశె పంచదారయును ఒకసేరు నీళ్ళును యివి రెండును కలిపి మరగబెట్టి లేతపాకము పట్టవలెను. పాకము వచ్చిన తరువాత కోసిన కబురుజాముక్కలు అందులో వేయవలెను. కొద్దిసేపు మరగనిచ్చిదింపి వేయవలెను. దించిన తరువాత యేలకపొడి, బాదమపప్పు, కిస్మిస్, యును కలిపివేసి రెండురోజులవరకు నదివుంచి వేయవలెను తరువాత చిన్నచిన్న ముక్కలుగాకోసి తినిన యెంతో రుచిగా నుండును.

—శాంతాబాయి.

—మామిడిపండ్ల షర్బత్—

శ్రేష్ఠమైన రసముగల మామిడిపండ్లఁదెచ్చి యర్థశేరు రసముఁదీసి, యొక కళాయిపాత్రలోఁ బోయవలెను.

మూడుతులముల యాలకులపొడి, పావుతులము పచ్చకర్పూరము, మూడు గురిగింజలయెత్తు కుంకుమపువ్వు 5 తులముల పన్నీరు, మామిడిపండ్లరసములో వేసి కలియబెట్టవలెను.

5 కదంబపుష్పములు, 10 మాలతీపుష్పములు అయినను (లేక) తొడిమలు తీయని 30 మల్లెపువ్వులైనను దానిలోవేసి యొకజాముసే పుంచవలెను.

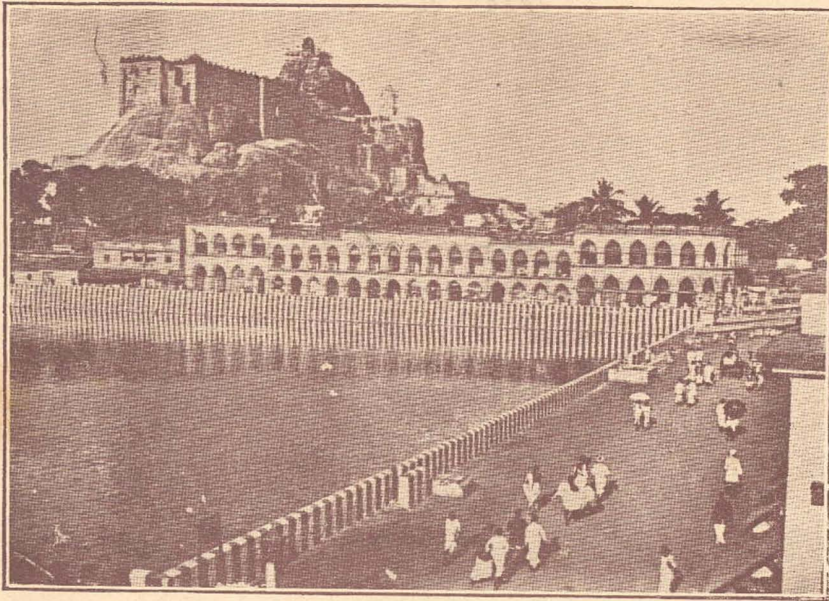
తరువాత $\frac{1}{2}$ శేరు చక్కెర పానకముఁబోసి కలిపి వడియకట్టవలెను.

ఇది సేవించుటవలన వాతరోగములు, పోవును. శరీరపటుత్వము గలుగును. ఇయ్యది వేసవికాలమున సాయంసమయము సేవించవలెను.

—చదలవాడ రాఘవపద్మావతులు.

మిస్: బి. టి. ఇంజనీర్, యం బి.ఇ.,
యం. ఎ., యల్ యల్, బి.,
ఈమె, బొంబాయినగరమునకు ఆనరరీ ప్రెసిడెన్సీ
మేజిస్ట్రేటుగా ఎన్నుకోబడెను. బొంబాయి
స్కూలుకమిటీసభ్యత్వము, మొదలగు
ఎన్నియో యితర గౌరవోద్యోగము
లీమెకు గలవు.

తిరుచినాపల్లి శిలాదేవాలయ దృశ్యము.

శ్రీమతి మహాలక్ష్మి వరదస్వామి.

సేలంలో పోటీ లేకయే యెన్నుకోనబడిన మున్సిపల్ సభ్యురాలు.

మనోరమ

(కథావిధానము)

And often told a tale from mouth to mouth
As here at Chtrstmas. . . . *He* began
The rest would follow, each in turn; and so
We forged a sevenfold story. Kind? What kind?
No matter: we will say whatever comes.

—TENNYSON.

నేను కామేశ్వరమ్మగారితో కలసి మా సభాభవనమునకు బోవునప్పటికె ప్రియంవదయు లీలావతియు కళావతియు, మాకై నిరీక్షించుటయేగాక జరుపవలసిన కార్య క్రమమునుగూడ కొంతప్రారంభించి యుండిరి. ఆంధ్రమున నత్యపూర్వమగు పద్ధతిని ఆంగ్ల కావ్యకథ నొకదానిని చెప్ప నూహించుచుంటిమనియు అది నవీనాదర్శలక్షితముగ చెప్పబడుననియుఁ దెలిసికొని మాయూరి కళాశాలయందలి కొందఱు విద్యార్థినులు కూడ వచ్చి సభ నలంకరించియుండిరి.

మేము పోవుసరికి కళావతి యుపన్యాస మారంభించియుండెను. మేము పోవుటకు ముందేమి చెప్పినదో కాని తరువాత యిట్లను చుండెను.

ప్రాపంచికచర్యలను జీవకళ లుట్టిపడునట్లు చిత్రించుచు తిక్కనాది మహాకవులు తమ ప్రతిభావిశేషములను వెల్లడించుచువచ్చిరి. వారందఱును మహాధీమంతులు. అనర్గళ కవితాధారాహారిణులు. రసబంధురభావధురంధరులు. అనల్పకల్పనాకల్పులు. కాని వారేమిచేసిరి? పూర్వేతిహాసస్వరూపమున భాషాంతరీకరణములఁజేసియు స్వతంత్రరచనల నెడనెడఁజొప్పించుచు ఉదాత్తరసాన్వితమైన కావ్యముల రచించిరి.

వేయేల? పరమపవిత్రమగు గీర్వాణభాషాక్షేత్రమునుండి మన పూర్వకవులు ఉత్తమకావ్యబీజముల దెచ్చుకొన్నను వాని నాంధ్రక్షేత్రముల మొలిపించి తమ బుద్ధి కౌశలమున మనోజ్ఞతరమైన నందనవనముల నిర్మించిరి. ఆ కావ్యము లసాధారణమాధురీధురీణములగుటయేకాక, అనన్యసాధారణమగు ప్రతిభావిశేషమునకును ఆలవాలమై యున్నవి. అది ఆకాలమహాత్మ్యము. నాఁడాంధ్రజాతి సర్వతంత్రస్వతంత్రమై, వీరగాథాకర్ణనోత్కంఠాకుంఠితమై, మనోహరరసభావభాసురమై ఉత్తమశూరపూజాభిలాషమై యుండెననుటకు సందేహములేదు. పూర్వకవుల గ్రంథములు పేరునకు భాషాంతరీకరణములుగఁ గనబడుచున్నను వానియందనన్యసాధారణమైన సహజప్రతిభయు, కల్పనాశక్తియు, ప్రజ్ఞావిశేషమును నిండి నిబిడీకృతమై యున్నవి.

ఇట్టి శక్తి తరువాతి ప్రబంధకవుల కంతగ లేదు. వారు మహావిద్వాంసులే కావచ్చును. వా రసర్గళ పద్యధారాపారీణులేకావచ్చును. నిరుపమానవచోరచనా విశారదులే కావచ్చును. అయిననేమి? వారు శబ్దమాధుర్యమునకును, శబ్దమంజులత్వమునకును ప్రాధాన్యమిచ్చి శ్లేషకల్పనమున, బంధకవిత్వమున, ఆరోహణావరోహణాది దుష్కరపద్యరచనా కౌశలమున శబ్దములతో 'గుస్తీ' పట్లనుబట్టి భాషారంగమున నెంత దొమ్మరిపనులనైన జేయుచువచ్చిరి. వట్టి యసాధారణప్రక్రియల చేత జిత్తక్లేశకరములగు చిత్రచిత్ర కవిత్వములను జెప్పిరికాని చిత్తాకర్షముగ జీవకళలుదయింపఁజేయునట్టి కావ్యములఁజేయజాలక పోయిరి. 'సాక్షి' గ్రంథకారులు చెప్పినట్లు చెవులకొఱకేకాని చిత్తముకొఱకై చెప్పిరా యను భ్రాంతిని బుట్టించునట్లు గ్రంథములు వ్రాసిరి. బాలుర దీపావళినేతుకవలె అర్థనాశకశబ్దాడంబరసహితముగ ప్రబంధములొనర్చిరి.

అంతేగాదు, మనువసు చరిత్రకారులలో నెవ్వరినో ప్రబలాదర్శముగఁ బరిగ్రహించి తక్కుంగల ప్రబంధకారు లందఱు వారు చెప్పినన్ని యాశ్వాసములే, రమారమిగా వారు చేసినన్ని పద్యములే, వా రొనర్చిన కల్పనలతోడనే సీసమునకు సీసము, గీతమునకు గీతము, కందమునకు కందము, రగడకు రగడయు చెప్పుటయే ప్రతిభగ దలంచుచు వచ్చిరి. అందువలన ఆంధ్రమున 'నిమిటేషను' వసుచరిత్రము లెన్నియైన కుప్పతిప్పలుగ బయలుదేరినవి. ఒకరినిజూచి యొకరిట్లు కావ్యములు వ్రాయుటవలనఁ గడ కాంధ్ర గ్రంథములలో నవ్యతయు, కల్పనయు, స్వతంత్రతయు, లోపించి పోయినవి. సంగీత సాహిత్యములలో నసాధారణప్రజ్ఞగల రామరాజభూషణుని వా రాదర్శముగా బరిగ్రహించిరికాని చిత్రకల్పనయందు, సహజప్రతిభయందు, స్వతంత్రభావసంపన్నతయందు నెల్ల దేశములలోను, ఎల్ల వాఙ్మయములందును నిరుపమానప్రజ్ఞాధికుఁడని చెప్పఁదగిన పింగళి సూరనార్యునివలె కావ్యకల్పనమొనర్పనూహించిన వారు కారు. బహుభంగుల శృంగారకావ్యముల రచింప నేర్పరులయినను కళాపూర్ణోదయమువలె శృంగారరసాత్మకమైన చిత్రకల్పనముల నొనర్పఁజాలక పోయిరి. సాటిలేని కల్పనలకు బుట్టినిల్లయి మహామనోహరమైన ఇట్టికావ్య ముదయించిన భాషయందే కల్పితకావ్యము లంతగ లేకపోవుట శోచనీయము.

ఆంగ్లభాషయం దిట్టి స్వతంత్రకావ్యము లెన్నియైన నున్నవి. సమకాలికమహాదాశయ ప్రతిబింబితములైన కావ్యపరంపర లెన్నియైన నాంగ్లభాషయం దుదయించినవి. ఆహా! ఎంత స్వల్పజీవితము గలభాష, ఎంత ప్రపంచము నెంత బలముగ నావరించి యున్నది? మానవజీవిత ప్రతిబింబితమైన కావ్యము లెల్లకాలములలోను దానియం దుదయించుటచేతనే ప్రపంచరంగమున నాంగ్లభాష కిట్టి యున్నతస్థానము కల్గినదని నే నూహించుచున్నాను.

అట్టి పద్ధతుల ననుసరించి గ్రంథకారులు మనభాషకు వన్నెయు, వికాసమును జేకూర్ప వలసియున్నది. ఉత్తమాదర్శబోధకములును నవీనభావ (New ideas) బంధురములు నగు స్వకపోలకల్పిత కథలనుగాని, ఏవేని యట్టి పరభాషా కథలనుగాని సరసముగ, సమంజసముగ, సందర్భముగ జెప్పి ప్రపంచమున నన్నిరంగములలోను నిరంతరీకృతముగ నేర్పడుచున్న పరివర్తనములను హృదయాకర్షముగ బ్రదర్శింపవలసియున్నది. ఇట్టి నవనవాదర్శప్రదర్శనమొక యుద్దేశముగ మేమీ 'రాజకుమారి' యను కథను చెప్ప నూహించుచుంటిమి.

ఫిబ్రెవరినెలలో నేనును లీలావతియు విశ్వవిఖ్యాతమైన రవీంద్రనాథ ఠాగూరుగారి శాంతినికేతనమునకుఁ బోయియుంటిమి. మా యిరువురకును బంధువు లొకరక్కడ విద్యాభ్యాసము చేయుచు మమ్మిరువురను అప్పుడగుచున్న శాంతినికేతన సాంవత్సరికోత్సవములను జూచునిమిత్తమై రావలసినదని కోరియుండుటచేత నచటికేఁ బోతిమి. ఆ మహోత్సవము లోకమాన్యుఁడగు రవీంద్రనాథుని సమక్షమున అధికవైభవముతో, నత్యంతరమణీయముగ జరుగుచుండగ నుపలక్షించు భాగ్యము మాకు లభించినది.

ప్రాక్పశ్చిమ విజ్ఞానతేజములను సమీచీనముగ, నేకరంగమున బొందుపరచి నవీన శాస్త్రవిజ్ఞానమున కన్నులవైకుంఠముగ నొనర్పఁబడిన నాటియుత్సవవిశేషముల నెంతఁ గొనియాడినను కొనియాడఁదగినదే. కాని యట్టి ప్రసంగ మప్రస్తుతమగుటవలన నేమియుఁ జెప్పను.

అప్పు డొకనాటిరాత్రి మానవచరిత్రమున స్త్రీలు ప్రదర్శించుచువచ్చిన యున్నతికిని, బతనమునకును గల హేతువులను గూర్చి దర్కించుచుఁ గూర్చుంటిమి. శాంతినికేతనమున బాలురతో సమానముగ బాలికలకు గూడ విద్య కఱపబడుచుండుటయే అట్టి చర్చకు గారణమైనది.

మమ్ము శాంతినికేతమున కాహ్వానించిన ఆ విద్యార్థి యిప్పుడు స్త్రీ లెన్నివిద్యలను నేర్చినను పూర్వ స్త్రీలవలె నంతగ ప్రజ్ఞాన్వితలు కాజాలరని చెప్పఁదొడంగెను. అందుకు దార్కాణముగ హిందూదేశమంతయు నేకచ్ఛత్రముగ నేలవలయునను వంకఁ బెట్టుకొని నిష్కారణముగ పరరాష్ట్రములపై దండెత్తిపోయి వానిని నొకటివెంబడి నొకటిగ కబళింప సాహసించిన యక్బరుచక్రవర్తి నెంతమాత్రమును సరకుసేయని రాణీ దుర్గావతి చరిత్ర నతఁడు చెప్పఁజొచ్చెను. ఆమె చరిత్రమే యితివృత్తముగాగల కథ నొకదానిని నాతడు చదువుచుండెను. ఆమె తనపై దండెత్తివచ్చిన తురుష్కసరదారు నెంతమాత్రమును లక్ష్యముసేయక పురుషవేషమును ధరించి అశ్వారూఢయై మొగల్ సైన్యముల నెదుర్కొనెను. ఆ సరదారుఁ డామెను జయించి అక్బరు పాదుషాయొక్క విఖ్యాతవైఖరి ననుసరించి పరిణయమాడ నూహించెనట! అట్టి విపరీతమగు హైందవమహమ్మదీయ సమ్మేళనమున కామె సమ్మతింపక

పోవుటయేగాక మహామర్షమున శత్రువుల మార్గాన్కాన నూహించెను.

ఆమె ప్రజలెల్ల తురుష్కుల దండయాత్రచే భయవిహ్వలులయి, హతాశులయి యుండగ నామె తన కోటనుండి రణఘోషములతో వెలికివచ్చి చిచ్చుబులిమగువవలె శత్రువులపై బడెను. కన్నుల నిప్పులు గురియుచుండగ నుగ్రసంగరోత్సవమునకుఁ దలపడి కొందఱను దన గుఱ్ఱముక్రిందఁ ద్రొక్కివైచెను. కొందఱను విటతాటనముగ ఖండించి వేసెను కొందఱను తుపాకిగుండ్లతో చిందఱ వందఱ జేసివైచెను. కొందఱను ఏనుగులక్రిందఁ చిరునుగ్గుగ బొడిచేసెను. కొందఱను ఫిరంగిగుండ్లచే రౌద్రరస మహోగ్రముగ దుత్తునియలు చేసివేసెను. ఆహా! ఎంత యద్భుతజనకముగ యుద్ధము చేసెను!! కూలిపోవు రూపమును, దన్నికొనెడి రూపమును, నొఱుగురూపమును, నేలకొఱుగు రూపమును బొరలు రూపమును నగు యుద్ధభూమియందు నిష్కంప ధైర్యోన్నతితో యుద్ధ మొనర్చినదే!

లీలావతి—ఓ మిరకిల్ ఆఫ్ విమెన్! ఓ నోబుల్ హార్ట్—ఓ మిరకిల్ ఆఫ్ నోబుల్ వుమన్‌హుడ్!!—అని టెన్నిసన్ వర్ణించినట్లు—

కళావతి—అవును. ప్రత్యక్షదుర్గవలె దుర్నిరీక్ష్యముగ శత్రుసైన్యముల నుఱుమాడినదే! స్త్రీ లిప్పు డెంతటివారైనను ఇప్పుడింతటి వీరకాంత యున్నదా! అని యత్యుత్సాహమున నతఁ డామెను ప్రశంసింపఁ జొచ్చెను. 'నభూతో నభవిష్యతి' అని చెప్పఁదగిన ఉత్తమప్రజ్ఞను ఆమె ప్రదర్శించినదని అతఁడు సంభాషించుచుండగా నీ లీలావతి 'లేకపోవుట యేమి? అంతయు తరిఫీదు నందున్నది. అట్టి స్త్రీ లిప్పు డెన్నివేలైన కలరు. అట్టి కీర్తి కవకాశములేక పురుషుల దౌర్జన్యమున యిండ్లలో బానిసీఁడ్రవలె నిరర్థకపుబ్రతుకుల బ్రతుకుచున్నారు.' అని యుద్వేగముగఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చినది. అప్పుడు లీలావతి సభలో—

'కైట్ ట్రు, ఇటీజ్ ది టిరనీ ఆఫ్ మెన్. ఐయామ్ నెవర్ మచ్ ఎనే మర్‌డ్ ఆఫ్ ది బెనిఫిట్స్ ఆఫ్ హీ సొసైటీ.* హౌడేర్ దే టీజ్ అస్!'

కళావతి—లీలావతి యిదే విధముగ నప్పుడును సంభాషించినది. ఆమె యట్లను చుండగా టెన్నిసన్ వ్రాసిన ప్రిన్‌సెస్ అను గ్రంధములో 'లిలియా' అను నామె గూడ నిదేవిధముగ బ్రసంగించుట నాకు జ్ఞప్తికివచ్చెను. లిలియా అను నామె లీలావతివలెనే చెప్పినదని నే నంటిని. అప్పుడు లీలావతి కా ప్రసంగమును స్వయముగా జూచునంతవఱకు తోచినది కాదు.

లీలావతి—నాకు జ్ఞాపకమున్నది. ఆ పుస్తకమున నేను చెప్పినట్లే యున్నది.

---

* He-Society—టెన్నిసన్ స్త్రీసంఘమనుటకు 'She-Society'— అని ప్రయోగించినాడు. ఆ పద్ధతినే లీలావతి 'పురుషసంఘ'మనుటకు 'హీ' సొసైటీ యనుచున్నది.—

Quick answer'd Lilia "There are thousands now
Such women, but convention beats them down.
It is but bringing up; no more than that:
You men have done it: How I hate you all!
Ah, were I something great! I wish I were
Some mighty poetess, I would shame you then,
That love to keep us children! O I wish
That I were some great princess, I would build
Far off from men a college like a man's
And I would teach them all that men are taught;
We are twice as quick!"

కళావతి—అని యీ వైఖరిని టెన్నిసను చేఁ జెప్పఁబడిన వాక్యములు నాకు స్మరణకు వచ్చి ఆ గ్రంథమునకు ఆంధ్రానువాద ముండినయెడల బాగుండునని తోఁచినది. కాని టెన్నిసన్ వ్రాసిన విధముగ తెనుగుసేత దుష్కరముగ దోచుటచే నిన్ని దినములు నూరకుంటిని. క్రిందటి సమావేశమున నే నీ ప్రసంగమును దెచ్చుటయు దాని నంద ఱామోదించుటయు జరగినది.

నా కీ బుద్ధిపుట్టుటకు శాంతినికేతనమున లీలావతి ప్రసంగమే మూలకారణమని చెప్పుచు నే నీ కథను ప్రారంభించెదను.

టెన్నిసన్ తన కావ్యమున సృష్టించిన లిలియా చెప్పిన పద్ధతిగ నూహించువారు ఇప్పటి విద్యావతులలో నెందఱైన కలరు. ఇంటింటను ఇపు డొక లిలియా యున్నదని చెప్పవచ్చును.

అపుడు సభలోనున్న విద్యార్థినులు—ఇ నెవ్వరి హజ్ ఎ లిలియా! వై నాట్ లీలావతీ ఎ లిలియా ఆఫ్ ఆల్! షి ది లిలియా ఆఫ్ దిస్ సొసైటీ-యస్-స్ట్రెన్లీ-అని తమలో దా ముత్సాహమున చెప్పుకొనఁజొచ్చిరి.

కళావతి—ఇట్ ఈజ్ క్వైట్ అన్ బికమింగ్ ఆఫ్ యు టు షౌట్ ఔట్ యువర్ ఒపీనియన్స్ వైల్ వు యార్ స్పీకింగ్. ఒకరు సభలో మాటలాడుచుండగ నడుమ నంతరాయముగ మీ రిన్నివిధములుగ మాటలాడుకొనగూడదు. సభానంతరమున మీ మీ యామోదములను వెల్లడించుకొనవచ్చును. మీరు మా సభకు వచ్చి మా ప్రసంగములను శ్రద్ధతో వినుచున్నందులకు నా కానందముగనున్నది. క్రిందటి సభలో ప్రియంవద సూచించినట్లు నే నీ కథ నుపక్రమించెదను. నావెనుక ప్రియంవద, లీలావతి, కామేశ్వరమ్మ, మనోరమ యను నలుగురునుకూడ క్రమముగ కథను పూర్తి చేయుదురు. మూలగ్రంథమున నీ కథ నేడాశ్వాసముల నున్నది. మే మయిదుగురము మొదట నైదాశ్వాసములను చెప్పిన తరువాత మిగిలిన రెండాశ్వాసములను ప్రియంవదయు నేనును చెప్పి కథను నిరవశేషముగాఁ జెప్ప నేర్పఱచుకొంటిమి. మూలగ్రంథ మాంగ్లమున పద్యకావ్యముగ నున్నది దానిని ప్రస్తుతపద్ధతి ననుసరించిన నెక్కువ సుబోధ్యముగా నుండునను నూహతో వచనరూపమున మా మా యభిరుచులనుబట్టి మార్చియు, పెంచియు, కల్పించియు చెప్పెదమని మీరు గమనించవలెను. ఇట్టిరీతి కథారచన మాంధ్రభూమికి క్రొత్త. ఆ యాంగ్లకావ్య కల్పవృక్షచ్ఛాయను గూరుచుండి మా కంత కష్టమనిపించకుండ మీ కీ కథను వినుపించఁగలము. కథ నొకరు చెప్పి ముగించిన తరువాత నడుమ విద్యార్థి

నులు మీా ర్వేమైన గీతముకుగాని సంగీత మునుగాని మాకు వీనుల విందుగా వినుపించినయెడల మాకీ కథాకథనమున శ్రమ యుండదు. కథ యొక్క రాజకుమారునిచేత నాత్మచరిత్రముగ చెప్పఁబడునని మీరు తెలిసికొనవలెను. కథ ఏడు విధములుగా జెప్పిననూ ఒక్కటే యితివృత్తము.

లీలావతి—యస్. సెవెన్ బట్ వన్. సెవెన్ హెడెడ్ మాన్‌స్టర్స్ మేడ టు కిల్ టైమ్ ఇన్ వింటర్.

తరువాత కళావతి కథ నుపక్రమించెను. ఆమె చెప్పినట్లు మే మొకరితరువాత నొకరుగ కథను చెప్పి ముగించితిమి. నడుమ నడుమ విద్యార్థినులు గీతములఁ బాడుచు వచ్చిరి. మే మయిదుగురము వక్తలమై చెప్పిన కథ నిక పాఠకులకు తెలియఁజేయుటయే కొఱత.

ఇది మనోరమ యను వచనకావ్యమునఁ
ద్వితీయ ప్రసంగాంతర్గతమగు రాజకుమారియను కథకు బ్రస్తావన.

శ్రీ కనకదుర్గ

శ్రీమతి కర్లపాలెం రాజ్యలక్ష్మమ్మగారు

సీ॥ * మహిషాసురునిజేల్చి మాతృవత్సలతను దేవతాళిభయంబు దీర్చినావు;
దుర్గమాసురుబట్టి దోర్గర్వమడగించి దుర్గాభిధానంబు తొడిగినావు;
మాధవవర్మాఖ్య మహికాంతున్యాయ దీక్షనుమెచ్చి కనకంబుచినికిరావు;
ఇంద్రకీలునికోర్కె నీడేర్పనెంచి మా విజయవాడపురాన వెలసినావు,
గీ॥ కృష్ణవేణీ తటస్థేంద్రకీలశిఖరి కనకదుర్గాంబవనిజనుల్ వినుతిసేయ;
ఇమ్మహానవమీయుత్సవమ్ములందు నమ్మిభజియింతుమమ్మ! దుర్గమ్మతల్లి!!

---

* "బెజవాడలో దుర్గాలయమున్న కొండను "ఇంద్రకీలాద్రి"యందురు. ఈగిరి కధిష్ఠానచైతన్యమున కింద్రకీలుడని పేరు. ఇతడు పూర్వకల్పమున కృష్ణవేణియందు స్నానము చేయుచు తత్తటమున తపమాచరించెను. శివలాతని తపమునకు మెచ్చి వరమడుగు మన నింద్రకీలుడు వల్లెయని యాశివల శాసనముగనుండు భాగ్యమిమ్మని ప్రార్థించెను.

మహిషాసుర సంహారానంతరము పరదేవత యదేస్వరూపముతో పర్వతహృదయపీఠమం దావిర్భవించెను. ఇచటనే దుర్గమాసురుని సంహరించుటచే నీమెకు దుర్గయనియు బిలుతురు. మాధవవర్మ యనుగా జచట రాజ్యము చేయుకాలమున రాచకుమారు డొక తిలఘాతకుని కుమారుని చంపెను. అంత రాజు తన కుమారుని ఘోరకృత్యమును విని మోమోటమిలేక, న్యాయశాస్త్రము ననుసరించి నేరమునకు శాస్త్రోక్త దండనమును విధించెను. రాజుయొక్క ధర్మనిరతిని మెచ్చి పరమేశ్వరి (ధర్శనమిచ్చి) యా తిలఘాతక పుత్రుని బ్రతికించి తాను దర్శన మిచ్చినందుకు గురుతుగ చినుకుచు చిన్నముఖంతున కనకవర్షము కురిపించె నట. నాటంగోలె నీపురి కనకపురియనియు, ఈశ్వరి కనకదుర్గయనియు పిలువబడుచుండెను."

స్త్రీ విద్య

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు, ఎం.ఏ;బి.యల్.

కళోపాసనమందును, సేవాధర్మనిర్వహణమందునుగల సహజశక్తి స్త్రీకి గృహపాలనమందును గలదు. గృహముపట్లను, గృహపాలనము నెడలను నవయుగమున క్రొత్త అపోహలు పొడఁగట్టినవి. గృహమనఖైదనియు, గృహపాలనమన బానిసదనమనియు నర్థముచెప్పు మహాశయులు నేఁడు కొల్లలుగ నున్నారు. ఈ అపోహను పురస్కరించుకొని, సంఘమందు వీరు పోరు సృష్టింపఁ గలుఁగుచున్నారు.

ప్రాచీన భారతీయులును, గ్రీసువాసులును గృహమేమో గుర్తించి, అందుండియే తమతమ కురుక్షేత్రములకైన స్యందనములు నడపుకొనిరి. సృష్టిముఖమున రంజిలు సింగారమంతయు, సృష్టిహృదియందలి భావకుట్మలములనుండి ప్రస్ఫుటించులాగున, గృహమున మొలకలెత్తు భావాంకురములనుండియే, శాఖోపశాఖలై వృద్ధిఁజెంది మనుష్యజీవనము పువ్వులుపూచి, దివ్యసౌరభముచే దశదిశల నలరించును. ఉన్నతరంగములందుఁ దోఁచి, శతాబ్దులదృష్టి నాకర్షించిన మహాపురుషులు ఇండ్లయందలి తొట్టెలందు పెరిఁగిరి కాని, రచ్చలందలి కటికిరాళ్లపైఁ గాదు; మహత్తరాశయములను గృహమందలి మధురప్రేమ స్తన్యమునఁ గ్రోలిరి గాని, నడివీధులందలి దొమ్మరిగెడలనుండి పుడికిరి కారు. త్రిమూర్తులుకూడ జననిపాలనమును కాంక్షించి, పసిపాపలై కొండొకపడి అనసూయ కుటీరములోని తొట్టియయందు జిలిబిలి పలుకులు నేర్చిరి. ఆద్యంతములులేని ఆకసమున చక్కని సంఘమేర్పఱుచుకొని, తళుకులీను జీవనమును గడపు చుక్కలలీల నొప్పి, విశాలవనములందు విచ్చలవిడి బ్రదుకున నల్లాడియుండక, తొల్లింటి మునిమాతలు, గృహములు నిలుపుకొని అందుండి తీయని ఆశీస్సుల నాలాపించి ఎందఱెందఱు సీతలనో తనిపిరి.

నేఁడు సోదరీమణులందు విద్య గృహధర్మమును ఉద్బోధించునది కాదనుట స్పష్టవిషయము. నేఁటి స్త్రీవిద్యయొక్క పునాదులు ఉత్తమ భారతసంప్రదాయమున లేవు. భారతజాతికి విజ్ఞానభాండాగారమైన కొండొకగతము కలదని గుర్తించుట కట్టి చిహ్నములును నేఁటి విశ్వవిద్యాలయములందు లేవు. ముఖ్యముగ దక్షిణసీమస్థులు ఆంగ్లవిద్యకే అంజలెత్తి మాతృభాషను మూలఁబెట్టిరి. పురుషవిద్యను మేలుబంతి జేసికొనిన స్త్రీవిద్య, ఒరపడియందలి ఓగుల నన్నిఁటిని తనవశ మొనరించుకొనుచున్నది. నేఁడున్నతవిద్యనందు స్త్రీలు మాతృభాషనుండి దూరముగ తొలఁగిపోవుచున్నారు. భారతమహత్త్వమును పునరుద్ధరింపఁగల ఆశయములు, మనుష్యత్వ జాతీయత్వములను నిలుపఁగల ఆదర్శములు మాతృభాషయందును, దానికి నెచ్చెలియై వెలయుచున్న సంస్కృతమునందును గోచరించును గాని ఆంగ్లమందు కాదు. ప్రేమధారలు మాతృస్తన్యమునుండియే కురియును గాని, పైనుండి దిగుమతియగు పాలడబ్బాలనుండి కాదు. ఈ విద్యాసంస్థలందలి లోపములు గుర్తించి, వానిని తమదరి చేరనీకుండ స్త్రీలు తమ విద్యాలయములను నిర్మించుకొనుట లేదు. స్త్రీ పురుషు లొకే పెద్దబోనున-నొకే విద్యావిధానమున-బంధితులగుచున్నారు.

చదువుకొనిన కొలదిమంది విద్యాధికులలో వృత్తిపోటీలు రేకెత్తును, వారిని నేఁ డధోగతిఁ జేర్చినవి. పురుషులతో సరిసమముగ నిలుచుట దమ ప్రత్యేకజాతి మహత్త్వమును వ్యక్తపఱచుకొనుట యని అపోహపడి, గృహధర్మమునుండి ముందులకు లంఘించుచు నేఁ డనేకస్త్రీలు పురుషవృత్తుల కఱ్ఱులు చాపుచున్నారు. గతిమోక్షములులేని నేఁటి పురుషవిద్య గ్రుడ్డెద్దువలె మసలుచుండ "ఇట్టిది కూడదు. వేఱు తెరగు విద్యను నెలకొలుపుట మన కర్తవ్యము" అని పలుకు సోదరీమణు లింకను భారతదేశమున గోచరింపకుండుట శోచనీయము. సోదరులతో సరిసమముగ నిలువవలయు తరుణము, వారెత్తుకొండపై నిలుచు ముహూర్తమం దుండును గాని, లోతుగోతిలో వారు దిగఁబడిన వేళయందుఁ గాదని ఉద్బోధించు సోదరీమతల్లులు కానరాకున్నారు. నిండువిద్దెనందిన మహిళ లీ విషయమును దృష్టియందిడికొని సోదరీమణులకు సత్ప్రబోధము చేయుట సమంజసము.

సంధ్యానటుడు

ఇంజమూరి శివరామారావు గారు
(సారస్వత మిత్రమండలి)

ముసలి దివసము కనులు
మూసుకొను సమయాన
దుముకు చందురుడల్ల
తొంగిచూచే వేళ
ఆ మహోన్నత హిమా
హార్య మకుటమ్ముపై
రతనాల చవికెలో
సతి కొలువుతీర్చినది.
లేవు కులభేదములు
లేవు మతభేదములు
దారిద్ర్యమే లేదు
ధనమదాంధత లేదు
ఒక్కటేస్వాతంత్ర్య
మొక్కటేయానంద
మాదేవి సముఖాన
అందరూ ఒక్కటే.

రాజేశ్వరీచరణ
లాక్షారుణముకాంతి
విశ్వవిశ్వాలంట
విరిసినది, కురిసినది;
ఒక్కటే చీకటై,
ఒక్కటే వెలుతురై,
తెలియరాని దదేదో
కలచినది లోకాల.
ఆ సంజవెలుగులో
ఆ నిండుకొలువులో
ఆ ప్రళయనటరాజు
హరుడు నాట్యమ్మాడె.
నొసటిపై కనుచిచ్చు
నుసిమంట లుమిసినది;
ఉరముపై పన్నగం
బూగి బుసకొట్టినది;

చరణమంజీర భీ
కరకఠోరధ్వాన
మాశాంతమున బ్రాకి
అల్లలాడించినది.
హిమశైల కఠినశృం
గము తూలిపోయినది;
హరుని పాదముక్రింద
ధరణి కంపించినది.
ఆ సంజవెలుగులో
ఆ శాంతములనుండి
ఒక్కటే గొంతుతో
ఒకమారె వినుపించె.
"హరహరా! శంభో! మ
హాదేవ! శంకరా!
చాలింపుమోయి నీ
సంధ్యానటన మింక"...

కథ

సం॥ శ్రీమతి మద్దాలి లక్ష్మీకాంతమ్మగారు

ఒకగ్రామములో వైశ్యకుల మాణిక్యాంబ కొక కుమార్తెగలదు. ఆ పిల్లపేరు కృపయని నదగు కనకవర్తకు డొకడుండెను. అతని పిలుచుచూ అల్లారుముద్దుగా పెంచుచుండిరి.

కొంతకాలమునకు ఆమెకు తల్లిదండ్రులు వివాహముచేసిరి. అచటనే భార్యాభర్త లిరువురు సుఖముగా కాలముగడపుచుండిరి. కొన్ని దినములకు మన నూతనదంపతులు హారిలంక కేగదలచి ప్రయాణసంసిద్ధులై వెడలిరి. మార్గమధ్యమందు వాన గాలి తీవ్రంగా వీచుటచేత బండి సాగనందున నిలువనుండిరి. అంతకంతకు ప్రబలమైనది. సర్పమువచ్చి భర్తయైన కళాశేఖరుని కాటువేసెను అతను మూర్ఛితుడయ్యెను. అప్పుడు కృప దీనస్వరముతో పాటపాడెను.

ధన్యాశి—ఆదితాళం

ప. నిరాకరించుట నీకుతగదురా నీలమేఘవర్ణా ॥ని॥

అ. పరాకుమానిక చిరాకునొందక మురారిమొరవినరా విఠలా ॥ ని ॥

చ. వ్యర్థకాలను పార్థసారథి సార్థకమునుజూపు ।
అర్థమేమిది ప్రొద్దుబుచ్చెదవు నిద్రబూనినావా విఠలా ॥ ని ॥
వాసుదేవనీ దాసురాలను దోసిలొగ్గినాను ।
ఆశదీర్పరా కేశవనాదగు దోసమెన్నపోకుమా విఠలా ॥ ని ॥
ఎన్నడుజూతునో చిన్నివిఠలనా కన్నులారనిన్ను ।
పన్నగశయనా సన్నుతించెదను కన్నడసేయకురా విఠలా ॥ ని ॥
విన్నవించితిని యెన్నోమారుల నన్నుబ్రోవుమని ।
కన్నతండ్రినా విన్నపమునువిని సన్నిధిజేర్పవదేరా విఠలా ॥ ని ॥
చిలకలపూడిలో చిన్నివిఠలనా పలుకువినవేలా ।
అలుకలేలరా ఆర్తశరణ్యా కలికిరూపలక్ష్మీకాంత నేలుము ॥ ని ॥

ఇట్లు పరిపరివిధముల ప్రార్థింపగా పండరినాథునకు దయగలిగి దీనభక్తురాలగు కృపకు దర్శనమిచ్చెను. అంత నామె తనకు పతిభిక్ష పెట్టవలసినదిగా కాళ్లపై బడెను. దయార్ద్రహృదయుడగు పండరినాథుడు పాదములనుండి కృపను లేవదీసి సుమంగలీభవయని యాశీర్వదించగానే నిద్రనుంచి మేల్కాంచిన విధంబున భర్తలేచెను. అంతట అంతర్ధానమయ్యెను—మరుదినం తెల్లవారగనే మరల కష్టపరంపరలనుంచి విముక్తులై ప్రయాణమై సుఖముగా హారిలంకజేరిరి. సదా పండరీనాథుని భజనలతో భజింపుచుండిరి. పాండురంగనికిజై —కథ కంచికివెళ్లింది—

బాలవిజ్ఞానశాఖ

పాటలు

ఉయ్యాల ఊపు

అడివి బాపిరాజుగారు, బి. యె., బి. యల్.

నిదరపోవే చిన్నితల్లీ,
నిదరపోవే పిచ్చితల్లీ,
నిదరపోవమ్మా, చిట్టీ
నిదరపో!
నిదరపోతోంటే నీలిపెదవులు
కదులుతూవుంటాయి, నవ్వుల
సుడులుపడుతుంటాయి, ఆటల
కథలు చెపుతుంటాయి
తల్లీ! నిదరపోవమ్మా!
పసిడికనురెప్పల్, వానిమాటున
పవ్వళిస్తున్నాయి, నీలీ
పాప ఉయ్యాల్లా, రంగుల
పటములూ బొమ్మల్.
తల్లీ! నిదరపోవమ్మా!
బొమ్మరిల్లే నీకు జగమంతా, తల్లీ
బువ్వమాడే తీపులే, గుజ్జనకూళ్ళూ,
అవ్వచెప్పే కథలదే,
మవ్వంపుపాటలె, నీకు జీవితమూ,
తల్లీ! నిదరపోవమ్మా!
కలలుకన్నా గంతులేసిన
లలితసుందరరాగమే తల్లీ,
తల్లీ! నిదరపోవమ్మా.

—:0:—

కథలు

అల్లుడు—మల్లుడు

శ్రీమతి చిల్లరిగె కృష్ణకుమారిగారు

సుకుమారశాస్త్రి కాపురస్థలము మద్రాసు. ఈయన ప్రస్తుతము మద్రాసునందు పోస్టుమాస్టరు. ఈయన మామగారు మొదట ఇస్కూలుమాస్టరుగానుండి పించెను పుచ్చుకొని ప్రస్తుతము తెనాలియందు నివసించుచుండెను. సుకుమారశాస్త్రికి వివాహము అయి ఒక సంవత్సరమైనది. అప్పుడు ఈయన సన్నగా కోమలముగా నుండెడివాడు. అందువలన వాని మరదలు వానిని 'సుకుమారబాయి' అని హాస్యముచేయుచుండెడిది. అందుచేత అతడు ఉడికి ఈ సంవత్సరము బాగుగా కుస్తీచేసి గుర్తుపట్టుటకు వీలులేనంత బలిసి వస్తాదువలెనుండి మరదలుపై మారుహాస్యము చేయవలెనని యువ్విళ్లూరుచుండెను.

ఇట్లుండగా దీపావళిపండుగ వచ్చెను. అప్పుడు అతని ప్రియసతి వద్దనుండి ప్రేమాహ్వానమువచ్చెను. అందుచేత ఈయన తనకు

రెండువారములు సెలవుకావలెనని ఆఫీసు మేనేజరునడిగెను. కాని ఇంకను జవాబు రాలేదు. అందుచేత ఆఫీసులో జవాబుకొరకెదురుచూచుచుండెను. చిట్టచివరకు 5 గంటలకు సెలవుఇచ్చినటుల జవాబువచ్చెను.

మరునాడు 2 గంటలకు శాస్త్రి తెనాలి యందు దిగెను. అప్పు డాయన వదులు లాగును పక్కగుండీల చొక్కానుధరించి చేతిలోనొక దుడ్డుకఱ్ఱను బట్టుకొనియుండెను. మరియు నాయనతోనొక తుపాకినికూడ తెచ్చి చూపరులకు తన పౌరుషమును ప్రకటించుచుండెను. శాస్త్రి బండిదిగి తనకొరకెవరైన వచ్చిరేమోయని నాలుగువైపులను జూచెను. కాని యెవరును రాలేదు. శాస్త్రి క్రిందటిరోజున ఒకటెలిగ్రాము తనమామ గారికి ఇచ్చియుండెను. కాని అది ఆయనకు అందలేదు.

తరువాత ఒకకూలీవానిని బిలచి సామానులను బండిలోపెట్టించి ఇస్కూలుమాస్టరు అగు పించెనుపుచ్చుకొనిన నారాయణశాస్త్రి గారింటికి తీసుకొని వెళ్ళుమనెను. తరువాత కొంతసేపటికి ఆ బండి ఒకపెద్దడాబాముందు నిలచెను. అప్పుడు సుకుమారశాస్త్రి బండి లోనుండిదిగి లోపలకువెళ్ళగా గుమ్మమువద్దనొకరు కూర్చునియుండెను.

శాస్త్రి:—యిదియేనా ఇస్కూలుమాస్టరు నారాయణశాస్త్రిగారి ఇల్లు?

నౌకరు:—అవును.

శాస్త్రి—లోనికివెళ్లి అల్లుడుగారు వచ్చిరని తెలియజేయుము.

వెంటనే వాడు లోనికివెళ్ళివచ్చి 'అయ్యా అయ్యగారులేరు. తమరు లోనికి దయచేయు' డని దారిజూపెను. సుకుమారశాస్త్రి లోనికి వెళ్ళి ఒకచావిడిలో నొకకుర్చీపై కూర్చునెను. మరల నా జవాను:—'అల్లుడుగారికై లోన ఫలహారము లుంచిరి దయచేయుడు' అనెను. సంతోషముతో సుకుమారశాస్త్రి లోనికివెళ్ళి ఫలహారము చేయుచుండగా అవతలగదిలో నొకబాలుడు:—అమ్మా! ఆ వచ్చినది యెవరు?

ఒకస్త్రీ:—ఆయన మీ బావగారటగా?

బాలుడు:—అమ్మా! ఆయన బావకాడు యెవరో! బావలాగ లేడే.

స్త్రీ:—అ...టు...ల...నా!

బాలుడు:—ఒకలాటీకఱ్ఱ ఒకతుపాకీయు తెచ్చినాడే! అమ్మా!

స్త్రీ:—(తొంగిచూచి) అయ్యో! ఎవరో! దొంగేమో! ఒరేఒరే (నౌకరును) రాముడూ తొందరగా అయ్యగారిని పిలువుము. అమ్మాయి, రండే మనమందరము గదిలో దాగుకొందము అ...య్యో... ఊళ్ళోకి పోకిరీవాళ్లు వస్తున్నారట మోసము. ఈ కేకలువిని సుకుమారశాస్త్రి అక్కడ ఒక పుస్తకముండగా దానిని చూచెను దానిపై 'R. N. Sastri' యని యుండెను. ఈయన మామగారిపేరు V. N. Sastri' అప్పుడు తనతప్పును తెలిసికొని తనలోతాను నవ్వుకొని యూరకుండెను.

ఇంతలో 'R. N. Sastri' వచ్చి భయముతో దొంగ ఎ ఎక్క...డ అని అడిగెను.

అంతలో సుకుమారశాస్త్రి బయటికివచ్చి నమస్కారముచేసి తాను V. N. Sastri అల్లుడననియు అక్కడకు తెలియక వచ్చినందున క్షమింపుడనియు వేడుకొనెను. పొరపాటు అని తెలియగనే R. N. Sastri నవ్వుచు 'యెందులోనైనను పొరపాటు వచ్చునుగాని అల్లుళ్లలో నెవ్వరు పొరపాటు పడుట వినలేదు' అని నగుచు, ఒకబండిని తెప్పించి ఆయనను అసలు మామగారింటికి వెళ్లుమని దారిచెప్పి పంపెను. అప్పుడు సుకుమారశాస్త్రి బండిలో నత్తవారింటికి వెళ్లి గేటునద్ద నౌకరుతో:—'లోనికివెళ్ళి అల్లుడుగారు వచ్చినారని చెప్పుము' అనిన తోడనే వాడు లోనికివెళ్లి చెప్పగా V. N. Sastri బయటికివచ్చి అల్లుని గుర్తు పట్టలేక ఇంతకు పూర్వము తాను చీట్లపేక ఆడుచుండగా R. N. Sastri యింటికికూడ ఎవడో పోకిరీవాడు అల్లుడని పేరుపెట్టుకు వచ్చినట్లు విని యున్నందున ఎవరో దొంగయని తలచి గాభరాపడుచు నిట్లనెను:—నీవు ఎవరు నీవు మా అల్లుడవా! సరే. ఇప్పుడే పోలీసుకు కబురు పంపిస్తాను.

సుకుమారశాస్త్రి:—నేను దొంగనా! మీ అల్లుడను సుకుమార శాస్త్రిని.

V. N. Sastri:— షట్ అప్, రోగ్, నీవు దొంగముండాకొడుకువు. అందరిండ్లకు వెళ్లి వారి అల్లుడనందువా! చూసుకో పోలీసుకు రిపోర్టుచేయుచున్నాను.

సు:—పోలీసుకు రిపోర్టుచేయుదురా? నేను మీ అల్లుడను సుకుమారశాస్త్రిని. నన్ను గుర్తు పట్టరేరా?

V. N. Sastri:— ఒరే చూస్తా వేమిట్రా! పట్రాగా నీవా కర్రకత్తి. వానిని గెంటుడు.

ఇరువురు నౌకర్లు వానిని గెంటబోవ మీరు నన్ను ముట్టిన మీ తలలను బ్రద్దలు కొటతాను జాగ్రత్తయని బెదరించి, యిట్లనెను.

సు:—మీరిప్పుడు నన్ను తిట్టుచున్నారు. దీనికి మీరు పశ్చాత్తాపము పొందకమానరు. ఇదిగో నేను వెళ్లుచున్నాను జ్ఞాపకముంచుకొనుడు.' అని వెళ్లిపోయెను.

తరువాత కొంతసేపటికి వారికి ఒకటెలిగ్రాము వచ్చెను. అది తమ అల్లునివద్దనుండి వచ్చినదే. అప్పుడు అల్లుని కోపపడినందుకు విచారముతో ఆయనయే తమ అల్లుడని తెలిసికొని స్టేషనుకు వెళ్ళి ఆయనను బ్రతిమాలి యింటికి తీసుకొనివచ్చి అనేక మర్యాదలు చేసిరి.

మధ్యాహ్నము బావగారికి తేనీరు తెచ్చిన వాని మరదలు:—యేమి బావగారు చిక్కిపోయినారు?

సు:—అటులనా నేను చిక్కిపోతినా?

మ:—అవును, మా గుమ్మములు పెద్దవి చేయించవలెను లాగున్నదే.

సు:—సన్నగా నున్నయెడల చిన్నవి చేయుదురా పెద్దవిచేయుదురా!

మ:—మునుపటి మా నాన్నగారి యల్లుడుగా రిప్పుడు మల్లుడుగారుగా మారినారు' యనుచు వెడలిపోయెను.

గృహోద్యాన శీర్షిక

గులాబి

గుమ్మలూరు సత్యనారాయణగారు, బి.ఎస్‌సి; (ఎజి.)

గృహమున కత్యావశ్యకమైనది ఉద్యానము. దాని మూలమున గృహమున కలంకారమేగాక, శరీరారోగ్యమునకు గావలయు పరిశుభ్రమగు గాలి, కడు రమ్యమగు పూల నాకుల సుగంధముతో కలసి ప్రాతఃసంధ్యాసమయముల వీచు చల్లని పిల్లవాయువులవలన, ప్రతివ్యక్తికి నద్వితీయానందము, సర్వదా గలుగుచుండును. పెక్కురు స్త్రీలు తమ గృహముల యావరణలలో గొన్నిపూలమొక్కల నాటుచు, నందలి పూలను డబ్బిచ్చికొనిన పూలకన్న నెక్కుడు విలువగా ప్రేమగా చూచుకొనుచుండుట విశదమే—ఇది మెచ్చుకోదగిన యంశము. ఐనను యేకారణముననో, మొక్కలు పూయనప్పుడు, లేక చచ్చిపోవుచిహ్నలు చూపుచున్నప్పుడు, కొన్ని కీటకేతరబాధలచే చెడిపోవుచున్నపుడు, నేమిచేయవలయునో, తెలియక క్రిందుమీదు చూచుచున్నారు. ఇంతకును యే మొక్కలను నాటవలెనో, ఎట్లు నాటవలయునో, ఏయే యెరువు నేవిధముగ వేయవలెనో, ఎట్లు, యెప్పుడెంతెంత నీరు పోయవలయునో, తెలియకయే పూలపై యున్న యొక్క వెర్రియభిమానము తక్క యితర శాస్త్ర పరిజ్ఞానములేక, మన యక్కచెల్లెండ్రందరును గృహోద్యానకృషి జేయబూనుచున్నారు. ఏదియెటులున్నను వారికి 'ఉద్యానకృషి' యందుగల యభిమానము మాత్రము మెచ్చుకోదగ్గ విషయము. అట్టి యభిమానులకు, శాస్త్రపరిజ్ఞాన పరిచయము గలుగజేయుటయే నాముఖ్యమగు యభిలాష. ఏవ్యక్తికైన నీవ్యాసములు లాభకరములైనచో, నాయాశయము దీరినటులే.

పూవులలోనెల్ల నత్యంతపరిమళభరితమై సుందరమై ప్రేమపురుషుల చుంబితస్థాన ఛాయాప్రతిమయై, ఉద్యానకర్షకుని ఉంపుడుకత్తెయై, పలుతెరగుల పలువుర మనోజ్ఞముగ నాకర్షించు పూరాణి—గులాబియే. ఈ గులాబి హిందూదేశముననే జన్మించి వృద్ధిజెందుచున్నది. మధ్యమోత్తర హిందూస్థానములందును, మైసూరునను, మిగుల శీతలప్రదేశములగు ఉదకమండలము, కూనూరు మొ॥ నీలగిరి ప్రాంతములలోను బాగుగా పెరుగుచున్నది. ఈ గులాబిరంగులనేకములు—సుమారు 1000కి మించి యుండును. ఐనను ఉష్ణప్రదేశములగు దక్కనుస్థానములలో కొలదిరకములు మాత్రము తృప్తిగా పెరుగుచున్నవి. కాని, సాధారణముగా మిగుల మంచిరకములన్నియును పొడుగైన శీతకాలముగలిగి, 50 డి॥ మించని, శీతకాలమున్న ప్రదేశములలోనే పెరుగుచున్నవి.

గులాబిరకములు

సాధారణముగా రెండుతరగతులు— (1) కొంచెమించు మించు సంవత్సరముపొడుగునను బూయునవి. **(Perpetual)** *

(2) వేసవికాలములోనే బూయునవి. **(Summer Roses)**. సామాన్యముగ నివి మనకంత యనుకూలముగ నుండుటకష్టము. కాని కొంచె మెక్కువశ్రమ దీసుకొనిన నివి మిగుల విలువ గలిగినవగును.

* వాడుకలో నుండు యాంగ్లపదములను దాని యుచితస్థానమున నుంచుటచే, ఏ యితర యాంగ్లవ్యాసమైనను సులభముగా నర్థముకాగలదు.

మొదటితరగతిలో వచ్చు ముఖ్యమగు జాతులు:-

(1) సామాన్యపు గులాబీ. (2) ఎల్లప్పుడును బూయు సంకరములు. (Hybrid perpetuals). (3) తేయాకువాసనగలవి. (Teas). (4) బోర్బొను సంకరములు. (Bourbon hybrids). (5) ఎల్లప్పుడు బూయుచు తేయాకు వాసనగలవి. (Hybrid tea-Scented Roses). (6) చీనా గులాబీలు. (China-Roses).

సామాన్యపుగులాబీ

సాధారణముగా తీరప్రదేశములు, కొంకణము దక్క మిగిలిన చోట్లనెల్ల పెరుగు గులాబీరక మిదియే. దీనిని "ఎడ్వర్డు" (Edward) యని యాంగ్లమున బిలుతురు. తెలుగున "రోజాపువ్వు" యిదియే. వృక్షశాస్త్రోక్తముగా (Botanically) దీనిని "రోజా డొమెస్కాన" (Rosa Domescana) యందురు. ఇంకను దీనికి 'మద్రాసురోజు;' 'పెర్షియన్ రోజు;' 'డమస్కరోజు;' యని నామాంతరములు. ఇండియాలో చాలవరకు తయారగు పన్నీరు దీనినుండియే. ఇంతకు యెక్కువ సువాసన, యందము మొ॥ గుణములు గల సంకరజాతుల కిది మూలాధారమగుట యొక గొప్పవిషయము. *

ఈ జాతి గులాబీలు తీయని వాసనగలిగి ఊదా, గులాబి వర్ణములతో కలసి చూచుట కెంతో మనోహరముగా నుండును. మొక్కలు దృఢముగానుండి విరివిగా బెరుగును. త్వరలో పెరిగి పెద్దపొదలగును. కనుక వీనిని సాధారణముగా అక్టోబరునెలలో మొదలంట నెండిపోయిన, లేక, బాగుగా ముదిరిన కొమ్మలు, నాకులు, త్రెంచివేయవలయును. పిదప బాగుగా గెత్తమువేసి నీరుబెట్టిన పూవులను విరివిగా బూయును. ఇవి జూలై-సెప్టెంబరు నెలలలోను, డిశంబరు-మార్చి నెలలలోను బూయును.

ఎల్లప్పుడును బూయు సంకరములు.

(Hybrid Perpetuals)

వీనిని వృక్షశాస్త్రోక్తముగా రోజా డమస్కన హైబ్రిడ్ (Rosa Domescana hybrids) యందురు. మన దేశములో నెల్లప్పుడు పూయు జాతులలో, తేయాకువాసనగల యొకటి రెండు రకములు దక్క, వీనిని మించినవి లేవు. పూవులు సహజముగా గొప్ప సువాసనగలిగి, చాలరంగులలోనుండును. మొక్కలు కొంచెము కష్టములకైన నోర్చి బ్రతుకగలవు. ఈ మొక్కలను తీగెలగా పెంచవచ్చును. తీగెలకింద గా పందిర కెక్కించిన పూవు లెక్కువ పూయును. దీనిలో పలురకములున్నను కారు రక్తవర్ణముగల పువ్వులు బూయు బ్లాక్ ప్రిన్సు (Black Prince) అనునదియు, చక్కని తెలుపుతో పూయు మాడమ్ నోమన్ (Madam Noman)యును ముఖ్యములు.

తేయాకు వాసనగల జాతులు

(Tea-Scented Roses)

వీనికి శాస్త్రోక్తనామము రోజా ఇండిక (Rosa Indica). ఈజాతి రోజాసామ్రాజ్యమున కంతకను ధీవిదితరాజ్ఞి. పూవుల కుండదగు సుగుణములన్నియును దీనియందిమిడి చెప్పటకలవి గాని యానందమును గూర్చును. ఏ కఠినహృదయమునైన నాకర్షించి వశపరచుకొనుట కీజాతిలో నొక్కపువ్వు జాలును! ఉత్కృష్ట సౌగంధ్యామేడిత బహువర్ణయుక్త లలిత చాతురీ పత్రములతో విరాజిల్లు పూరేఖ!! శాంతముతో శౌర్యమును జయించిన లలితబాల!!! ఇవి లేని

* సాధారణముగా మొదటి జాతులకు పెక్కుసుగుణము లుండవు. సుగుణవంతములగువాటికి కష్టములనోర్చు శక్తి జాలదు. ఆ సుగుణములు, మొండితనము, రెండు నొక్క మొక్కయం దుంచుటకు, మీది రెండు మొక్కలను సంకరపరచవలెను. (hybridisation) ఆ సంకరపరుచు మార్గము లనేకములు. అందు మొదటి మొక్కకు సున్నితమగు దానిని అంటుకట్టుట యొకటి: ఇట్టి యంట్లకు 'సాధారణగులాబి' లాభకరమని యభిప్రాయము.

వన ముగ్గా న్వవనము గాదు. వీనిలో ముఖ్యతమమైనది "లా ఫ్రాంస్" (La France). ఇది ఊదా గులాబిరంగు గలది. సర్వదా సంతోషము గలిగించునది. సంవత్సరము పొడుగునను బూచును. వీనిని గూడ పందిరలపై కెగప్రాకించగలము.

బోర్బను గులాబి

(Bourbon Rose)

వృక్షశాస్త్రోక్తనామము—రోజా ఇండిక బోర్బోనిక (Rosa Indica Bourbonica). ఇది మన దేశపు 'రోజా' (Rosa Domescana)కును 'చీనాగులాబి' (China Rose)కిని సంకరరూపమున నుద్భవించినది. దీని రేకలు గుండ్రముగానుండి, మంచివాసనగలిగి, కాంతిమంతముగానుండును. ఈజాతిలో "మాల్మేసను" (Souvenir de La Malmaison) ముఖ్యమైనది. దీని కెక్కువ యూదాగులాబిరంగు కలదు. పూవులన్నిటికన్నను తొలుత పూతనారంభించి చివరను ముగించుచు నెల్లప్పుడును పూవులనిచ్చును. ఈ జాతి మొక్కలను సులభముగా ఖండముల (Cuttings) ద్వారా ప్రవర్ధనము (Propagation) చేయవచ్చును.

ఎల్లప్పుడును బూచుచు తేయాకువాసనగల సంకరములు

(Hybrid Teas)

శాస్త్రోక్తనామము—రోజా ఇండిక హైబ్రిడ (Rosa Indica Hybrida). ఇది తేయాకు వాసనగల పూవులకును, యెల్లప్పుడు పూయు సంకరములకును మధ్య రెండింటి గుణములు పొందిన సంకర జాతికి చెందినవి. ఇవన్నియును దృఢముగా బెరిగి మొరడులవలె నుండునని దలచి ముదిరిన కొమ్మలు నాకుల నెక్కువగా ద్రెంచివేయరాదు. వీనిలో నొకటి రెండు రకములు తీగెలుగా మీద కెగబ్రాకును. ఇట్టి తీగెగులాబీలను తోటలోనుంచిన విరివిగా బూచుచు నివి యానందము, నందము నిచ్చును. ఈరకములలో 'గ్లాయిర్ డి డిజన్' (Gloire de Dijon) 'మారిషల్ నీల్' (Marechal Niel) ముఖ్యమైనవి. ఈ మారిషల్ పసపుపూవులు బూచును. గ్లాయిర్‌కూడ పసపు పచ్చని పూవులు పూచుచు నెక్కువ తృప్తి నిచ్చెడి గులాబి. స్నానపు గదులలోని సబ్బునీటితో వీనికి నీరుపోసిన మంచి రకమైన పూవులకు సందేహము లేదు. ఇవి గాక సాధారణముగా బెరుగు "డెవోనియెన్సిస్" (Devoniensis)కూడ చెప్పుకోదగిన రకము. ఇది పురాతనమునుండి వచ్చుచున్నది. మిగుల లేతగులాబి లేక యించు మించు తెలుపుగల పూవుల బూచును. ఇది సగము విడివిడని మొగ్గస్థితిలో చక్కని రంగు గలిగియుండును. చెన్నపట్నములో తెల్లగులాబి యని యమ్మబడుచున్న దీ రకమే.

చీనా గులాబీలు

(China Roses)

శాస్త్రోక్తనామము: రోజా ఇండిక చైనెన్సిస్ (Rosa Indica Chinensis) ఈ తరగతి మొక్కలు చాల కురుచగ నెదిగి రమ్యముగనుండును. వీనిలో ముఖ్యమగునవి.

(1) రక్తవర్ణపు పూవుల బూచు "ఆర్చి డ్యూక్ ఛార్లెస్" (Archduke Charles).

(2) తెల్లఫెయిరీ (White Fairy).

ఇటుల నెన్నో రకముల పేర్ల నుదహరించవచ్చును. కాని యొకటో, రెండో, మంచి రకములను కడు జాగ్రత్తగా బెంచిన నవి ముఖ్యమగు ధనాధారము లగును.

ఉదకమండలమునుండి చాలమంది చక్కని గులాబి రకపు ఖండములను తెప్పించుకొనుచున్నారు. కాని వానిని సమప్రదేశములలో Plains ఖండములద్వారా ప్రవర్ధనముచేసిన మొక్కలు రావు. ఈవిషయ మట్లు చేయుచున్న వారందరికి యనుభవమయియుండవలయును. కనుక నీలగిరి ప్రాంతములనుండి గులాబీ ఖండములను దెప్పించినపుడు, వచ్చిన వెంటనే, వాని కండ్లను దీసి, తమయూర విరివిగా పెరుగు మొరటిగులాబికి యంటుకట్టుట యుక్తమైన మార్గము. ఈ విషయము దెలియక 'ఖండములు బ్రతుక'వని వాదించువా రనేకులుండుట శోచనీయము.

(సశేషము)

వార్తలు—విశేషములు

మైసూరుసంస్థాన స్త్రీల మహాసభ

నవంబరు 10, 11, 12 తేదీలను కజిన్సు సతీమణి అధ్యక్షతక్రింద బెంగులూరులో మూడు దినములు జరిగినది. అక్షతయోనులగు విధవల వివాహమునకు వి. ఆర్. త్యాగరాజయ్యరు సతీమణియు, ఎ. యస్. ఆచారి సతీమణియు అంగీకరించుచు, ఈ సంబంధమై శాసనము లుండగూడదని వాదించిరి. అట్టి వివాహములవలన పుట్టిన బిడ్డలకు ఆస్తిహక్కు సిద్ధించుటకై శాసన మవసరమని ఇందిరాబాయి సతీమణి వాదించెను. వాదప్రతివాదములు తెగక తీర్మానము వాయిదా వేయబడెను, స్త్రీలకు స్కాలరుషిప్పులు హెచ్చించవలెననియు, భూతదయా సంఘము నెలకొల్పవలెననియు గ్రామపరిశ్రమల నెలకొల్పవలెననియు, సినీమాలో చెడ్డఫిల్ములను ప్రదర్శించరాదనియు మొదలైన తీర్మానములు ప్యాసయ్యెను.

*　　*　　*　　*

బీరారురాష్ట్రీయ చదుర్థ వార్షికసభ ఇందూరు వాస్తవ్యురాలు కమలాదేవి కైబీ సతీమణిగారి అధ్యక్షతను యోటోమాలులో నవంబరు 12-వ తేదిని జరిగినది. గ్రామపరిశ్రమల యభివృద్ధి, స్త్రీ విద్యావ్యాప్తి, క్లబ్బులలోను ఆటలలో స్త్రీలు పాల్గొనుట మొదలైన విషయములగూర్చి తీర్మానములు ప్యాసైనవి.　*　　*　　*　　*

నాల్గవ గంజాంమండల మహిళాసభ శ్రీకాకుళంలో 12-11-1934 తేదీని శ్రీమతి వెంట్రాప్రగడ లచ్చాయమ్మగారి అధ్యక్షతను జరిగినది. 400 మంది మహిళా ప్రతినిధులు విచ్చేసిరి. స్త్రీవిద్య, స్త్రీస్వాతంత్ర్యము, స్త్రీల హక్కులు, స్త్రీల ఆరోగ్యసంస్థలు మొదలగు విషయములను విపులముగ చర్చించుచు, ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షురాలియొక్కయు అధ్యక్షురాలియొక్కయు ఉపన్యాసములు మిగుల ప్రబోధకరములుగనున్నవి. జిల్లాలో మాఱుమూల గ్రామములలోగూడ మహిళాసమాజములను స్థాపించు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. ప్రాథమికవిద్య, ఉన్నతవిద్య, పరిశ్రమలవిద్య, వైద్యవిద్యలను వ్యాపింప జేయవలయుననియును పాలకసంఘములు, ప్రత్యేకపార్కులు, శరణాలయములు ఆంధ్రరాష్ట్రము వెంటనే స్థాపించవలెననియు, బాల్యవివాహములు, మత్తుపదార్థములు, అస్పృశ్యత, దేవదాసీపద్ధతి, ఘోషాపద్ధతి మొదలగు దురాచారములు మానవలెననియు 19 తీర్మానములు విపులముగ చర్చించి ఆమోదింపబడెను.

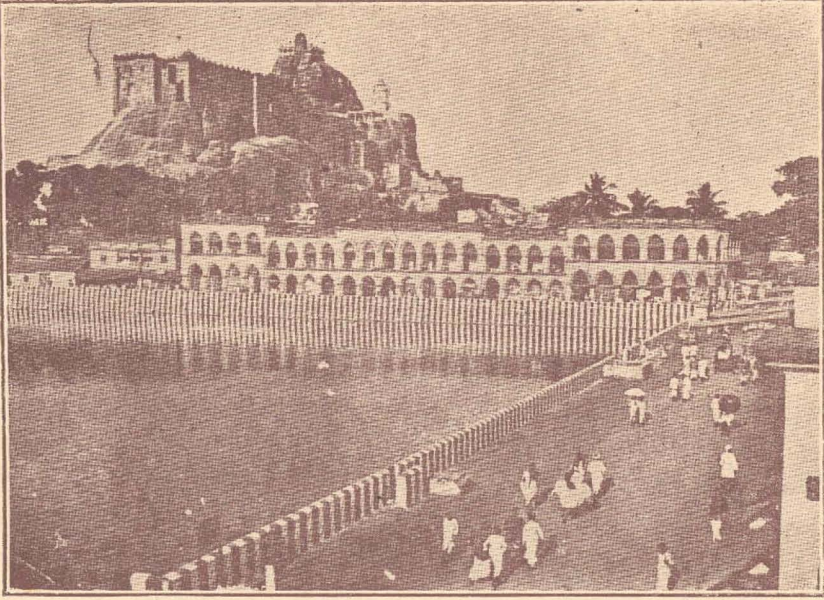
*　　*　　*　　*

తిరువాన్కూరు సంస్థాన మహిళాసభ నవంబరు రెండవవారములో తిరువేంద్రములో శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మి రెడ్డిగారి అధ్యక్షతను జరిగినది. మహారాణీగారు తమ అమూల్యాశీర్వాదము పంపిరి. అఖిల భారతమహిళా సంఘమువారి 118 శాఖలలో తిరువాన్కూరు సంఘము మిక్కిలి కీర్తికెక్కినది. స్త్రీస్వాతంత్ర్యము, స్త్రీవిద్యలయందు ముందంజవేయుచున్నది. శ్రీమతి రెడ్డిగారు 'గృహసంబంధమగు విద్యలలో స్త్రీలు ప్రవీణలు కావలెననియు స్థానిక సంస్థల సభ్యత్వమునకై యెన్నికలలో నిలువవలెననియు, పూర్వాచారపరాయణత్వమును విసర్జించి, పాశ్చాత్యసుందరీమణులతో తుల్యులు కావలెననియు సభ్యురాండ్రను హెచ్చరించెను.

ఆంధ్రదేశ మహిళాసభ తీర్మానములు

స్త్రీలకు వివాహమును విచ్ఛేదము గావింపగలుగుటకవకాశము లీయవలయునని తేబడిన తీర్మానము శ్రీమతి కోటిరెడ్డి సతిగారిచే చాల తీవ్రముగ ఖండింపబడి అధిక సంఖ్యాకులచే నిరాకరింపబడెను.

జన్మనిగ్రహ విషయమున వివాహితులైన స్త్రీపురుషులకు సరియైన పద్ధతులను గురించి తెలియజేయు

తిరుచినాపల్లి శిలాదేవాలయ దృశ్యము.

శ్రీమతి మహాలక్ష్మి వరదస్వామి.

సేలంలో పోటీలేకయే యెన్నుకొనబడిన మున్సిపల్ సభ్యురాలు.

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

టకు ప్రతియూరియందును నోకకార్యాలయము ముండవలయునను తీర్మానమామోదింపబడెను.

స్త్రీలకు ప్రత్యేక ప్రాతినిధ్య మనర్థదాయకమనియును, సాంఘికనిర్ణయము దేశాభ్యుదయము నరికట్టుననియును తీర్మానము గావింపబడెను.

స్త్రీలు స్వదేశీయెడలను, ఖద్దరునేతలను ఎక్కువశ్రద్ధ వహింపవలయుననియును, 1935 ఏప్రెలులో రాజమహేంద్రవరమునందు స్వదేశీప్రదర్శనము కావించుట కేర్పాటుచేయవలయుననియును ఆమోదింపబడెను.

శారదాచట్టము ఇంకను ఆనుల్లంఘనీయముగ మార్చబడవలయుననియును తీర్మానింపబడెను.

నాల్గవ గంజాంమండల మహిళాసభవారి కొన్ని తీర్మానములు

ప్రతి గ్రామమునందును శాల బాలికలకు నిర్బంధోచిత ప్రారంభవిద్య నేర్పవలెననిన్ని, అందులకు స్త్రీలనే నియమించవలెననిన్ని, ప్రభుత్వమును ఈ సభవారు కోరుచున్నారు.

దేశదారిద్ర్యము తొలగించుటకు దేశీయపరిశ్రమలను, ముఖ్యముగా చేతిపనులను అభివృద్ధిచేయుట ఆవశ్యకము గనుక అట్టి దేశీయపరిశ్రమలను ఎక్కువ ప్రోత్సాహ మొసగవలసినదిగా ప్రజలను ప్రార్థించుచు మనదేశములోనే తయారయిన వస్తువులను, అందు ముఖ్యముగ చేతితోచేసిన సామగ్రిని వాడుకొనవలసినదిగా ప్రజలను ఈ సభవారు కోరుచున్నారు.

రైల్వేలలో స్త్రీల ప్రత్యేక మూడవతరగతి బండిని రైలుమధ్యగా పెట్టవలసినదనిన్ని, స్త్రీలకు అందు కావలసిన సౌకర్యములను చూచుటకు స్త్రీ కండక్టరును పెట్టవలసినదనిన్ని; ఏర్పడబోవు రైల్వే బోర్డులో స్త్రీల సౌకర్యముల విషయమై సలహాల నిచ్చుటకు ఒక స్త్రీ ప్రతినిధిని ఏర్పాటుచవలెననిన్ని ప్రభుత్వమును ఈ సభవారు కోరుచున్నారు.

తల్లిదండ్రులయొక్కయు, భర్తయొక్కయు ఆస్తులలో ఆడపిల్లలకు సమాన వారసత్వపు హక్కుల నిచ్చుచు శాసనము గావించవలెనని భారతశాసన సభవారిని ఈ సభవారు కోరుచున్నారు.

భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజనకై సుమారు 20 సం॥లనుండి ఆందోళన సల్పుచున్న ఆంధ్రుల కోరికననుసరించి ఆంధ్రరాష్ట్రమును వెంటనే ఏర్పరచవలెనని ప్రభుత్వమును ఈ సభవారు కోరుచున్నారు.

మన ఆంధ్రరాష్ట్రములో స్త్రీలయొక్కయు, పిల్లలయొక్కయు ఆరోగ్యము అంతకంతకు క్షీణించుచుండుటచేత ఆరోగ్యవిషయిక ప్రదర్శనములవలనను, మ్యునిసిపలు సరిహద్దులలోను ఇతర పబ్లికుస్థలముల లోను ప్రజాప్రయోగమునకై ఆటస్థలములకు, విహారస్థలములను ఏర్పరచుటవలనను ఆరోగ్యపరిస్థితులను చక్కజేయవలెనని స్థానికసంస్థలను ఈ సభవారు కోరుచున్నారు.

ప్రస్తుతము మనదేశమందున్న సాంఘికదురాచారములవల్లను, అతిబాల్యవివాహములవల్లను, అనారోగ్య పద్ధతులు మూఢాచారములవల్లను, స్త్రీలకు చిన్నతనమందే అనేక కాన్పులుకలిగి తద్వారా స్త్రీల ఆరోగ్యము చెడుటవల్లను, శిశు మరణములు ప్రపంచమందన్ని దేశములకన్న హిందూదేశములో నెక్కువగానుండుటచేతను ప్రతిగ్రామములోను శిశుసంరక్షణ సంఘములను స్థాపించి గర్భిణీస్త్రీలకు సలహాలనిచ్చుటకు వైద్యురాండ్రను నియమించవలెనని అందులకు "గర్భిణీస్త్రీల సహాయనిధి"ని ఏర్పరచవలెననిన్ని ప్రభుత్వమువారిని ఈసభవారు కోరుచున్నారు.

దేవదాసీల కింతవరకు దేవాలయములలోనున్న నిర్బంధవిధానమును తొలగించి వారి వృత్తులను మాన్పించుటకు ప్రయత్నించవలెననిన్ని, అందులకు దొరతనమువారిని సహాయము చేయవలసినదనిన్ని కోరుచూ తీర్మానించడమైనది.

స్త్రీలయొక్క ఆరోగ్యరక్షణార్థమై ప్రతి తాలూకా ముఖ్యపట్టణమునకును ఒక స్త్రీ సబ్ అసిస్టెంటు సర్జనును (Sub-Asst. Surgeon) ఇద్దరు ట్రైయిండు మంత్రసానులను (Trained mid-wives) ఈజల్లాలో వెంటనే నియమించవలెనని సర్కారును, జిల్లాబోర్డు పురపాలక సంఘములను ఈ సభవారు కోరుచున్నారు.

గ్రంథ పరిచయము

విజయ:—

విజయనగరమునుండి ప్రతి మాసమును వెలువడు క్రొత్త పత్రిక. సంపాదకుడు శ్రీయుత కాకుళపరపు కృష్ణమూర్తిగారు. చందా సం|| 1-కి రు. 1-0-0 శుద్ధ నవ్యులపత్రికయు కాక శుద్ధ సాహిత్య పత్రికయు గాక భావకవిత్వము చారిత్రక పరిశోధనము మొదలు చిన్నకథలు హాస్యపు పల్కులవరకు గల సకల పాకములను ప్రదర్శించు మనోహరపత్రిక. శ్రీయుతులు బుఱ్ఱా శేషగిరిరావుగారు విశ్వనాథ కవిరాజుగారు, జాషువా కవిగారు మొదలగు సుప్రసిద్ధుల వ్యాసములతో రాజిల్లును.

గ్రంథాలయ సర్వస్వము:—

తొమ్మిది సంవత్సరములనుండి ఆంధ్ర దేశ గ్రంథాలయోద్యమవ్యాప్తికి కృషిచేయుచు ధారాళమగు సేవచేయుచున్న సుప్రసిద్ధ మాసపత్రిక. ప్రముఖుల ఉపన్యాసములు, విద్వాంసుల అభిప్రాయములు, ఉద్యమ చరిత్రలు, గ్రంథాలయ నివేదికలు, నూతనాభివృద్ధి మార్గములు మొదలగు విశేషములను తెలియఁజేయుచుండును. ప్రతి గ్రంథాలయమునందును నుండఁదగినది. చందా సంవత్సరమునకు రు. 3-0-0లు. కార్యస్థానము బెజవాడ.

సుదర్శని:—

తూర్పుగోదావరిజిల్లా రాజోలునుండి మాసమునకు రెండు తూరులు వెలువడును. సంపాదకుడు శ్రీయుత డి. యస్. రాజుగారు. చందా సాలుకు రు. 2-0-0లు. ప్రపంచవీరుల చరిత్రలు, ఆధ్యాత్మిక ప్రసంగములు, సహకారవార్తలు, ఆరోగ్యసూత్రములు మొదలగు సకల సద్విషయములను తెలుపుచు ఆంధ్రోద్యమును ప్రోత్సహించుటకు దీక్ష పూనియున్నది.

బ్రహ్మోత్తర ఖండము:—

రాజమహేంద్రవరమునుండి శ్రీయుత కాళహస్తి తమ్మారావు అండు సన్సువారివల్ల ప్రకటితమగు శ్రీ శైవగ్రంథమండలివారిచే ప్రకటితమైన ద్వితీయ గ్రంథము. శ్రీ సూతప్రోక్తములగు పురాణములనుండి శివభక్తాగ్రగణ్యుల చరిత్రములనెల్ల శోధించి తెచ్చి సులభసుందరతర వచనరూపంబున నాంధ్రమహాజనులకెల్ల విందొనగూర్చుచున్న శ్రీ గ్రంథమండలివారెంతయు ధన్యులు. ఇందలి కథలెల్లయు పాఠకులకు నిష్ఠ, సదాచారము, ఇంద్రియనిగ్రహము, ఈశ్వరభక్తి మొదలగు సద్గుణములలవరచి ఐహికాముష్మిక సుఖపరంపరలనెల్లఁ జూఱలు గొల్పుచుండును. గ్రంథకర్త శ్రీయుత వి. విశ్వనాథంగారు. ఈ గ్రంథము డెమ్మీసైజు 170 పుటలు, వెల రు. 1-0-0.

ఆనంద శ్రీ శివపూజావిధానము:—

ఇది పై గ్రంథమండలివారి ద్వితీయానుబంధము. శ్రీయుత కాళహస్తి వేంకటసూరయ్య సిద్ధాంతిగారు అందముగల సంస్కృత శ్లోకములను శ్రుతులను బొందుపరచి శివపూజావిధానము నుదహరించినారు ఈ గ్రంథమండలివారు మూడు మాసములకు 200 పుటల శైవచరిత్రములను వచనరూపమున బ్రకటింతురు. చందా సంవత్సరమునకు రు. 2-0-0.

ఆధునిక మానసిక చికిత్స:—

డెమ్మీసైజు 140 పుటలు వెల రు. 1-4-0లు. గ్రంథకర్త శ్రీయుత చిల్లరిగె సేతుమాధవరావుగారు, గాంధినగరము, బెజవాడ. గ్రంథకర్త ఇందు మనస్సును కేంద్రముగ చేసుకొని మనస్సునకు సకల శరీరావయవములకును ఇంద్రియములకును గల సంబంధములను సచిత్రముగ దెలిపి, మనోవైకల్యమువల్లనే సమస్తరోగములు కలుగుటయు, మనశ్శుద్ధితో సర్వ లోపములు నివారణమగుటయు చర్చించి మనశ్శుద్ధి సిద్ధించు తెరవు లనేకములను సూచించినారు. ఇది కేవల మాధ్యాత్మిక గ్రంథము కాక శుద్ధవైద్యగ్రంథము. మనశ్శుద్ధి లేక రోగములు శాశ్వతముగ కుదర వని యిందువలన గ్రహింపనగును. ప్రాచ్య పాశ్చాత్య పండితుల అభిప్రాయములు, కేవల మానసిక చికిత్స వలన ఆరోగ్యమునందిన వివిధరోగుల యుదాహరణములును గలిగి గ్రంథము రసవంతమై ఉత్సాహదాయకమైయున్నది.

విదేశయాత్రికులు—ప్రాచీనాంధ్ర దేశము:—

డెమ్మీసైజు 214 పుటలు. వెల రు. 1-4-0లు. గ్రంథకర్త శ్రీయుత భావరాజు వేంకటకృష్ణారావు గారు బి.ఎ.,బి.యల్., రాజమహేంద్రవరం. క్రీ.శ. 7-వ శతాబ్దమున చాళుక్యరాజ్యవైభవమును, 13-వ శతాబ్దమున కాకతీయ సామ్రాజ్యవైభవమును 15-వ శతాబ్దమున విజయనగర సామ్రాజ్యవైభవమును తిలకించి వర్ణించిన చైనాదేశీయుడగు యువాన్ చ్వాంగు, వెనీసియా నగరవాస్తవ్యుడగు మార్కోపోల్, పారసీక రాయబారియగు కమాలుద్దీను అబ్దుల్ రజాకుగార్ల చరిత్రలనుండి యెత్తి వ్రాయబడిన వివిధాంశములతో రాణించుచున్నది. సుందర గ్రాంథికశైలి పాఠకుల నుత్సాహభరితులను చేయును. దీనిని పఠించి గర్వించని యాంధ్రు డుండడు. యువకులెల్లరును పఠింపదగినదియే గాక విద్యార్థులకు పఠనీయగ్రంథముగఁగూడ నుండదగినది.

క్రిష్ణాంపేట ఆదిఆంధ్రయువజన సంఘము:—

1934 సం|| ఆగస్టుతో అంతమైన ప్రథమ సంవత్సరమున ఈ సంఘమువారు నడపిన కార్యక్రమమునుగూర్చిన నివేదికను ప్రచురించినారు. శ్రీయుత మందా రామయ్యగారు దీని కధ్యక్షులు. శ్రీయుత కె. సంజీవకామతు, బి.ఎ.,బి.యల్.గారు యావజ్జీవపోషకులు. ఇందు 35 గురు సభ్యులు, ఇరువురు కార్యదర్శులు, ఒక కోశాధికారియు, ఏడుగురు కార్యనిర్వాహకవర్గమును గలరు. స్వయంగా రు. 80లు వసూలుచేసుకొని ఆరోగ్యప్రదర్శనములు, ఉపన్యాసములు, ఆటలు, పఠనమందిర వ్యవహారములు, మొదలగువాని నెల్లనుజరుపుకొనిరి. సంఘనాయకులే మహాత్మాగాంధీగారి యుదాహరణము ననుకరించి వీధులనూడ్చి పేటవారికి పరిశుద్ధవర్తనను వాచరణ రూపముగ చూపించుచున్నారు. ప్రతి గురువారము నాడును మద్యపాననిషేధకోపన్యాసములు జరుగుచున్నవి. పేటలోనుంచి కసాయిసాల నెత్తివేసుకొని జీవహింసను విసర్జించుకొనినారు. చదువుకొనిన పెద్దలు రాత్రిళ్లయందు చదువురానివారిని సమావేశపరచి, చదువు చెప్పుచు, పత్రికలు చదువుచు, తగవులు దిద్దుచు ఐకమత్యమును పురికొల్పుచున్నారు. బేడ్మింటను, క్రికెటు మొదలగు ఆటలలో పాల్గొనుచు స్కౌటు సంఘములలో సభ్యులై పరోపకార కృత్యముల నొనర్చుచున్నారు. మహాత్మాగాంధి, థక్కరు మొదలగు అన్యప్రాంతీయులే కాక నగర ప్రముఖులును కార్పొరేషను ఉద్యోగస్థులును కూడ వచ్చి వీరి యుత్సాహశ్రద్ధల నెంతయు ప్రశంసించుచున్నారు. ఈసంఘ మితోధికాభివృద్ధిని బడయును గాకయని ఆశీర్వదించుచున్నాము.

శ్రీరామవిజయము:—

డెమ్మీసైజు 136 పుటలు. వెల రు 0-12-0 లు గ్రంథకర్త శ్రీయుత కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రి గారు, కాకినాడ. ఇందు దిలీప, రఘు, అజ, దశరథ

మహారాజుల చరిత్రములు అతిమనోహర శైలిలోను కల్పనతోను వ్రాయబడినవి. ఇవి పురాణ శ్రవణము వలె కాక నవలవలె అద్భుతరస మొలుకుచున్నది. ప్రాచీనాచారములును సభ్యతయు అద్దమునందున్నట్లు మనకన్నుల యెదుట గోచరించుచుండును. రాజాధి రాజుల విషయసుఖపరాఙ్ముఖత్వము, ఐహికసంపదల యందలాలసత్వము, స్త్రీలకుగూడ సర్వసామాన్య ములగు రాజకార్యనిర్వహణన్యాయాన్యాయ పరి శోధన శక్తి, వివాహవిధానములు, విద్యావిధానములు అన్నియు సందర్భోచితముగ కథాకథనమునం దల్లు కొనియున్నది. దీనిని ఆయా రాజుల కాలములో జరిగిన కొట్లాటలు, తిట్లాటలు, ఆక్రమణములు, చావులు మొదలగువాని చరిత్ర యని కాకున్నను, ఆ కాలమునందలి సదాచారధర్మగమన చరిత్రమని చెప్పవచ్చును. సుబోధ నిర్దుష్టసుందరశైలి. ప్రతి విద్యార్థియు ఏదో యొక తరగతిలో నిట్టి గ్రంథము లను పఠించితీరవలెను. ధారాళమగు ఆంధ్రభాషాశైలి కాని ఉత్కృష్టమగు సంస్కారభావపరంపర కాని కలుగదని చెప్పవచ్చును.

ప్రారంభ విద్య:—

ఇప్పటికి ఏడు సంవత్సరములనుండి యేలూరు పట్టణమునుండి వెలువడుచున్నది. దేశముయొక్క భవితవ్యమెల్లయు ప్రస్తుత బాలబాలికల చేతులలో నున్నది. వారి భవితవ్యమెల్లయు ప్రాథమికోపాధ్యా యుల చేతులలోనున్నది. కనుక ప్రాథమికో పాధ్యాయవృత్తి ఏదో ఉదరనిమిత్త వేషముకాక లోకోద్ధారకవ్రతముగ ఉపాధ్యాయులచేతను అధి కారులచేతను ప్రజలచేతను గౌరవింపబడవలెను. ఇందుకు ప్రాథమికోపాధ్యాయ సంఘము సదాశయ వంతమై, పటిష్ఠమై, విజ్ఞానవంతమై దీక్షాబద్ధమై యుండవలెను. లేనియెడల ప్రెసిడెంట్ల యెత్తులకు ప్రజల నిరసనకు భాజనమగును. సమస్తాంధ్రరాష్ట్ర ప్రాథమికోపాధ్యాయ వర్గమునకును ఈ సందేశము నందించి నిష్ఠాగరిష్ఠులను చేయుటకీ మాసపత్రిక యెంతయు ఉపకరించుచున్నది. ఉపాధ్యాయులెల్లరు నిందు సభ్యులుగను చందాదారులుగను చేరి తమ భావి గౌరవప్రతిష్ఠలకు తామే నిర్మాతలు అవుదురు గాక. వ్యవస్థాపకుడు శ్రీయుత ఈదర వేంకట్రావు గారు. చందా సం॥కి రు. 1-0-0 మాత్రము.

శ్రీ భక్తియోగ ప్రదర్శని:—

భక్తి, జ్ఞాన, కర్మ, యోగ సనాతనధర్మములఁ బ్రదర్శించు మాసపత్రిక. ఇందు పరమభాగవతుల చరిత్రలు, ఉపదేశములు, ప్రశ్నోత్తరములు, మోక్ష మార్గములు మొదలగు సద్విషయములు వ్రాయబడు చుండును. మోక్షాసక్తు లెల్లరును చదువదగినది. గుంటూరుజిల్లా గురజాలయందలి శ్రీరామచంద్ర సేవాకుటీరమువారిచే ప్రకటితము. ప్రదర్శకులు శ్రీయుతులు అక్కిరాజు రామయ్య, పిన్నవి రాఘవ శర్మగార్లు సం॥ చందా రు. 2-0-0లు.

విశ్వవిలాసము

దారుణమరణములు

శ్రీమతి వెలిదండ చూడికుడుత్తమ్మగారు ఈ సంచికలో వ్రాసిన కేశవరావు, బి. ఎ. అను కథ హృదయవిదారకముగ నున్నదనుటకు సందేహములేదు. అయినను మన ఆంధ్రదేశమునందున్న విద్యాధికులగు యువకులనేకు లట్టి దుర్భరదరిద్రపరిస్థితులకు ముఖాముఖులై పీడపడుచున్నారనుటలో అసత్యమే మాత్రమును లేదు. మానమర్యాదల కాశించు కుటుంబము లెన్ని, ఈ పీడాకరద్రవ్యాధార యంత్రభూయిష్టనాగరకతా పిశాచము వాతఁబడి మడియుచున్నవో ఊహింప సాధ్యముకాదు. ఈ దురవస్థ ఒక్క మన భారతదేశమునకు మాత్రమే పట్టినదికాదు. పేదవారిని నొర్లుకొని తిని భాగ్యవంతుల మాదామను మైదాసులు వెలయుచున్న సమస్త ప్రాచీ ప్రతీచీ దేశముల యువకులను యువతులను ఈ పిశాచము తన ఎఱ్ఱని గ్రుడ్లు మిటకరించుచు మ్రింగివేయఁ జూచుచున్నది. మేమీకథను అచ్చొత్తుచుండగా తెలియవచ్చిన జపాను దేశమున జరిగిన ఒకయథార్థసంఘటనము నిక్కడ పొందుపరచ మానలేకున్నాము.

సూ్యకో అనే బాలికను అయిమా అనే కుటుంబమువారు దత్తతచేసుకొనిరి. దత్తత చేసుకొనునాటి కా కుటుంబమువారన్న వస్త్రములకు లోపములేని ఘరానావారు. ధరవరలమొగుడుదిగుళ్ళలో ఆ కుటుంబము నలిగిపోయి దివాలాయెత్తినది. అయిమా గారి ఉద్యోగముకూడ పోయినది. సూ్యకో పాపము మోటారుబస్సు నడిపెడి ఉద్యోగము చేయుచు తన దత్తత తల్లిదండ్రులను పోషించుచుండెను సూ్యకో సంపాదన కుటుంబభరణమునకు చాలదు. అయినను కడుపు లోకప్రక్కన మాడ్చుకొనుచు పైకి గౌరవముగ వారు నటించుచుండిరి. ఇంతలో తల్లికి జబ్బుచేసినది. డాక్టరు కిచ్చుటకు డబ్బు లేదు. కూతు రుద్యోగము విడిచిపెట్టినచో కంపెనీ వారు 90 యెన్నులనగా సుమారు రు 73 లు ఇత్తురు. ఆమె వుద్యోగమును విడిచిపెట్టి 90 యెన్నులు పుచ్చుకొని వైద్యునికిచ్చి తల్లి నారోగ్యవంతురాలనుగా నొనరించి తిరిగి ఉద్యోగప్రయత్నము చేసుకొన నిశ్చయించి 90 యెన్నులును పుచ్చుకొనెను.

ఇంతలో, మన మీ మధ్య పేపర్లలో చదివిన, ఉపద్రవకరమైన సుడిగాలివచ్చి, వీరికాగితపుటింటిని యెగరవేసుకొనిపోయెను. దానితోకూడ ఆమెయొక్క యెన్ను కాగితములుకూడా ఎక్కడకో యెగిరిపోయెను. ఆమెకు వేరు జీవనాధారములేదు. తల్లికి వచ్చేప్రాణము, పోయేప్రాణము—చేతిలో

ఒకటో రెండో యెన్నులు మిగిలినవి. దానితో నామె విషముకొనినది. ముగ్గురును యీ పాడుప్రపంచమునుంచి విరమింప నిశ్చయించుకొని ఆ విషము సత్యాగ్రహ్యాయముగ భుజించిరి. దానివలన చావమేమో అని అనుమానమునుపొంది విషవాయువునుగూడ గ్రోలిరి. తలిదండ్రు లిద్దరును పరలోకమును చేరిరి. కూతురుప్రాణ మింకను పోకున్నది. వైద్యులకీ సంగతి తెలిసి ఆస్పత్రికి గొంపోయి మందులు పోసి ఆమెను బ్రతికింప నుంకించుచున్నారు. ఆమె కిప్పుడు వయస్సు పదునెనిమిదవవత్సరము నడుచుచున్నది. ఆహా! ఎట్టి దివ్యమైన అబలామణుల కెట్టి పాటులు!

విచిత్రమైన ముష్టి

మిసెసు ఆలిస్ హ్యామండు అనునామె యాచకకోటికంతటికి కిరీటతుల్యమైనది. ఆమె చెయ్యెత్తి యెవ్వరినీ అడగలేదు. దీనముగా యాచిస్తూ ఎవరికి లేఖలు వ్రాయలేదు. ఒక ఇంజనీయరు గుమాస్తాకు ఆమె భార్య. ఆమెకు 11 గురు బిడ్డలు—అతని జీతము జీవనమునకు చాలదు. పిల్లలందరికీ మంచి చదువులు చెప్పించి పెద్ద అంతస్థులకు తెద్దామని ఆమె ఆశయము. ఆమె బలవంతురాలే. ఒకటి రెండుసారులు త్రోవకాచి శ్రీమంతులగు బాటసారులను తన్ని వారివద్దనున్న లొడ్డూలొసుగూ సంగ్రహించి యిట్లోవేసుకుంది. కాని యీ సందర్భములలో ఆమె దొరికిపోయినది. కేసులుపెట్టి చిన్నచిన్న శిక్షలు వేయించినారు. అప్పటినుంచి ఈ వృత్తి మానుకున్నది. అక్కడనుంచి డబ్బు సంపాదించడానికి పాచికలు వేయడానికి మొదలుపెట్టింది-ఒకవిధమైన యాచనఆమెకు పట్టుబడింది.

టెలిఫోనుపుస్తకము చూచి యెవరో పెద్దపెద్దవారికి ఉత్తరములు దీనంగా వ్రాసి, వారేమైనా పంపిస్తారేమో అని యెదురు చూస్తూ వ్యర్థమనోరథమైయె కుమలడము కాదామె పద్ధతి. దినమూ పేపర్లు చూడడము, అందులో గొప్పవా రెవరైనా చచ్చిపోయి నట్లుంటే అతనిపేర లేక ఆమెపేర వెంటనే ఒకఉత్తరము వ్రాయడము. చనిపోవడము తనకు తెలియనట్లు నటించుచూ ఆ వుత్తరము వ్రాసేది. 'అయ్యా, లేక అమ్మా, ఈ దీనురాలికి తమరు దఫదఫాలను చేసిన దానములను ఉపకారములను నేను మరువజాలను. మీ అవ్యాజకరుణాప్రసారమువలననే నేను గౌరవముగ మనగలుగుచున్నాను— ఈ దీనురాలను తా మెన్నడును మరువకుందురుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాను.' అని కొక్కిరి అక్షరాలతో వ్రాసేది.

ఆసామీ చనిపోయిన అయిదారు రోజులకీ వుత్తరము అందేది. బంధువులంతా చదువుకొనేవారు. ఆసామీ ఎంతమంచివాడు, ఎంత గుప్తముగా ఈమెకు సాయము చేసేవాడు, ఈమెయం దెంత అభిమానము, ఈమె యెంత యోగ్యురాలో, ఈమెకొక తృణము పంపించినచో అతని ఆత్మ యెంత సంతోషిస్తుందో అనుకొని తగినంత ధనము నామె పేర పంపించేవారు. ఈ విధముగా ఆమె వారమునకు 8 పౌనులు లేక రు 120 ల నార్జిం

చెడిది. 22 సంవత్సరములై యిట్లు ఆర్జించు చున్నది. ఆరుగురు బిడ్డలిప్పటికి ప్రయోజకులై, పెండ్లిండ్లాడి సుఖసంసారములను చేయుచున్నారు.

ఇంతలోనే దేమునికి కన్నుకుట్టినది కాబోలు—ఈ తంత్రం బయలుపడ్డది—డార్టు మౌతు పోలీసువారు కేసు పెట్టినారు. నాపిల్లల కోసం నేనిట్లు చేయవలసివచ్చెనని ఆమె చెప్పిన సమాధానం—అయినా మేజస్ట్రీటు విడిచిపెట్టలేదు. 3 నెలలు కఠినశిక్ష విధించినారు.

వృద్ధవివాహాలు

పెళ్లికొడుకూ అనేటప్పటికి అరవైయేళ్ల వానికైనా పదమూడేళ్లవాని కుండే కులాసాయు, 70 యేళ్లదానికైనా పన్నెండేళ్ల బాలకుండే ముచ్చట వాటంతట అవివస్తాయి. అందుచేత, పదిమంది పిల్లలున్నారుగదా, వయస్సు మళ్లిందిగదా, వానప్రస్థానికి పోరాదా అనే అడ్డ దిడ్డపు ప్రశ్నలను ఆడవాళ్లకైనా మగవాళ్లకైనా చెప్పితే లాభము లేదు. మానవప్రకృతి వున్నన్నాళ్లు కన్యలేమిటి, విధవలేమిటి, బ్రహ్మచారులేమిటి, భార్యాహీనులేమిటి యెంత వయస్సులోనైనా పెళ్లికొడుకో పెళ్లికూతురో దొరకవాలికాని పీటలమీదికి మధుపర్కాలతో తయారౌతారు. అందులోను ఆ వృద్ధ దంపతులు ఆవృద్ధ వివాహానికిముందే పరస్పరం చేతులుకలుపుకొన్న పరిచయస్థులు స్నేహితులు, ప్రణయప్రణయినులు అయినవో ఆ వివాహముయొక్క సారస్యము మరీ హెచ్చిపోతుంది

ఈ మధ్యను ఇంగ్లాండు దేశపు సఫోకు జిల్లాలో జానుహోలు, హెవెను అను నిరువురకు జరిగిన వివాహములో ఇన్నీ కలిసి వచ్చాయి. వరుడు తన చిన్నతనంలో తన గ్రామంలో ఒక వర్తకుడిదగ్గిర తాబేదారుగా వుండేవాడు. ఆసమయంలోనే హెలెను అనే పిల్లను పరిచయము చేసుకొని ఉవ్విళ్లూరుతూ వుండేవాడు. ఆమెకును అతనియెడల పూర్ణానురాగము. అయినా ఆమెకు లండను నగరమున యేదైనా పని సంపాదించుకొని బ్రతుకు నిమిత్తం పోవలసి వచ్చెను. తరువాత జానుహోలు ఎవరైనో పెళ్లాడాడు. హెవెనుకూడా యెవరినో లండనులో పెళ్లాడేసుకుంది. వృద్ధాప్యంవచ్చేవరకు వానికి భార్యావిహీనత, యీమెకు భర్తృవియోగము కలిగింది; అయినా పిల్లలకి లోటులేదు. అతనికి యీమెకు కలిపి తొమ్మండుగురు బిడ్డలున్నారు. అందరూ పెద్దవాళ్లయి వేరే కాపరాలు పెట్టుకొని యెవరితెన్నునవారు బ్రతుకుచున్నారు. హెవెను 70-వ యేట తన జన్మస్థానం వచ్చేసింది. అక్కడ జాను ప్రత్యక్షమయ్యేడు. పాత చరిత్ర కొత్తభావాలతో పాలతరంగాల లాగ ప్రవహించుకొంటూ జ్ఞప్తికి వచ్చింది. జానుకు 72 మాత్రమే వయస్సు. ఇద్దరూ కూడబలుకుకున్నారు. గత 50 సంవత్సరములు వేరే స్త్రీతోను వేరే పురుషునితోను వారి శరీరాలు వేరేవేరే కాపురాలు చేసినా వారిమనస్సులుమాత్రం ఒకరిమీద నొకరికివుంటున్నే

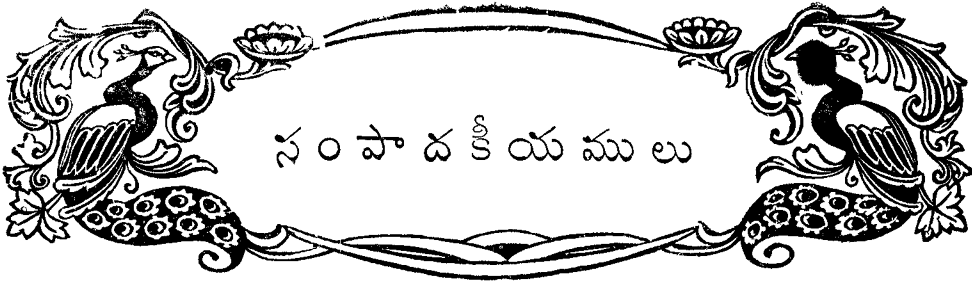
వుండేవి. నష్టపోయిన పెన్నిధి అలభ్యయోగంగా తిరిగీ వారికి ప్రత్యక్షమయింది. వారి ప్రణయ పరిణామము యాభై సంవత్సరాల క్రిందట యెంతవరకు సాగి ఆగిపోయిందో ఆ అంచీవగ్గరనుంచి తిరిగీ తరవాయి ప్రారంభించింది. ఇంకేముంది? ఇంగ్లీషువాడు చెప్పినట్లు వాళ్లు తిరిగీ ప్రేమలోపడ్డారు!! గుళ్లో కెళ్లేరు, ఫాదరీ మంత్రాలు చదివేశాడు, గంటలు గణగణమ్రోగినవి, పెండ్లి అయిపోయినది, పేపర్లన్నీ ఆ శుభవర్తమానమును ప్రకటించి ఆ నూతన దంపతులపై భూసురాశీర్వాదములు కురిపించినవి. వాళ్లిద్దరూ చాలా యోగ్యులనవాలి. వృద్ధాప్యంలో పెళ్లి చేసుకున్నా మన హిందూదేశం పెళ్లికొడుకులలాగ ప్రథమ రజస్వలయే కావాలని మనుధర్మశాస్త్రాలుపట్టుకొని అతను కూర్చోలేదు.

గుణపాఠము

చాలా దేశాలలో మోటారుడ్రైవర్లు బహు మోటువారని పేరుపడ్డారు—వారు చక్రంపట్టుకొని వేగముగ నడుపుటకు ఒకసారి ప్రారంభించిరంటే, ముందర యెవరున్నారు ఏమున్నది యను ఆలోచనలు లేకయేవో సుందరమగు కలలుగంటూ సుడిగాలిలాగున యెగురుకొని పోతారు- ప్రపంచములో జరిగే మూడువంతుల మోటారు ప్రమాదములకు డ్రైవర్ల అజాగ్రత్తయే కారణము—అందులోను దొరగార్ల జమీందార్ల పెద్దఉద్యోగస్థుల శ్రీమంతులయొక్క- మోటారు డ్రైవర్లయితే అడగక్కరనేలేదు.

ఇట్టి వారిలోకూడా మంచి దయాదాక్షిణ్యము, నమ్రత, ఔదార్యము, అనురాగము కలవారున్నారంటే సంతోషముగదా! ఇంగ్లాండు దేశములో కెంటుజిల్లాలో ఒకగ్రామములో సెయింటుమయికేలు చర్చివద్ద కొందరు బాలురూ బాలికలూ రోడ్డుమీద ఆడుకొనుచుండిరి. బైబై యని అరచుకుంటూ ఒకమోటారుకారు వచ్చింది. ఎన్నిసార్లు కొమ్ము ఊదించినా వారు కదలలేదు. డ్రైవరు బండి ఆపి 'రోడ్డుమీద ఆడటారేమి చాలా ప్రమాదమే,' అన్నాడు. 'మా కాడుకుంటకు మరెక్కడా చోటులే'దన్నారు వారు. వెంటనే అతను ఆగుడి ప్రాంతాన్నే రెండుయకరములభూమి కొని పిల్లలాడుకొనుటకు తగిన ఆటసదుపాయము లన్నీచేసి పరికరములన్నీ సరపరాచేశాడు. ఇదంతా గుప్తదానమే- బాలురుకాని గ్రామస్థులుకాని ఆ దాతపేరు నేటికిని యెఱుగరు- తక్కిన డ్రైవర్లందరూ ఇతనినుండి యీ గుణపాఠము నేర్చుకొన్నచో యెంతో బాగుండును.

48-వ అఖిలభారత మహాసభ:—

బొంబాయిలో అక్టోబరు ఆఖరువారమున జరిగిన 48-వ అఖిలభారత కాంగ్రెసు మహాసభ అనేకవిధముల మిగుల ముఖ్యమైనది. రెండు సంవత్సరములు బహిరంగముగ కాంగ్రెసు జరుగుటకు వీలులేక మూడవ సంవత్సరమున కూడినను దేశీయుల ఉత్సాహ మేమాత్రమును తగ్గక హెచ్చుచున్నట్లు ఇందువలన గోచరమగుచున్నది. మహాత్ముని యెడలగల విశ్వాసమానంతయు తగ్గలేదు. అతను తెచ్చిన తీర్మానములు సంస్కరణములు మొదలైనవన్నియు, కొందరి కిష్టమైనను కాకున్నను, అతని యెడలగల గౌరవముకొలది 'తూ, చా' కూడ తప్పక నెగ్గిపోవుటయు గమనింపఁదగియున్నది. 1920-లో శాసనసభలమీద బడిన బహిష్కరణ మీయేట తొలగించఁబడెను. దేశీయులు చూపిన త్యాగమును అహింసను మహాత్ముడు చాలావరకు ప్రశంసించినప్పటికిని, కాంగ్రెసు వ్యవహారములలో సత్యమును అహింసయు తాననుకున్నంత యెత్తునకు నాయకులచే ఆచరింపఁబడ లేదని కాంగ్రెసునుండి నిర్గమించుట విచారకరము. అతని నిర్గమనము వలన కాంగ్రెసు పూర్తిగ కౌన్సిలు సభ్యుల కనుకూలమైన ప్రతినిధిరంగమై, కౌన్సిలు కార్యక్రమమును నిరాతంకముగ జరిపించుకొనగలదు. అతను గ్రామపునరుద్ధరణము, హరిజనోద్ధరణము, సాంఘిక సంఘట్టనము మొదలగు సమస్యల ననన్యచింతతో నిర్వహించుకొనగలడు. తొలినుండియు అతనికిట్టి మానవసేవయందే తప్ప శుద్ధరాజకీయ తంత్రప్రయోగముల యందెట్టి విశ్వాసమును లేదని యెల్లరెఱిగినదే. మహాత్ముడీవిధముగ దేశమునకు నూతనజీవమును పటుత్వమును ప్రసాదించి ప్రజలను సకల సౌభాగ్య సముపేతులుగా నొనరించునుగాక!

అసెంబ్లీ విజయములు.

ఏదిక్కునుండి విన్నను కాంగ్రెసు అసెంబ్లీ అభ్యర్థుల విజయభేరీరవములుతప్ప వేరొండు శబ్దములేదు. 14 సంవత్సరములుండి కాంగ్రెస్సు బహిష్కరించిన అసెంబ్లీని కాంగ్రెస్సు ఇప్పుడు, అనగా, దాని అవసానదశలో ముట్టడింపఁగడంగుట అందులోనుండి విశేషతర ప్రయోజనములను బడయుటకుగాదని యెల్లరకును తెలియును. సర్ శామ్యుయల్ హోరు ప్రభృతులు కాంగ్రెసుకు నియోజకవర్గముపై పలుకుబడిలేదనియు, కాంగ్రెస్సుజైళ్లలో దూరి ప్రభుత్వమును బెదిరింపజూచు అల్లరి

మూాక అనియు దానిని చితకద్రొక్కితిమనియు శ్వేతపత్రము నియోజకవర్గమునకంగీకృతమనియు ప్రగల్భములు కొట్టుచుండిరి. కాంగ్రెసు నియోజకవర్గము యొక్క నిజమైన ప్రతినిధియనియు, నియోజకవర్గము శ్వేతపత్రమును తిరస్కరింప బూనినదనియు ధృవపరచుటకే యీ యెన్నికలు జరిగినవి. కేవల రాజకీయ సమస్య నాధారము చేసుకొని యెన్నికల నడుపుచున్నామని శ్రీమాన్ రాజగోపాలాచారి గారు ప్రప్రథమముననే చాటిరి.

అయినను సనాతనులు మొదలైనవారు ప్రత్యేకాభ్యర్థులను నిలబెట్టుటవిచారకరము. నిలబెట్టినందుకు ఫలితము ననుభవించిరి. కాంగ్రెస్సువారు వారిపైన ఖండవిజయమును బడసిరి.

విజయముయొక్క అర్థము

అనేక కాంగ్రెస్సు అభ్యర్థులు ప్రత్యర్థులే లేకుండ అసెంబ్లీకి పంపబడిరి. శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి విజయము వంటి విజయము ఆసేతుహిమాచల పర్యంత మెచ్చటనులేదు. 31338 అధిక వోట్లతో వారు ప్రత్యర్థినోడించి ధరావత్తు నోడిపోవునట్లు చేసిరి. సనాతనులు, భూస్వాములు, జస్టిసువారు, స్వసంఘములో నొక పక్షమగు కమ్మవారు, ఒకతెగ కాంగ్రెస్సు వారుకూడ ప్రతికూల ప్రచారమును చేసినను 9191 అధికవోట్లతో ఆచార్యరంగాగారు ప్రత్యర్థి నోడించుటవలన నియోజకవర్గమునకు ప్రభుత్వచర్యలయందును శ్వేతపత్రమునందును నెంత అసహ్యముగలదో విశదమగుచున్నది. బొబ్బిలిరాజావారు స్వయముగా సీతారామరాజుగారికి సహాయముచేయగడం గనివో 7799 అధికవోట్లతో గిరిగారు వారి నోడింపలేకుందురేమో! చిత్తూరు దత్తమండలములలో రామక్రిష్ణారెడ్డిగారివంటి స్వతంత్ర అభ్యర్థిని ఓడించగల ధీరుడు కాంగ్రెస్సులో లేడని పార్లమెంటరీ బోర్డువారు ముందు అనుమానముపడి తరువాత అనంతశయనమయ్యంగారిని అత్యాలస్యముగ నిలబెట్టినను, 8692 అధికవోట్లతో అయ్యంగారు ప్రత్యర్థి నోడించుటవల్లబట్టి ఆమండలములలో రెడ్డి కులాభిమానము జస్టీసుపక్షాభిమానముకంటె కాంగ్రెసు అభిమాన మెంతలోతుగబాతుకొన్నదో విశదము కాగలదు. కేవలము ధనాధిపతులకును అందును పెక్కు విదేశీయ సంస్థలకును చెందిన వాణిజ్యనియోజకవర్గమునందు కూడ అసెంబ్లీ ప్రస్తుతాధ్యక్షులగు షణ్ముఖం చెట్టిగారిని స్వామి వెంకటాచలంచెట్టిగారు సుమారు 100 అధిక వోట్లతో ఓడించుటవలన అట్టోవా మొదలగు ఒడంబడికలవలన హిందూదేశమునకు సర్ శామ్ముయలుహోరు ప్రభృతులు చాటునట్లు లాభముగాక నష్టమెంత హెచ్చుగా కలుగుచున్నట్లువణిజ శ్రేష్ఠులు నిర్ణయించుచున్నదియు తెలియనగును. రాజధానిలో పాతికసంవత్సరములాయను పాతుకొనిపోయి, ప్రభుత్వ ప్రధానోద్యోగములనెల్ల ఆక్రమించుకొని, స్థానిక పరిపాలనా సంస్థల నిచ్చవచ్చినట్లాడించుచున్న జస్టిసుపక్షములో మణిపూసయై, రౌండుటేబిలు సభలలోనెల్ల భారతదేశ ప్రతి

నిధియై, ప్రస్తుత అసెంబ్లీసభ్యుడై యున్న రామస్వామిముదలియారుగారిని కాంగ్రెస్సుఅభ్యర్థి యగు సత్యమూర్తిగారు రాజధానినగరము నందే అయిదువే లధికవోట్లతో నోడించుట వలన జస్టిసుపార్టీయందును అది అండగా నిలచిన దేశప్రతికూలసంస్కరణముల యందును దేశమున కెంత రోతపుట్టినదో విశదము కాఁగలదు. ఖద్దరుధారియై, కాంగ్రెసువాదియై కారాగార శిక్షణములచే నవసి, తమిళనాడు దినపత్రికాధిపతిగానున్న వరదరాజులునాయుడు గారు కాంగ్రెస్సు అభ్యర్థి నెదిరించిన పాపమునకుగా ధరావత్తును గోల్పోవుటనుబట్టి నియోజవర్గమునకు కాంగ్రెసువాదము తప్ప వేరొకవాద మేమాత్రమును నచ్చలేదని సుస్పష్టము కాగలదు. ఆసఫాలీ, ఆరను గార్ల విజయములు, నియోజకవర్గములు జాతి మతములను చూచి గాక కేవలము కాంగ్రెసు అభిమానమును చూచి అభ్యర్థులకు వోటు లిచ్చుటకు మాత్రమే సిద్ధముగ నున్నవని స్పష్టము చేసినవి.

విజయకారణములు.

ఆంధ్రదేశమునను మదరాసు రాజధాని యందును కాంగ్రెస్సు అభ్యర్థి యెవ్వరును ఓడలేదు. ఇట్టి అఖండవిజయమున కనేక కారణములున్నవి. ప్రభుత్వమువారి గత క్రూరచర్యలు, ప్రస్తుత శ్వేతపత్రసంస్కరణములు ప్రభుత్వవిధానమునందు సంపూర్ణ విముఖత్వమును పుట్టించినవి. కాంగ్రెసు అభ్యర్థి కిచ్చిన ప్రతివోటును పోలీసువారు కొట్టిన ఒక్కొక్క లాటిదెబ్బకు ప్రతీకారమని ప్రజలు భావించి మరీ యిచ్చినారు. కాంగ్రెస్సువారి అఖండత్యాగములు ప్రజల హృదయములలో నాటుకొనుటచే నియోజకవర్గము తమవోటులను ఆ త్యాగమునకు ప్రత్యుపకారముగ నొసర్పఁగల అత్యల్పోపకారముగ భావించి అభ్యర్థు లడిగినను మానినను కూడ తమవోటుల నయాచితముగ నర్పించిరి. మూడవకారణము కాంగ్రెస్సు దేశమంతట గ్రామగ్రామముల నల్లుకొనిన నట్టియు వేనవేలు స్వచ్ఛంద సేవకసేవకీ దళముతో కూడుకొనినట్టియు మహాసంస్థ. ప్రత్యుపకారరహితముగ స్వచ్ఛందాభిమానముతో సహాయముచేయఁగల ఇంత సేవకవర్గమింకే యితరపార్టీకిని లేదు. స్త్రీలు పురుషులువృద్ధులు యువకులు విద్యార్థులు విద్యాధికులు యెల్లరును తమయింటి పెండ్లికార్యమునకువలె దీనికై హుటాహుటిపడి తమవిధాయక కృత్యమును నెరవేర్చుచున్నారు. ఈ విజయములనుండి జస్టిసుపార్టీవారు గుణపాఠమును నేర్చుకొని కాంగ్రెస్సువారితో నేకీభవించకున్నచో వచ్చేరాష్ట్రీయసభల యెన్నికలలో నింతకంటె ఘోరమైన అపజయములపాల గుదురని గ్రహింపవలెను.

మహిళామణుల అమూల్యసేవ

విజయమునందిన నాయకులెల్లరును తమ విజయమునకు కారణభూతులైన వ్యక్తులందరికిని కృతజ్ఞతావాదముల నొసరించుచున్నారు. ఆచార్యరంగాగారి విజయమునకు గుంటూరు నెల్లూరుమండలముల కమ్మకాపు బ్రాహ్మణవైశ్యయువతు లనేకులు నడుగట్టుకొని ఉపన్యాసములనిచ్చి ప్రజలమనస్సులు

కరిగించి ఘోషాస్త్రీలనుగూడ పోలింగుస్టేషనులవద్దకు తీసుకొనివచ్చి వోట్లు కాంగ్రెస్సుకిప్పించిరి. శ్రీమతి వేదాంతం కమలాదేవిగారు తమ స్వస్థలమగు కాకినాడ వీడి, పుట్టింటి సీమయగు రాయలసీమకువచ్చి అహోరాత్రములు పనిచేసి అనంతశయనమయ్యంగారిని విజయవిభూషితులుగా నొనరించిరి. మదరాసునగరమున శ్రీమతులు రుక్మిణిలక్ష్మీపతి కోదనాయకిఅమ్మాళ్, ఎ. ఆర్. వి. శాస్త్రిసతి, సత్యమూర్తిసతి స్వామి అమ్మునాదన్ సతి మొదలైన సుమారునలువది మంది మహిళామణులు ఎన్నియో సభలలో దేశీయకీర్తనలు పాడియు ఉపన్యాసముల నిచ్చియు, ఉత్సవములు ఊరేగింపులు సలిపియు, ఇంటింటికి పోయి ప్రతీస్త్రీ వోటరును హెచ్చరించియు, పోలింగుస్టేషనుకు తీసుకొనివచ్చియు సుమారు 4000 వోట్లను సత్యమూర్తిగారికి దాఖలు చేయించిరి. అఖిలభారతమహిళాసభవారికి చెందిన మదరాసుశాఖవారు స్త్రీలహక్కులు ఆవశ్యకములను గూర్చి తొలుదొల్త నొక మెమోరండమును ప్రకటించి దానిని బలపరచువారికి తమ వోటుల నిత్తుమని విశదీకరించిరి. కాంగ్రెసు జస్టిసుపక్షముల అభ్యర్థు లిద్దరును స్త్రీల హక్కులను విద్యాభివృద్ధినిగూర్చి తాము చేయగల సర్వప్రయత్నములను చేతుమని వాగ్దానముచేసినపైని కాంగ్రెస్సు అభ్యర్థిని బలపరచిరి. ముత్తురెడ్డి సతీమణిగారు తిరునంతపురంమహిళా సభాధ్యక్షపదవినుండి స్త్రీలు తొంటివలె ప్రభుత్వానామినేషనులకై కనిపెట్టుకొని యుండరాదనియు సకలసభల ఎన్నికలకు నిలచి విజయముబడయవలయుననియు హెచ్చరించిరి. ఇకముందు జరిగే స్థానికరాష్ట్రీయసభలకెల్ల పురుషులతోబాటు స్త్రీలుకూడ అభ్యర్థులుగ నిలచి గెలిచి దేశసేవ చేయబూనుదురు. ప్రజాహితకార్యములకును ప్రభుత్వనిర్వాహణకృత్యములకును నడుముకట్టుకొని భారతమహిళలు తొల్లింటి వీరక్షత్రియాంగనలవలె రణరంగములోనికి దుముకబూనినారు గనుక భారతదేశమునకు స్వరాజ్యావాప్తి యెంతో దూరమునలేదని నిశ్చయింపవచ్చును.

మదరాసునగరహరిజనసేవాసంఘము:—

1934 సం॥ సెప్టెంబరుతో అంతమయ్యే సంవత్సర నివేదిక:—గాంధీ మహాత్ముడు మదరాసు నగరమునకు 1933 డిశెంబరులో విచ్చేసినప్పుడు రూ. 24,032—4—11 పైసలు హరిజననిధికి వసూలైనవి. ఇందులో రూ. 3,721—12—0 హరిజన బాల బాలికల కద్దరు యునుపులకు, యితర వ్యయములకు సెలవు, కాగా రు. 19,471—15—1 మిగిలినవి. ఇందులో రూ. 1,213—1—4 కోడంబాకం సంఘమువారికి పోగా రూ. 18,258—13—9 సెంట్రలుబోర్డువారు తీసుకొనిరి. సెంట్రలు బోర్డువారి గ్రాంటులవల్లను ఇతర విరాళముల వల్లను ఈ సంఘమువారీసంవత్సరము రు. 7,259—13—8 పైసలు వసూలుసేసి రు. 6,166—12—9 లు పట్టణములో హరిజనాభివృద్ధికి ఖర్చుపెట్టిరి. అరుంధతీయపాలెమాదిగాగల ఆరుకేంద్రములలో స్థిరసంస్థల మూలకముగా ఆరోగ్యవిద్యా ప్రచారములు గావించుటయే గాక 9 రాత్రి పాఠశాలలకు, అనేక పఠనాలయములకు చేయూతనొసం

గిరి. 37 గురు బాలికలకు 31 బాలురకు మొత్తముపైని నెల 1-కి రు. 190 చొప్పున స్కూలు జీతముల సదుపాయములు చేయుచున్నారు. సేవాసదనములోని 5 గురు బాలికలకు వసతి సదుపాయములకుగా సాయము చేయుచున్నారు. ఇదిగాక కొందరకు పుస్తకములు మొదలగువాని నొసగియున్నారు. హరిజనభక్తుల చరిత్రలు, మధుపాన నిషేధక కథలు, సహకార జీవన సూత్రములు, ఆరోగ్యవిధానములను గూర్చి మ్యాజికులాంతరు ప్రదర్శనములతో 157 ఉపన్యాసముల నిప్పించిరి. స్త్రీలకు మధ్యాహ్నము పూటను, వయోజనులకు రాత్రులయందును కొన్ని తావులలో విద్యను గరపుచున్నారు. పేదలకు నూనె, సబ్బు, మొదలగువానితో స్నానములు పోయించుచున్నారు. హరిజనుల నైతిక ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానాభివృద్ధికిగా రు. 510 లు విరాళమొసంగిన శ్రీ అల్లాడి కృష్ణస్వామి అయ్యరుగారును, ఈ సంఘపు అధ్యక్ష కార్యదర్శులగు శ్రీయుతులు. కె. భాష్యమయ్యంగారు వి. వెంకటసుబ్బయ్యగారులును నగర హరిజనాభ్యుదయముకై నిరంతరము ప్రదర్శించుచుండు దీక్షకెంతయు అభినంద నీయులు.

ఆంధ్ర మహిళాసభ:—

ఆంధ్ర మహిళాసభయొక్క అష్టమవార్షికోత్సవము మదనపల్లిలో నవంబరు 18-వ తేదీని శ్రీమతి గుమ్మిడిదల దుర్గాబాయమ్మగారి అధ్యక్షతను జరిగినది. 500 ప్రతినిధులు విచ్చేసిరి. వీరిలో పెక్కురు హరిజన యువతులు కూడ కలరు. పురుషుల ఉద్యోగముల నాక్రమించి వారిని నిర్వ్యాపారులుగా చేయుట స్త్రీల ఆదర్శము కాదనియు స్త్రీకి గృహరాణి కాదగు సౌకర్యములన్నియును ఉద్యోగములు చేయుటకు తగిన స్వాతంత్ర్యమునుకూడ నుండవలెననియు ఆమె చెప్పెను. ఉన్నతవిద్య నేర్చిన స్త్రీలు గృహనిర్వహణము నసడ్డ చేయుదురను వాదము నామె తిరస్కరించెను. పురుషులకు వలె స్త్రీలకును ఆస్తులు సంక్రమించు హక్కు ఏర్పరచవలెనని కోరెను. వివాహ విచ్ఛేదన స్వాతంత్ర్యము స్త్రీకుండవలెననియు, అట్లున్నంత మాత్రమున వారు ఆ హక్కును దుర్వినియోగము చేయరనియు వాక్రుచ్చెను. అస్పృశ్యత అతిబాల్య వివాహములు తొలగించవలెననెను. ప్రాథమిక పాఠశాలలలో బాల బాలికలకు కలిపి విద్య చెప్పవలెననియు, ఉన్నత ఉత్తమ విద్యలకు స్త్రీలకు వేరే పాఠశాలలు కళాశాలలు హాస్టలులు ఉండవలెననియు, వెంటనే ఒక ఆంధ్రమహిళా కళాశాల స్థాపించే ప్రయత్నములు జరుపవలెననియు హెచ్చరించెను. సభవారి తీర్మానములు అనేకవో ప్రకటించినాము. వివాహవిచ్ఛేదనాధికారమునకు భారతస్త్రీ లింకను సుముఖులుకా లేదని వాని వలన తెలియదగును. సభను మిగుల దక్షతతో నిర్వహించిన శ్రీమతి దుర్గాబాయమ్మగారు సర్వాంధ్ర మానినీ మణుల అభినందనములకు పాత్రురాలు.

శ్వేతపత్రముకంటెను ఘోరము.—

శ్వేతపత్రపు సిఫారసులే చాల సంకుచితమై భారతదేశమున కనంగీకృతములై యున్నవన్నచో, జాయింటు పార్లమెంటరీకమిటీవారి సిఫారసులంతకన్న ఘోరముగనున్నవి.

నియోజకవర్గములు మునుపటి నూటికి ముగ్గురు నుండి నూటికి 14-గురు అనగా 70 లక్షల నుండి 2 కోట్ల 90 లక్షలకు పెద్దది చేయ బడుట తప్ప ఇందు ప్రశంసింపదగినదేమియు కానరాదు. వీరిలో 60 లక్షలు మాత్రము స్త్రీలు. ప్రత్యేక నియోజకవర్గముల యేర్పాటువల్లను, అసెంబ్లీకి, స్టేటుకౌన్సిలుకు పరోక్షపుయెన్నికల నేర్పాటుచేయుటవల్లను, మదరాసు బొంబాయి రాష్ట్రములకుకూడ రెండవశాసనసభ నేర్పరచుటవల్లను దీని ప్రయోజనముకూడ మృగ్యమగుచున్నది. ఫెడరేషను కొన్ని పురుషాంతములవరకు కూడ యేర్పడెడు సూచనలు లేవు. 75 గురు స్వతంత్రరాష్ట్రాధిపతులైనను మనఃపూర్వక ముగ నిందుచేర నంగీకరించవలెను. అంత వరకును కేంద్రమున బాధ్యత చిక్కదు. వారు చేరినచో బ్రిటిషుఇండియా ప్రతినిధుల మాట అందు చెల్లదుకనుక బాధ్యత మృగ్య మగును. ఏది యెటులున్నను అపరిమిత కాలమువరకు అచ్చట ప్రజాప్రతినిధుల ప్రయోజనమే అంతయుండదేమో అనిపిం చును. వైసురాయిగారి సర్వాధికారము క్రింద ఉదారాశయపూరితులగు ప్రజాప్రతి నిధులు గిజగిజగింజు కొనుచుండక తప్పదు. వివిధసాంఘిక నియోజకవర్గముల ప్రతి నిధులు, ప్రభుత్వముచే నామినేటు చేయ బడినవారు, ప్రభుత్వోద్యోగస్థులు, వివిధ జాతుల యుద్యోగ సౌకర్యాదిసంరక్షణలు, బ్రిటిషు వర్తకులయొక్కయు బ్రిటిషు ఉద్యో గులయొక్కయు సంరక్షణలు యీమొదలగు చిత్రవిచిత్ర మినహాయింపులతో కూడిన సభయందు భారతదేశ ప్రతినిధుల రోదనము లేమాత్రము లక్ష్యమును శ్రద్ధయు పొంద గలవో సంశయనీయము.

ఇక రాష్ట్రముల సంగతియైనను ఇంత కన్న నేమైన నయముగానున్నదేమో యనిన నదియును గానరాదు. దేశీయసైన్యము, బ్యాంకు, కోటలు, రైల్వేశాఖ, పెద్ద ఉద్యో గములు, క్రైస్తవదేవాలయములు మొద లైన సమస్యలన్నియు రాజప్రతినిధివి. వానికి కావలసినధనము, అధికారము అతను స్వీక రించగా మిగిలినది మాత్రమే రాష్ట్రీయ గవర్నరులకు వచ్చును. ఈమిగతా అధికార ములలో పోలీసుశాఖ మంత్రులపరమైనను దానిలో మార్పులుచేయుటకు వారికెట్టి యధికారములేదు. రహస్య పరిశోధకశాఖ వారి సిఫార్సులకు మంత్రులు కిక్కురు మన రాదు. ఐ.సి.యస్ ఉద్యోగముల నేర్పరచు నతను ఇండియాసెక్రటరీగారు కనుక వారత నికే బాధ్యులు. ఇక శాసనసభలమంత్రులకు మిగిలిన అధికారములు చాలతక్కువ!! పోనీ యిచ్చిన అధికారములనైన మంత్రులును శాసనసభ్యులును యథాశక్తితో నిర్వహింతు మన్న శాసనసభలలో ప్యాసయిన దానినెల్ల గవర్నరుగారు దేశక్షేమాభికరము కాదని త్రోసివేయవచ్చును. కొన్ని మార్పులను గవర్నరుగారు అంగీకరింపనిచో అసలు సభలో ప్రతిపాదింపనేరాదు. గవర్నరుగారు కొన్ని సందర్భములలో అసలు సభలనే త్రోసివేసి సర్వాధికారము పూనవచ్చును.

ప్రత్యేక నియోజకవర్గముల ప్రతినిధుల తోను, గవర్నమెంటు సభ్యులు నామినేటెడు

సభ్యులతోను కూడిన సభలో నిజమైన ప్రతినిధులు తెచ్చుబిల్లేది కాని ప్యాసగుటకు వీలులేదు. అథవా అది ప్యాసయినదా, రెండవ సభవారు దానిని త్రోసివేయక మానరు. ఏలనన ఆసభ నిండ జమీందారులు ధనాఢ్యులు, పెన్షనుద్యోగస్థులు మొదలైన వారుందురు. ఈ సభకు 9 యేండ్ల కొక్కొక్కసారితప్ప యీలోగా మార్పురాదు. ఈసభ వారుకూడ:మోటతనము చేసి యే చట్టమైన ప్యాసుచేసినచో గవర్నరుగారు కాదన వచ్చును.

ఇండియాకు బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వము నిచ్చెదమని చక్రవర్తులు రాజప్రతినిధులు మొదలగు వారలింతవరకు చెప్పుచుండెడి వాగ్దానములెల్ల బూటకములనియు, వారు హిందూదేశీయుల నెన్నడును నమ్మరనియు, వారి కేమాత్రమధికారమిచ్చినను తమకు నష్టము తప్పదనినమ్మి వారిని శాశ్వతముగ విడబరచి యుంచుట కెట్టి విషమమార్పుల నైనను చట్టములో దూర్చుటకు ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వమువారు సిద్ధముగ నుందురనియు ఈ నివేదికవలన స్పష్టమగుచున్నది. స్వరాజ్య మనునది ఆంగ్లేయదేశములో పడవలనెక్కించుకొని హిందూదేశములోనికి దిగుమతి చేసుకొనే వర్తకసామగ్రి కాదనియును, దేశీయుల ఆర్థిక వైజ్ఞానికసంపదలను వృద్ధి చేసి బలపరచినచో, వారే తమకాళ్లమీద తాము నిలవగలిగి బ్రిటిషువారి నిరంకుశత్వమును సడలించుకొనగలరనియు, ఎల్లరును గాంధిమహాత్ముని గ్రామపునర్నిర్మాణ ప్రయత్నమునకు తోడుపడి దానిని జయప్రదము చేయవలెననియు కవిసార్వభౌమ రవీంద్రనాథటాగోరుగారు సందేశమంపినారు. దేశములోని విద్యాధికులు, ధనాఢ్యులు, దేశోపకారపారీణులెల్లరును నీయుద్యమము నభివృద్ధి పరతురుగాక.

ఇక శాసనసభల విషయమై యీచట్టము ద్వారా మనకు వీలయినన్ని స్థానములకు కాంగ్రెసు అభ్యర్థులనెన్నుకొని పంపుదము. ఇతర వర్గముల వారిని వారికి తోడ్పడుమని కోరుదము. కాంగ్రెసు శాసనసభ్యులు తాముచేయగల కృషినంతటిని సలిపి యీ పత్రమును తిరస్కరించుటకు ప్రయత్నింతురు గనుక, దేశీయులెవ్వరును దీనిని చూచి నిస్పృహులుకాక కాంగ్రెసు ఆదేశములను శిరసావహించి అది నిర్ణయించుచుండెడి ఆర్థిక, రాజకీయ ప్రణాళికలనన్నిటి నెప్పటికప్పుడు నెరవేర్చుచుందురుగాక!

స్త్రీల నియోజకవర్గము మునుపటికన్న పెద్దది చేయబడినప్పటికిని అదిచాలదని కమిటీ వారే రిమార్కుచేసినారు. భారతమహిళా సభ కోరినదానికంటె యిది చాలా తక్కువగ నున్నది. స్త్రీ లెన్నడును ప్రత్యేకనియోజక వర్గమును కోరికాని అంగీకరించికాని యుండ లేదు సరేగదా అనేకసభలలో వానిని ఖండించి తమనైనను ఆపాశమునుండి తొలగించమని తీర్మానములు సలుపుచుండిరి. ఈ రిపోర్టు దేశములో నేపార్టీవారికికాని అంగీకారము కాదు. లిబరలు మొదలగు పక్షములవారు దానిని సవరింపఁ జూచుచున్నారు.

కాంగ్రెస్సువారు తిరస్కరింపఁ జూచుచున్నారు. ఇంతే భేదము. ప్రతికూల ప్రచారము చేయుట కెల్లరును బూనుకొన్నారు. ఆంధ్ర మహిళా రత్నములందరును గత సత్యాగ్రహోద్యమము, అసెంబ్లీ యెన్నికలు మొదలగు యితర రాజకీయోద్యమములయందువలె ఈ ప్రతికూల ప్రచారోద్యమమునందుఁ గూడ పాల్గొని, రిపోర్టు వలన నష్టములను ప్రజలకు స్పష్టపరచి నూతన రాజకీయ ప్రణాలిక యేర్పాటగు వరకు శాశ్వతాందోళనము చేయుచుందురుగాక!

ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకపు దెబ్బ:—

ఈ కమిటీవారి సిఫార్సుల వలన అఖిల భారతదేశ ప్రజలకు కలిగిన ఆశాభంగము నష్టమునాట అట్లుండగా ఆంధ్రులకు ప్రత్యేక కష్టములు కలిగినవి. బరంపురము నగరమును తత్ప్రాంతమును తెల్లకాగితములోనే తుడిచివేసిరి. అది అన్యాయమని ఆంధ్రులాందోళనము చేయుచునే యుండిరి. ఈ కమిటీవారు దానిని మార్చి ఆంధ్రనగరము నాంధ్రులపాలొనరింటన్యాయమై యుండెను. కాని అట్లు చేయుటకు మారు ఒరిస్సాకమిటీ వారు కోరినారుగదా అని జయపురం సంస్థానములో కొంత భాగమును జళంత్రామాళయాలను, పర్లాకిమిడిజమీందారుగారు కోరిరిగదా యని పర్లాకిమిడి నగరమును, తత్ప్రాంత పల్లపు, తాలూకా కొంతయును నూతన ఒరిస్సా రాష్ట్రములో చేర్చిరి. ఇవి ఆంధ్రజన బాహుళ్యముగల ప్రదేశములని యెల్లతెలిసినదే. అయిననేమి? కమిటీవారు న్యాయమును పెడచెవిని బెట్టి ఓఢ్రజమీందారుల ప్రాధేయముల కుబ్బి తబ్బిబ్బుపొంది ఆంధ్రదేశమును ఒరిస్సాలో చేర్చినారు. నూతన రాష్ట్రములో లీనులై ఆంధ్రులు తమ వ్యక్తిత్వమును మఱతురనుట కల్ల. తిరిగి ఆ ప్రాంతములను చేర్చి ఆంధ్రరాష్ట్రమును నిర్మించువరకు వారాందోళనము చేతురు. ఇట్టి మైనారిటీ ఆందోళనము వలన గాని, తమ జమీందారీలలో కొంతభాగము మద్రాసు రాజధానిలో ఉండిపోయి విభజింపబడుటవలనఁ గాని జయపురం పర్లాకిమిడి జమీందార్లకుగాని నూతన రాష్ట్రమునకుగాని లాభముకన్న నష్టమే యెక్కువ. అయినను దీనిఫలితమును వారనుభవింప సంసిద్ధులైరి. ఆంధ్రులు మేల్కొని తీవ్రతరాందోళన సలిపి నష్టపోయిన ప్రాంతమును తిరిగి సంపాదించువరకు విశ్రమింపకుందురుగాక!

EDITED, PRINTED AND PUBLISHED BY
DR. K. N. KESARI AT THE LODHRA PRESS, EGMORE, MADRAS.